BOJOWNICY O POKOJ WSZYSTKICH KRAJÓW ŁĄCZCIE SIĘ!

ŻYCIE SŁOWIAŃSKIE

5-6

MAJ – CZERWIEC

1949

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-POLITYCZNY

Nr 5-6/1949 — rok IV

TREŚĆ

H. Świątkowski: W imię pokoju i socjalizmu 257
R. Szydłowski: Święto zwycięstwa 261
H. Batowski: W rocznicę 22 czerwca 263
K. Piwarski: Imperialiści niemieccy podnoszą głowę 266
B. Kłapkowski: Pięcioletni plan gospodarczy Czechosłowacji 274
V. Frančič: France Prešeren 281
F. Prešeren: Toast 286
A. Brosz: Paweł Országh Hviezdoslav 287
P. Országh Hviezdoslav: Z «Krwawych sonetów» 291
Nowe książki: «Delegacje ZSRR, USRR i BSRR na II sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zbiór przemówień i wystąpień, wrzesień — listopad 1947» (rec. *H. Batowski*) — I inne 292
Kronika polityczna 300
Kronika gospodarcza 303
Kronika kulturalna 305
ZSRR i kraje demokracji ludowej w prasie polskiej 308
Przegląd czasopism 315

Dodatek

B. Gawriłow: Nieśmiertelne dzieło naukowego komunizmu 321

ŻYCIE SŁOWIAŃSKIE, MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM SŁOWIAŃSKIM, ŻYCIU ZSRR I KRAJÓW DEMOKRACJI LUDOWEJ, ORAZ POKOJOWEMU WSPÓŁŻYCIU NARODÓW.

Wydaje Prezydium Komitetu Słowiańskiego w Polsce, Warszawa, al. J. Stalina 12.
Kolegium redakcyjne: Henryk *Batowski* (naczelny redaktor), Kazimierz *Piwarski*, Józef *Sieradzki*, Henryk *Świątkowski*, Stanisław *Trojanowski*.

Adres redakcji i administracji: Kraków, ul. Basztowa 15, m. 5. — Telefon 548-95.
Konto PKO administracji, Kraków IV-305. Przedpłata kwartalna: 125 zł.

HENRYK ŚWIĄTKOWSKI

W IMIĘ POKOJU I SOCJALIZMU

«Jeszcze w ubiegłym stuleciu robotnicy wszystkich krajów postanowili co roku czcić dzień 1 Maja. Było to w r. 1889, gdy na Kongresie Socjalistycznym w Paryżu robotnicy, w dniu 1-go Maja, kiedy natura budzi się ze snu zimowego, lasy i góry pokrywają się zielenią, pola i łąki upiększają się kwiatami, słońce zaczyna grzać coraz cieplej, a w powietrzu czuje się radość odnowy... zdecydowali obwieścić całemu światu głośno i otwarcie, że robotnicy przynoszą ludzkości wiosnę i uwolnienie od kajdan kapitalizmu, że robotnicy spełniają posłannictwo odnowienia świata na podstawie wolności i socjalizmu». (Stalin).

Święto 1-go Maja spotyka ludzkość w różnych warunkach. Swobodnie i radośnie obchodzą to święto obywatele radzieccy i krajów nowej demokracji, którzy uwolnili się od jarzma imperializmu. Na połach bitew, w walkach i marszach, czczą w dniu dzisiejszym Święto Pierwszomajowe miłujący wolność Chińczycy i Grecy, partyzanci Indonezji i Vietnamu. Poprzez kordony policji przedzierają się z czerwonymi sztandarami robotnicy Nowego Jorku i Paryża, Sydneju i Brukseli. We wszystkich językach świata, we wszystkich krajach kuli ziemskiej w dniu tym rozbrzmiewają płomienne słowa, przepełnione wolą i siłą: «Niech żyje pokój w całym świecie!», «Niech żyje demokracja i socjalizm!», «Precz z podżegaczami do nowej wojny — amerykańskimi imperialistami i ich lokajami!».

Świeży wiatr wiosenny rozwiewa czerwone sztandary nad niezliczonymi kolumnami mas pracujących wszystkich narodowości, ras i religii. Roznosi on nad całą kulą ziemską pieśni bojowe ludzi pracy — bojowników przeciw przemocy i niewoli kapitalistycznej, twardych żołnierzy niezliczonych armii, walczących o pokój, wolność i braterską przyjaźń między narodami.

W pamięci ludzkości żywe są jeszcze wspomnienia niedawnej przeszłości. Miliony ludzi doświadczyły straszliwych skutków «niesprzeciwiania się faszystowskiemu złu», które pozwoliło wczorajszym pretendentom do panowania nad światem zalać krwią nieprzejrzane przestrzenie pól w Europie i Azji.

Miliony ludzi w ofiarnej walce z wczorajszymi pretendentami do panowania nad światem, gnębicielami państw i narodów — wielu rzeczy nauczyło się i wiele rzeczy zrozumiało.

W ogniu wojny z faszyzmem wykuwał się i spajał potężny obóz bojowników o pokój i demokrację. W ogniu wojny z faszyzmem w sercach milionów ludzi, niosących na swoich barkach cały ciężar wszech-

światowej klęski wojennej, powstało i rozwijało się uczucie solidarności bojowej zwolenników pokoju, demokracji i postępu.

Oto dlaczego podpalacze nowej wojny stanęli oko w oko ze zjednoczoną armią światową bojowników o pokój.

Ostatnie cztery lata przyniosły nie tylko zwiększenie aktywności podżegaczy do nowej wojny, ale były one również okresem nieprzerwanego wzrostu sił bojowników o pokój.

Walka o pokój w ostatnich miesiącach nabrała potężnego rozmachu. Ani zasłona dymna oszczerstw, ani kampania milczenia nie mogły zagłuszyć wołania obrońców pokoju, które zagrzmiało w r. 1948 z trybuny Kongresu Pracowników Kultury w obronie pokoju w prastarym mieście polskim Wrocławiu. Na zew Kongresu we Wrocławiu odpowiedziały miliony głosów we wszystkich krajach świata. Olbrzymie wzmożenie aktywności mas ludowych w walce o pokój przeciw podżegaczom wojennym podyktowało konieczność zwołania Światowego Kongresu w Obronie Pokoju. «Nie rozpalajcie płomienia nowej wojny» — zawołali stanowczo pod adresem podżegaczy wojennych uczestnicy Światowego Kongresu Zwolenników Pokoju. Ostrzeżenie to zabrzmiało dostatecznie mocno: złożyli je przedstawiciele 600 milionów ludzi — trzeciej części całej ludzkości. Była to zdecydowana wola i opinia robotników, chłopów, pracującej inteligencji — tych wszystkich, bez których nie uda się uruchomić barbarzyńskiej machiny wojennej.

Z każdym dniem rozszerza się światowy front walki przeciw klice czarnych rycerzy agresji — imperialistom anglo-amerykańskim. Na czele tej walki niezmiennie kroczy wielki Związek Radziecki, kroczy doświadczona i zahartowana awangarda klasy robotniczej — partie komunistyczne i robotnicze. Liczą one obecnie w swoich szeregach w samych tylko krajach kapitalizmu 18 milionów ludzi. Komuniści uzbrojeni są w oręż najgroźniejszy dla starego świata, świata wyzysku i ucisku: niezwyciężoną naukę Marxa-Engelsa-Lenina-Stalina. Wola ich jest wolą setek milionów ludzi pracy.

Jak apel bojowy w obliczu grożącego niebezpieczeństwa zagrzmiały niedawno oświadczenia przywódców partii komunistycznych o ich stanowisku w wypadku rozpoczęcia wojny przeciw Związkowi Radzieckiemu. Śmiało i po męsku przestrzegł nowych pretendentów do panowania nad światem Maurice Thorez, przywódca Komunistycznej Partii Francji. Oświadczył on, że gdyby Armia Radziecka, broniąc praw ludu, sprawy socjalizmu, była zmuszona, wypędzając najeźdźców, wkroczyć na terytorium Francji, ogromna większość Francuzów powitałaby żołnierzy wolności tak, jak powitałyby ich masy pracujące Polski, Rumunii, Czechosłowacji i innych krajów.

Podobne oświadczenie przeciw anglo-amerykańskim agresorom złożyli przywódcy partii komunistycznych Włoch, Anglii, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Norwegii, Danii, Austrii, Niemiec, Kanady, Meksyku, Australii i innych krajów. Ich głos jest głosem setek milionów ludzi pracy.

Zbrodnicza działalność podżegaczy do nowej wojny wywołuje

trwogę wśród wszystkich uczciwych ludzi świata skupionych w najrozmaitszych organizacjach politycznych, społecznych, zawodowych, kulturalnych i religijnych, a nawet wśród ludzi, stojących zdala od polityki. Stanowi to świadectwo tego, jak rośnie izolacja anglo-amerykańskich imperialistów, którymi w ich szaleńczych czynach kieruje ślepa nienawiść do wielkiej ojczyzny socjalizmu — Związku Radzieckiego.

«Nie będziemy walczyć przeciw Związkowi Radzieckiemu» — oświadczył J. Jacobs, sekretarz Komitetu Wykonawczego Rady Związków Zawodowych w Londynie, skupiających w swoich szeregach ponad 600 tysięcy pracujących. Jeżeli Churchill, Truman i inni chcą wojny ze Związkiem Radzieckim, muszą być przygotowani na czynną opozycję ze strony klasy robotniczej i związków zawodowych w Anglii.

Sprawdzają się mądre słowa Józefa Stalina, wypowiedziane jeszcze w 1925 r.: «...kraj nasz nie jest już osamotniony, albowiem posiada on sojuszników w klasie robotniczej Zachodu i w uciskanych narodach Wschodu. Nie ma wątpliwości, że wojna przeciw Związkowi Radzieckiemu oznaczać będzie wojnę imperializmu przeciw własnym robotnikom i koloniom».

Wiele lat przeszło od czasu, gdy były wypowiedziane te słowa. Z każdym rokiem rosną siły demokracji i socjalizmu.

W wyniku historycznego zwycięstwa Związku Radzieckiego nad faszyzmem, wkroczyły na drogę do socjalizmu narody krajów demokracji ludowej. Kraje te związane są ze Związkiem Radzieckim stałymi węzłami przyjaźni i wzajemnej pomocy.

Idąc za przykładem pierwszego w świecie państwa socjalistycznego, idą do walki przeciw staremu światu masy pracujące Wschodu. Wyprostował ramiona ku wolności naród chiński. Tereny opanowane przez chińską armię narodowo-wyzwoleńczą liczą już około 250 milionów ludzi. Na zasadach demokracji ludowej buduje swoje państwo Republika Koreańska. Z bronią w ręku torują sobie drogę do wolności i niepodległości masy pracujące Indonezji i Vietnamu, Malajów i Birmy. Coraz potężniejszy i niezwyciężony staje się obóz zwolenników socjalizmu, a coraz bardziej zbliża się ku końcowi wiek przeżywającego się kapitalizmu.

Słowo pokój staje się nie do zniesienia dla zachłannych kół anglo-amerykańskich imperialistów. Panicznie boją się oni kryzysu gospodarczego, zmniejszenia dochodów, wzrostu bezrobocia, które pcha robotników do walki o swoje prawa. Imperialiści widzą swój ratunek w nowej wojnie światowej i pragną powiększyć swoje miliardowe zyski w nowych milionowych ofiarach wojny. Wszak wiadomo, że w okresie 5 lat II wojny światowej monopole amerykańskie na pocie i krwi narodów zarobiły 42,3 miliardów czystego dochodu. W ciągu niespełna 5 lat powojennych potrafiły one zarobić «tylko» 15,3 miliardów dolarów. Znaczy to, że pokój przynosi kapitalistom bezpośrednie straty, a dobre stosunki i przyjaźń między narodami spędzają im sen z oczu.

Spisek sił reakcji przeciw pokojowi, wolności i rzeczywistej demokracji znalazł swoją formę organizacyjną w Pakcie Atlantyckim,

w jednym z najbardziej złowróżbnych dokumentów naszej epoki. Ostrze tego paktu, rażąco przypominającego haniebnej pamięci «oś Berlin—Rzym—Tokio», skierowane jest przeciw ZSRR i krajom nowej demokracji, przeciw narodowo-wyzwoleńczym ruchom ludowym w krajach kolonialnych i przeciw masom pracującym tych krajów, gdzie rządzi «bóstwo dolarowe».

Zwycięskie jutro należy do obozu antyimperialistycznego, do miłujących pokój narodów, na których czele stoi potężny, niezwyciężony Związek Radziecki. Rząd kraju socjalizmu niezmiennie kieruje się w polityce zagranicznej wytyczną Józefa Stalina, wypowiedzianą jeszcze w r. 1944: «zadanie polega nie tylko na tym, żeby wygrać wojnę, ale i na tym, ażeby nową agresję i nową wojnę uczynić niemożliwą, jeżeli nie na zawsze, to przynajmniej w ciągu dłuższego okresu czasu».

Do utrwalenia pokoju przyczynia się wspaniały rozwój twórczych sił gospodarczych i kulturalnych Związku Radzieckiego. Wymownym dowodem powodzenia budownictwa socjalistycznego jest olbrzymi bezdeficytowy budżet ZSRR na rok 1949, dochodzący do 415 miliardów rubli. Prawie 40% tej sumy zostało przeznaczone na odbudowę i rozwój gospodarstwa narodowego, a 30% na rozwój kultury i na podniesienie dobrobytu mas pracujących. Ponad 34 miliony uczniów i około 2 milionów studentów szkół wyższych zapełnia corocznie szkoły, zakłady techniczne, oraz wyższe zakłady naukowe kraju socjalizmu, tego najbardziej kulturalnego kraju świata.

W dniu pierwszomajowego święta międzynarodowej solidarności mas pracujących ludy szesnastu kwitnących republik radzieckich sławią swoją wielką ojczyznę, o której wciąż żywy w sercach ludów Włodzimierz Lenin powiedział proroczo: «Nasza socjalistyczna Republika Rad stać będzie niezmiennie, jako pochodnia międzynarodowego socjalizmu i jako przykład przed masami pracującymi świata».

W dniu 1 Maja w Polsce Ludowej masy pracujące miast i wsi, demonstrując swój stanowczy protest przeciw haniebnej roli podżegaczy wojennych, demonstrują niezłomną wolę narodu polskiego obrony pokoju i walki o trwałość tego pokoju.

W trwałym pochodzie na drodze do pełnej sprawiedliwości społecznej polskie państwo demokracji ludowej stopniowo i systematycznie wypiera pozostałe jeszcze elementy kapitalistycznego wyzysku i przez ich ostateczne usunięcie stwarza warunki pod budownictwo socjalizmu w Polsce.

Umacniamy pokój i walczymy o socjalizm w naszej codziennej pracy. Umacniamy pokój i przyspieszamy nasz marsz ku socjalizmowi przez współzawodnictwo pracy, wzmożenie wydajności pracy i podnoszenie produkcji naszego przemysłu. Utrwalamy pokój, gdy przez rozwój przemysłu zapewniamy coraz lepsze zaopatrzenie najszerszych mas ludowych we wszystko, co jest im potrzebne.

Umacniamy pokój, gdy przez akcję oszczędnościową zmniejszamy koszty produkcji naszego przemysłu. Przez wzrost wydajności pracy umacniamy gospodarczo nasz kraj, który jest jednym z wielu krajów

walczących o pokój. Zbliżamy się ku socjalizmowi, albowiem droga do niego prowadzi poprzez wszechstronne usprawnienie gospodarki uspołecznionej.

Umacniamy pokój, gdy utrwalamy sojusz robotniczo-chłopski, paraliżując w ten sposób wysiłki wrogów ludu, podżegaczy wojennych zmierzających do skłócenia ze sobą tych podstawowych warstw narodu polskiego. Przyspieszamy nasz marsz ku socjalizmowi przez umocnienie sojuszu robotniczo-chłopskiego, albowiem droga do socjalizmu — to droga ścisłej współpracy robotniczo-chłopskiej, to droga zaufania mas chłopskich do klasy robotniczej, to wspólna ich droga pod przewodem klasy robotniczej.

Pod sztandarami internacjonalizmu proletariackiego, pod sztandarami jedności robotniczo-chłopskiej, masy pracujące Polski i całego świata manifestują przeciw siłom imperializmu i reakcji, przeciw agresji i wojnie, mając pełną świadomość, że do nich należy przyszłość. Z wiarą w zwycięstwo, w poczuciu wzrastającej siły obozu pokoju, śmiało kroczą one po drodze do socjalizmu, krok za krokiem realizując wielkie wezwanie marksizmu-leninizmu: «Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!».

Henryk Świątkowski

ROMAN SZYDŁOWSKI

ŚWIĘTO ZWYCIĘSTWA

Cztery lata minęły od chwili, gdy w Europie zamilkły armaty, a czerwony sztandar z sierpem i młotem załopotał nad berlińskim Reichstagiem. Cztery lata pracy i cztery lata walki.

W 1945 roku poniósł porażkę hitlerowski faszyzm, lecz (wbrew przypuszczeniom ludzi dobrej woli) porażka Hitlera i Mussoliniego nie była równoznaczna z likwidacją faszyzmu w całym świecie. Pozostali bowiem ich przyjaciele, pozostali ich spadkobiercy. W Hiszpanii trwa nadal krwawy terror Franco, w Grecji rządzą faszyści, którzy gnębią naród, w Zachodnich Niemczech wielcy kapitaliści organizują znowu swoje koncerny i kartele, uruchamiają fabryki zbrojeniowe, czekając lepszej koniunktury, w Anglii głosi swobodnie swoje faszystowskie poglądy Mosley, a w Stanach Zjednoczonych pogrobowcy Hitlera marzą o panowaniu nad światem. Zamiast «Deutschland über alles» głoszą nowe hasło z tej samej parafii «America over all».

Skończyła się wojna, zaczęła się walka o pokój. W dniu Święta Zwycięstwa pamiętać musimy o tym, że klęska Hitlera nie była tylko porażką jednej armii, czy jednego państwa. Była to klęska poniesiona przez faszyzm, imperializm, wsteczny i zły ustrój społeczny, który ponosił odpowiedzialność za wybuch wojny i pchnął świat w otchłań nie-

słychanych cierpień. Śmierć dziesiątek milionów ludzi zamęczonych w obozach koncentracyjnych i więzieniach, zabitych na polach bitew, na drogach i pod gruzami domów — obciąża podżegaczy wojennych spod znaku Goebbelsa i Himmlera, podobnie jak i dziś spada odpowiedzialność za sianie niepokoju i zamętu na ich amerykańskich spadkobierców.

Armia Radziecka złamała ciemne siły faszyzmu i odniosła historyczne zwycięstwo nad imperializmem w Europie — wyzwalając gnębione i uciskane narody. Przyniosła ona wyzwolenie ludom słowiańskim, które zwierzęcy system hitlerowski chciał skazać na zupełne zniszczenie i likwidację. Narody te potrafią najlepiej ocenić siłę i dążenia Armii Wyzwolicielki, nigdy nie zapomną komu zawdzięczają swą wolność i niepodległość, a Święto Zwycięstwa jest dla nich zarazem świętem miłości i przyjaźni dla pogromcy faszyzmu, Związku Radzieckiego, i dla wielkiego wodza narodów radzieckich, ojca zwycięstwa, Józefa Stalina.

Tak myślą wszystkie narody słowiańskie, wszystkie narody żyjące w krajach demokracji ludowej, co więcej tak myślą masy pracujące całego świata. I tak myślą też narody Jugosławii, którą klika Tita prowadzi, wbrew ich woli, kosmopolitycznym szlakiem zdrady czetników Mihailovića.

Historia wykazała już raz, że siły ludowe, walczące o swą wolność, niepodległość i sprawiedliwy ustrój, są potężniejsze od sił zezwierzęconego, barbarzyńskiego imperializmu. W dniach majowych tego roku Chińska Armia Ludowa przypomniała światu znowu tę wielką prawdę. Pozbawione przemysłu i uzbrojenia wojska ludowe odnoszą jedno zwycięstwo za drugim nad wyszkoloną przez amerykańskich instruktorów i zaopatrzoną w amerykańską broń armią Czang-Kai-Szeka, gdyż wiedzą, że walczą o słuszną sprawę, o niepodległość i wolność swej ojczyzny przeciwko najmitom amerykańskiego imperializmu.

Siły ludowe rosną na całym świecie. Szala przechyla się coraz bardziej na naszą stronę. W 1939 r. udało się wrogom ludzkości pchnąć świat w katastrofę wojny. Ponieśli w niej klęskę. Dziś potężna ofensywa sił pokoju zmobilizowała setki milionów ludzi w całym świecie, by uniemożliwić podżegaczom wojennym powtórzenie września.

Kiedy hordy hitlerowskie wtargnęły do kraju Rad, spokojny głos Stalina zapewnił narody radzieckie i narody całego świata, że «zwycięstwo będzie nasze». I tak się stało.

Pamiętamy o tym w dniu Święta Zwycięstwa. I niechaj pamiętają o tym dziś zarówno nasi przyjaciele, jak i wrogowie.

Roman Szydłowski

HENRYK BATOWSKI

W ROCZNICĘ 22 CZERWCA

Chiny, Abisynia, Hiszpania...
Łamanie umów o rozbrojeniu i demilitaryzacji...
Nieprzebierająca w środkach agitacja wojenna i imperialistyczna...
Podminowywanie sprawy pokoju wszędzie, gdzie tylko możliwe...
Coraz silniejsze ograniczanie praw człowieka...

— oto plon kilkunastu lat po traktatach zamykających okres I wojny światowej. Plon działań agresywnych, podejmowanych przez imperialistów hitlerowskich i faszystowskich, niemieckich, japońskich, włoskich.

Równolegle do tego wielki kapitał zachodnio-europejski i amerykański rozbudowywał swoje plany wrogie wobec Związku Radzieckiego, wspomagając usilnie wszelkie plany agresji, przygotowywane przez wrogów socjalizmu i zawodowych militarystów, hitlerowców i faszystów, wrogów wszystkiego, co łączy się z pojęciem wolności, wrogów narodów słowiańskich i wszystkich ludów prawdziwie demokratycznych.

Oto dalsze etapy agresji:

marzec 1938 — zabór Austrii,

wrzesień—listopad 1938 — okrojenie Czechosłowacji,

marzec 1939 — zabór reszty Czechosłowacji i poddanie jej reżimowi ucisku narodowego i socjalno-ekonomicznego,

w kilka dni później zabór litewskiej Kłajpedy,

kwiecień 1939 — zabór Albanii,

wrzesień 1939 — najazd na Polskę, okupacja i wprowadzenie bezwzględnego ucisku narodowego i socjalno-ekonomicznego na ziemiach polskich,

jesień 1939 — faszyzacja Finlandii,

kwiecień 1940 — najazd i okupacja Danii i Norwegii,

maj 1940 — najazd i okupacja Belgii, Holandii, Luksemburgu,

maj—czerwiec 1940 — okupacja znacznej części Francji, podczas gdy w nieokupowanej części tego kraju zapanowuje reżim antydemokratyczny, w oparciu o Niemcy,

październik 1940 — wojska niemieckie w Rumunii, przygotowanie agresji przeciw ZSRR i poparcie dla faszystowskiego reżimu rumuńskiego,

marzec 1941 — wojska niemieckie w Bułgarii, przygotowanie agresji przeciw Jugosławii i Grecji, poparcie dla faszystowskiego reżimu bułgarskiego,

kwiecień 1941 — najazd i okupacja Jugosławii, poparcie dla zdrajców i faszystów krajowych,

kwiecień—maj 1941 — najazd i okupacja Grecji.

W okresie trzech lat, 1938—1941, Niemcy i Włochy zajęły szereg różnej wielkości krajów europejskich. Około stu milionów ludzi znalazło się pod bezwzględnym uciskiem narodowym i wyzyskiem socjalno-

ekonomicznym. Ponadto poparcie niemieckie przyczyniło się do utrzymania i zaostrzenia reżimów antydemokratycznych: na Węgrzech, w Rumunii i Bułgarii, tzn., że jeszcze ok. trzydziestu milionów ludzi zostało pozbawionych podstawowych praw człowieka.

Wszystkie te działania hitlerowców i faszystów były wstępnymi krokami do jednego wielkiego celu ostatecznego: najazdu na Związek Radziecki, na państwo, które było największą nadzieją wszystkich uciskanych ludów. Zgromadziwszy w swym ręku zasoby materialne, przemysł, ogromne ilości nowoczesnych niewolników z wszystkich krajów podbitych, Niemcy uznały wreszcie w czerwcu 1941 r., że nadszedł moment właściwy dla dokonania agresji na ZSRR.

Jak zwykle wiarołomnie, bez wypowiedzenia wojny, 22 czerwca 1941, wszczęta została gigantyczna ofensywa najpotężniejszej dotychczas w historii świata machiny wojennej. Niemcy i ich satelici — antydemokratyczne lub jawnie faszystowskie reżimy Finlandii, Rumunii, Węgier, nie mówiąc już o partnerze włoskim, przy pomocy zwolenników hitleryzmu z Francji, Belgii, Holandii itd., przy poparciu Hiszpanii frankistowskiej — na olbrzymim froncie zaatakowali Związek Radziecki, by zniszczyć najpotężniejszą zaporę dla agresji i nieubłaganego wroga faszyzmu.

Pyszne zapowiedzi o pokonaniu sił radzieckich w ciągu niewielu tygodni, a najwyżej miesięcy, o obaleniu ustroju socjalistycznego — nie spełniły się. Narody Związku Radzieckiego stanęły murem w obronie ojczyzny. Wielka Wojna Ojczyźniana, pod wodzą generalissimusa Stalina i okrytych sławą marszałków Armii Czerwonej, wysiłkiem wszystkich, i żołnierzy, i pracowników za frontem, jednakowo mężczyzn, kobiet, starców i nawet dzieci, przyniosła w końcu pełny triumf obrońcom. Stalin zapowiedział wtedy: «Zwyciężymy, gdyż nasza sprawa jest słuszna». Fale najazdu odbiły się od muru utworzonego z piersi obrońców Moskwy i Leningradu, a epopeja stalingradzka zapoczątkowała odwrót najeźdźców i dzieło wyzwolenia Europy.

Hasła Wielkiej Wojny Ojczyźnianej ZSRR odbiły się najżywszym echem w sercach wszystkich narodów podbitych przez hitlerowców i faszystów. We wszystkich tych krajach wzmógł się lub powstał ruch oporu, akcja partyzancka nabiera coraz szerszych rozmiarów, i odtąd po raz pierwszy w dziejach wszystkie narody słowiańskie i ich sąsiedzi stają się sojusznikami, po raz pierwszy w dziejach wszystkie narody słowiańskie, oraz Grecy i Albańczycy, Rumuni i Węgrzy — łączą się we wspólnym wysiłku w obronie wolności własnej i wolności wszystkich w ogóle narodów. Na czele tej walki kroczą narody ZSRR, kierowane przez wypróbowaną w bojach Wszechzwiązkową Partię Komunistyczną (bolszewików). Ponadto na terenie Związku Radzieckiego powstają w tym okresie organizacje polityczne i jednostki wojskowe, tworzone przez patriotów wszystkich narodów, które padły ofiarą agresji. Organizacje te przygotowują podstawy przyszłego lepszego i sprawiedliwszego ustroju swoich krajów, a jednostki wojskowe walczą ramię w ramię obok Armii Radzieckiej, biorąc udział w odpieraniu na-

jazdu, a potem w wyzwalaniu kolejno wszystkich ziem podbitych przez agresorów.

Albowiem nie tylko że nie spełniły się nadzieje Hitlera i Mussoliniego, oraz ich naśladowców — Tisy, Horthyego, Antonescu, Borysa, Pavelića i wielu innych pomniejszych «quislingów», zbrodniarzy wojennych, agresorów i wrogów wolności — o pokonaniu Związku Radzieckiego, lecz przeciwnie — zdruzgotane siły najeźdźców musiały ustępować i oddawać zagrabione obszary, a równocześnie upadały popierane przez Niemców reżimy antydemokratyczne. Generalissimus Stalin określił zadanie polityczne i wojenne Związku Radzieckiego w drugiej fazie wojny — jako konieczność wyzwolenia wszystkich słowiańskich i innych uciskanych narodów spod jarzma agresorów imperialistycznych. Zadanie to zostało wykonane, dzięki niespożytej sile narodów radzieckich, wspomaganych przez ruchy wyzwoleńcze poszczególnych narodów. Kolejno: Włochy, Rumunia, Finlandia, Bułgaria i Węgry — opuszczały blok niemiecki. W krajach tych zwyciężały siły antyniemieckie i antyfaszystowskie. Nowe rządy obejmowały władzę i wypowiadały wojnę Niemcom. Na wyzwolonych ziemiach Polski, Czechosłowacji, Jugosławii, Albanii, Grecji, tworzyły się również własne ustroje ludowo-demokratyczne, które najpierw kontynuowały walkę przeciw wspólnemu wrogowi, a potem przystąpiły — niejednokrotnie jeszcze przed końcem działań wojennych — do odbudowy zniszczeń wojennych. (Jedynie w Grecji obca interwencja przedłuża jeszcze stan wojenny).

Po 22-im czerwca 1941 nastąpił oto 8 maja 1945 r., w którym to dniu został w Berlinie podpisany akt bezwarunkowej kapitulacji Niemiec. Zwycięskie sztandary radzieckie — a obok nich polskie — powiewały z gmachów berlińskich. Równocześnie wojska radzieckie wyzwalały Pragę. Stolice innych państw, poprzednio ujarzmionych przez Niemców, były wolne już od szeregu miesięcy.

Zwycięska wojna udowodniła, jak niespożyte są siły narodów ZSRR i o ile wyżej stoi gospodarczy i społeczny ustrój radziecki nad faszystowskim i kapitalistycznym. Wojna ta przyniosła zarazem narodom słowiańskim i ich miłującym wolność sąsiadom — nieznaną dotychczas w dziejach jedność i postęp, otwarła przed nimi nieznane dotychczas możliwości rozwoju gospodarczego i kulturalnego, zapewniła trwały pokój w tej części Europy i stworzyła niezłomny front walki o pokój w całym świecie. Jedność narodów słowiańskich i innych miłujących wolność ludów, bez względu na język i barwę skóry, jedność wykuta w ogniu walki przeciw wspólnemu wrogowi, — jest niezłomna, a siła jej w walce o pokój — prawdziwie niezwyciężona. Ufni w siłę tej jedności, wspominamy dzień 22 czerwca.

Henryk Batowski

KAZIMIERZ PIWARSKI

IMPERIALIŚCI NIEMIECCY PODNOSZĄ GŁOWĘ

Od dłuższego czasu zwracano uwagę w postępowej prasie świata na przejawy odradzającego się imperializmu i rewizjonizmu niemieckiego.

Gdzież można je obserwować? Rzecz prosta — nie w strefie radzieskiej, gdzie w ciągu czterech lat wykonano ogromną pracę w dziedzinie demilitaryzacji, denazyfikacji i demokratyzacji Niemiec, gdzie rolę kierowniczą w życiu politycznym objęła szczerze demokratyczna i postępowa partia SED — lecz w strefach okupacyjnych państw zachodnich, w szczególności w strefach anglosaskich, gdzie od czterech lat uprawia się sabotaż uchwał Jałty i Poczdamu, gdzie pracuje się nad rozbiciem jedności Niemiec i stwarza się cieplarniane warunki dla wzrostu wszelkich elementów reakcji niemieckiej. Tamże, na terenie Niemiec Zachodnich, podnosi coraz zuchwalej głowę imperializm i rewizjonizm niemiecki, włączając się skwapliwie w antyradziecką agitację anglosaskich podżegaczy wojennych. Szczególnie jaskrawym tego przejawem są ostatnie wystąpienia typowych reprezentantów imperializmu niemieckiego, dawnych hitlerowskich generałów, którzy znaleźli sobie wcale wygodne schronisko pod opiekuńczymi skrzydłami władz okupacyjnych angielskich.

Generałów tych, obarczonych ciężkimi zbrodniami przeciwko ludzkości, «oczyszcza się» z win i wybiela w sferach zachodnich systematycznie — jako rzekomych antyhitlerowców, co najwyżej bierne narzędzia reżimu hitlerowskiego. Niektórzy z nich pędzą już wygodne życie w swych dobrach rycerskich, innym znowuż wcale nieźle się powodzi w anglosaskich sanatoriach, inni wreszcie przeszli już wprost na służbę władz okupacyjnych i Anglosasów. W wywiadach, chętnie udzielanych polującej na sensację prasie bulwarowej amerykańskiej czy angielskiej, generałowie ci nie starają się zbytnio ukrywać swych planów rewanżowych. Widocznie jednak jeszcze takie wypowiedzi pojedyncze nie zaspokajały dostatecznie «ciekawości» reakcyjnych kół zachodnich. Ostatnio bowiem wiedeńskie pismo «Berichte und Informationen», wydawane z licencji anglosaskiej we Wiedniu, organ tzw. «Österreichisches Forschungsinstitut für Wirtschaft und Politik», przyniosło w swym zeszycie kwietniowym wywiady z wielu znanymi z II wojny światowej generałami niemieckimi. Zbiorowy ten wywiad opublikowano pod nader przejrzystym tytułem: «Niemcy jako militarny wał ochronny Zachodu»!

Generałowie hitlerowscy odpowiadali na 14 pytań, postawionych im przez reakcyjnego dziennikarza. Oświadczyli oni swą zasadniczą gotowość do współpracy z wszystkimi antykomunistycznymi elementami Niemiec Zachodnich celem utworzenia koalicji partyj pod ewentualnym kierownictwem znanego socjal-nacjonalisty Schumachera: nie ulega kwestii, że w głębi serca woleliby widzieć w Niemczech Zachodnich przy władzy reakcję bez żadnych barw ochronnych, ale — skoro

tego wymagają okoliczności — godzą się łaskawie na koalicję popieranych dzisiaj przez władze okupacyjne partii tzw. demokratycznych, których pseudodemokratyczne etykiety generałów nie rażą, gdyż zdają sobie oni dobrze sprawę, co się kryje pod tym naprawdę. Warunki zaś współpracy z państwami zachodnimi określali z całą otwartością. A więc przyznanie Niemcom granic terytorialnych z roku 1937[!] i wyraźną deklarację państw zachodnich, że takie są cele ich polityki! Dalej «moralno-polityczne równouprawnienie Niemiec Zachodnich» jako partnera w planach politycznych państw zachodnich, czyli włączenie montowanego przez Anglosasów tzw. «państwa zachodnio-niemieckiego» do systemu bloków antyradzieckich, w pierwszym rzędzie do paktu północnoatlantyckiego. Rzecz prosta, że generałowie niemieccy żądają skreślenia programu reparacyj i demontaży, oraz usunięcia wszelkich ograniczeń w stosunku do Niemiec Zachodnich .Wedle ich zdania «armia z policji nie jest żadną armią i stanowi półśrodek, bezużyteczny na wypadek wojny». Nie upierają się, «na razie», przy stałej służbie wojskowej. Tymczasem wystarczy zaciąg ochotniczy, bo przecież chodzi przede wszystkim o odbudowę kadr armii: na dalszym planie przewidują, oczywiście, konieczność obowiązku służby wojskowej. Odrzucają jako «dziecinny» pogląd, jakoby armia mogła składać się wyłącznie z piechoty: konieczne jest rozbudowanie wszystkich gatunków broni. Nie wyrażają zasadniczych sprzeciwów co do oddania armii niemieckiej pod naczelną komendę amerykańską; uważają to nie tylko za możliwe, ale nawet za pożądane na okres przejściowy (chodzi zapewne o przyśpieszenie tempa dozbrojenia armii przy pomocy materiału amerykańskiego!), z tym jednak, że utworzona zostanie niemiecka grupa ekspertów, czyli po prostu niemiecki sztab generalny, którego zadaniem byłoby informowanie naczelnej komendy amerykańskiej o możliwościach niemieckich i rozprowadzanie rozkazów tejże komendy pomiędzy poszczególne niemieckie formacje wojskowe.

Generałowie niemieccy wypowiedzieli się w końcu otwarcie i obszernie również na temat poruszonego w pytaniach zagadnienia «osłabienia dyscypliny» w wojskowych kołach niemieckich wskutek wyroków norymberskich: chodzi o przywrócenie do dawnego znaczenia «zasad posłuszeństwa, przysięgi i dyscypliny», które zostały rzekomo podważone przez wyroki norymberskie, a przecież — wywodzą niedawni zbrodniarze wojenni — «bez tego nie może ostać się żadna armia». Zdaniem tych najtypowszych militarystów jest wprost niedopuszczalne, aby podkomendny mógł choćby tylko opóźniać czy sabotować wykonanie rozkazów władz wojskowych, zasłaniając się skrupułami sumienia! Wiadomo — mówią to ci generałowie, którzy w r. 1939 czy 1941 w milczeniu przyjmowali do wiadomości dyrektywy Hitlera, nakazujące w kampanii przeciw Polsce czy przeciw ZSRR odrzucenie wszelkich przepisów prawa międzynarodowego i zastosowanie wobec bezbronnych jeńców i ludności cywilnej bestialskich mordów i okrucieństw. Co więcej, rozzuchwaleni generałowie hitlerowscy ośmielają się dawać pouczenia w tym stylu: «Byłoby lepiej, gdyby zamiast procesów przeciwko posłusznym generałom zajęto się raczej poddaniem rewizji

i przeprowadzeniem zmian w prawie międzynarodowym»! Wskazują na jednym tylko, dowolnie wybranym przykładzie, jak — ich zdaniem — konieczna jest taka rewizja: przecież jeszcze dotąd w prawie międzynarodowym jest zakazane bombardowanie miast niebronionych «także i z powietrza»! Jak widać, czelność niedawnych siepaczy hitlerowskich przechodzi wszelkie granice! Po prostu chcą odrzucić z przyszłej wojny wszelkie krępujące ich przepisy prawa międzynarodowego! Podsuwając swym kolegom, militarystom anglosaskim, konieczność zmiany prawa międzynarodowego, dają dość wyraźnie do zrozumienia, że jest to przecież w interesie obustronnym: chodzi o zabezpieczenie się przed zasłużoną karą za nowe, z całym cynizmem planowane przestępstwa wojenne! W związku z tym pisze nader słusznie publicysta radziecki L. Rowinskij na łamach pisma «Nowoje Wriemia» [1]), że rachuby podobne zostaną zupełnie przekreślone: tak dotychczasowych jak i przyszłych zbrodniarzy wojennych spotka nieuchronnie odwet narodów — i to właśnie przejmuje ich dreszczem trwogi!

Wypowiedzi generalskie należy uważać za zupełnie wyraźną ofertę pod adresem państw zachodnich. Generałowie wiedzą, że imperialiści anglosascy potrzebują najemników dla swych planów zdobywczych, dla realizacji swych marzeń o panowaniu nad światem. Imperialiści tedy niemieccy zwietrzyli w lot okazję i żądają po prostu równorzędności w owym koncernie imperialistycznym, montowanym celem zdobycia władzy nad światem. Wiadomo, że w kołach imperialistów różnego autoramentu istnieje stała rywalizacja, że są tam bardzo istotne sprzeczności. W danej jednak chwili przeważa poczucie jedności, dążność do współdziałania przeciw rosnącym w całym świecie siłom postępu i prawdziwej demokracji. Montuje się front podżegaczy wojennych przeciwko siłom pokoju. Główna fala nienawiści imperialistów zachodnich kieruje się przeciw ZSRR i krajom demokracji ludowej. Do całej tej akcji zgłaszają z pełną skwapliwością akces imperialiści niemieccy, chcąc dać upust swej żądzy odwetu i rewanżu. Ich przecież naturalne miejsce jest tam, gdzie kuje się oręż przeciw siłom socjalizmu, postępu i demokracji, przeciw narodom słowiańskim w szczególności, które — dzięki zwycięstwu Związku Radzieckiego nad hitleryzmem — zostały wyzwolone spod wiekowego ucisku militarystów niemieckich.

Pod koniec listopada ub. roku oświadczył gen. Halder wobec jednego z dziennikarzy amerykańskich: «Niemcy Zachodnie są gotowe dostarczyć żołnierza dla Unii Europejskiej» (którą propaguje, jak wiadomo, największy podżegacz wojenny Churchill). Obecnie, dostosowując się do sytuacji międzynarodowej, generałowie zgłaszają oferty współdziałania w ramach paktu północno-atlantyckiego, podając swe warunki. Na pierwszym planie wysuwa się hasło pełnej odbudowy militaryzmu niemieckiego.

Nie może dziwić, że najgorliwszą orędowniczką tejże odbudowy jest właśnie generalicja niemiecka. Zrozumiałe jest zupełnie, że w pier-

---

[1]) Odwetowy program rewanżu generalicji hitlerowskiej, «Nowoje Wriemia», nr 22/49.

wszych szeregach frontu światowej reakcji przeciw siłom demokracji i socjalizmu stają przedstawiciele tradycyjnej, najczarniejszej reakcji, generałowie niemieccy.

Nawet reakcjoniści niemieccy, w rodzaju dyplomaty E. Kordta [2]), muszą przyznać, że generalicja niemiecka nie zdobyła się na protest wobec znanych zaleceń Hitlera, dotyczących postępowania wojska na terenach polskich, czy zwłaszcza na terenach Związku Radzieckiego — zaleceń, które nie mogły pozostawiać żadnych złudzeń, że chodzi po prostu o zwyczajną akcję brutalnej, bestialskiej eksterminacji ludności na zdobytych terytoriach, że chodzi o stosowanie metod, urągających wszelkim zasadom prawa międzynarodowego, pozostawiających niezatartą plamę na mundurze żołnierza niemieckiego! Generałowie zaczęli spiskować dopiero po Stalingradzie, kiedy ostateczna klęska Hitlera była już coraz bardziej widoczna, kiedy chodziło o ratowanie własnej skóry, o zachowanie zasadniczych podstaw militaryzmu i imperializmu niemieckiego. Wtedy dopiero obszarnicy i kapitaliści niemieccy, w szczególności ich reprezentanci w generalicji, zaczęli znowuż poważniej myśleć o usunięciu Hitlera; jego miejsce miała zająć klika nacjonalistów i militarystów, których celem było doprowadzenie do osobnego pokoju z Anglosasami i utworzenie wspólnego frontu przeciwko — ZSRR! Takie było oblicze spisku z 20 lipca 1944 r., zlikwidowanego przez Hitlera. Wokół tego spisku próbuje się dzisiaj stworzyć legendę: miał on być wyrazem rzekomego ruchu oporu przeciwko Hitlerowi, miał on stanowić w oczach świata rehabilitację narodu niemieckiego.

Postępowy pisarz niemiecki Abusch pisze: «Nie łudźmy się, nie miejmy iluzyj. Nawet udany, spisek 20 lipca w nieznacznej tylko mierze zmniejszyłby ciężar odpowiedzialności za to, że Niemcy szli do końca za szaleńczą, morderczą nauką rasistowską, że ręce niemieckie, na rozkaz Hitlera, w połowie XX wieku zagazowały i spaliły w trybie przemysłowym miliony niewinnych i bezbronnych ludzi» [3]). Dodajmy jeszcze jedno. Trudno zresztą uważać owych spiskowców z lipca 1944 r. za przedstawicieli szerokich sfer narodu niemieckiego. Wszak reprezentowali te same koła, które w dobie Republiki Weimarskiej przyczyniły się walnie do zduszenia — niewątpliwie niedostatecznie zorganizowanych — sił demokratycznych, gdyż ewentualny rozwój tych sił groził obaleniem panowania junkrów i monopoli. Rozgrywka między tymi kołami a ludźmi Hitlera to były spory «familijne», to był konflikt między dwoma odcieniami czy kierunkami imperializmu niemieckiego. Jeśli dzisiaj próbuje się tworzyć legendę wokół spisku z 20 lipca 1944 r., to oznacza to dążność do przywrócenia w Niemczech władztwa junkrów i monopolistów, do oddania narodu niemieckiego na powrót w pęta militaryzmu, który był sprawcą jego katastrofy. Nie tędy wiedzie droga do zapewnienia narodowi niemieckiemu należnej mu pozycji w rodzinie narodów, budujących lepszą przyszłość świata. Właściwą drogę

[2]) Kordt E., Wahn und Wirklichkeit (Stuttgart 1948), passim.
[3]) Cytuje Kowalewski J.: Dokąd idą Niemcy? (Warszawa 1948), str 192—3.

wskazuje Niemcom Socjalistyczna Partia Jedności (SED), która — w strefie radzieckiej — współpracuje z radzieckimi władzami okupacyjnymi nad likwidacją obszarników, karteli i trustów, która potępia ideologię imperializmu i rewanżu, której celem jest budowa jednolitych, demokratycznych i postępowych Niemiec, jako współczynnika pokojowej współpracy międzynarodowej. Akcja wychowawcza tej partii nawiązuje do prawdziwie demokratycznych tradycji niemieckich, odrzucając zasadniczo reakcyjne legendy w stylu spisku z lipca 1944 r., potępiając w ogólności ideologię imperializmu niemieckiego, tak w hitlerowskim jak i w generalskim wydaniu.

Inaczej jednak przedstawia się sytuacja w strefach zachodnich, gdzie podstawy społeczne imperializmu niemieckiego, a więc obszarnictwo i organizacje kapitalistyczne, nie zostały zniszczone, gdzie na tym podłożu utrzymała się na powierzchni życia i coraz śmielej rozwija swą aktywność reakcja niemiecka. Dysponuje ona nadal bardzo znacznymi środkami materialnymi, które — dzięki reakcyjnej polityce zachodnich władz okupacyjnych, inspirowanych przez międzynarodowe koła monopolistyczne, blisko związane z kartelami i trustami niemieckimi i dbające o utrzymanie pozycji swych wieloletnich wspólników i kontrahentów — pozostały nadal faktycznie w jej ręku. Znaną jest już dzisiaj dobrze rzeczą, że niemiecki wielki przemysł nie poniósł bynajmniej w toku działań wojennych strat tak znacznych, jak to w r. 1945 głoszono. W istocie bombardowania alianckie nie dotknęły poważniej urządzeń przemysłowych, w czym zresztą widoczna była ręka kierująca monopolistów zachodnich. Około 75% produkcji wojennej Niemiec ocalało. Na 120 kopalń węgla tylko 15 uległo zniszczeniu, a i te już, po niewielu miesiącach, na nowo podjęły pracę. Większość stanowisk w przemyśle zachowali lub objęli na powrót, «wybieleni» przez niezwykle pobłażliwe sądy denazyfikacyjne stref anglosaskich, dawni kapitaliści niemieccy, najgorliwsi rzecznicy odbudowy militaryzmu niemieckiego. Poważną zachętą dla nich mógł być fakt, że w strefach anglosaskich nie zlikwidowano wcale kadr dawnego «Wehrmachtu».

Marszałek Sokołowskij, podówczas szef administracji radzieckiej strefy okupacyjnej, przedstawił już w listopadzie 1947 r. w swym głośnym raporcie w Sojuszniczej Radzie Kontroli obraz militaryzmu niemieckiego, egzystującego nadal pod opieką anglosaskich władz okupacyjnych. Tak więc resztki formacji wojskowych b. armii niemieckiej zachowano w brytyjskiej strefie okupacyjnej w postaci tzw. «oddziałów pracy», pod komendą oficerów niemieckich. Stwierdzono istnienie tzw. «czarnej Reichswehry», rekrutowanej z bezrobotnych i z dawnych jeńców wojennych w strefach brytyjskiej i amerykańskiej. Pod firmą organizacji «sportowych» odbywa się faktyczne przysposobienie wojskowe młodzieży niemieckiej, kierowane przez instruktorów amerykańskich. Wstrzymana została przewidziana w układach międzysojuszniczych likwidacja obiektów, zakładów przemysłu wojennego i urządzeń wojskowych w Niemczech Zachodnich. Pozostawiono (z wyjątkiem dwu) bazy floty niemieckiej. Sprzyjającą atmosferę dla odrodzenia militaryzmu stwarzają reakcyjne partie niemieckie, głoszące bezkarnie

rewizjonizm, a w szczególności reakcyjna prasa niemiecka, podżegająca do nowej wojny, do «krucjaty antyradzieckiej»: prasa, wydawana na podstawie angielskich i amerykańskich licencji.

Od tego czasu zmieniło się wiele — ale na gorsze. W prasie postępowej, niemieckiej i światowej, stwierdza się dzisiaj z naciskiem, że w istocie dawny «Wehrmacht» egzystuje. W strefach anglosaskich kwitną w najlepsze zakapturzone organizacje wojskowe pod postacią związków byłych kombatantów, skupiające w znacznej mierze dawnych jeńców, wypuszczonych z niewoli radzieckiej. Instruktorzy amerykańscy kształcą młodzież niemiecką w specjalnych obozach w początkach służby wojskowej (ćwiczenia i zaprawa piechoty) — pod pretekstem edukacji «w duchu demokratycznym». Poprzednie oddziały pracy (Dienstgruppen) przemianowane na «Germany Civil Labour Organisation», gromadzą w swych szeregach na terenie Bizonii około 140.000 ludzi, rekrutowanych wyłącznie z kół dawnych oficerów i podoficerów: owe kadry odradzającej się armii niemieckiej znajdują pomieszczenie w dawnych koszarach, dzieląc się na osobne formacje wedle specjalizacji (broń pancerna, lotnictwo, marynarka). Formowane w strefach zachodnich oddziały «policyjne» służą również celom przysposobienia kadr wojskowych. Znani ze zbrodni, popełnionych szczególnie na terenach radzieckich, generałowie Rundstedt i Strauss uzyskali amnestię — z łaski okupacyjnych władz anglosaskich. Inni generałowie, jak Guderian, Küchler, Schultz, pracują na żołdzie dolarowym w tzw. «biurze erfurckim», które stanowi w istocie zalążek odrodzonego niemieckiego sztabu generalnego. Osławiony Guderian stoi na czele amerykańskiej sieci szpiegowskiej, która ma wyznaczony «wschodnio-europejski» zasięg akcji. Generałowie Stumpf i Student reorganizują niemieckie lotnictwo. Generał Halder, b. szef sztabu generalnego w latach 1938—1942, uwolniony przez sąd denazyfikacyjny w Monachium (jako niepodlegający przepisom o karach dla zbrodniarzy wojennych!), przeszedł również na żołd amerykański i zajmuje się tworzeniem zmilitaryzowanych «batalionów roboczych», a zarazem opracowuje «historię» wojny niemiecko-radzieckiej, czyli przygotowuje na użytek imperialistów zachodnich plany przyszłej agresji w wydaniu «ulepszonym». Pracując po tej linii, opublikował ostatnio książkę pt. «Hitler — dowódca wojskowy», napisaną dla udowodnienia tezy, że wojna mogłaby być wygrana, gdyby nie poważne błędy «wodza».

Wszystkie elementy imperializmu niemieckiego mobilizują się, ośmielone przez agresywną politykę kół imperialistycznych w państwach zachodnich, podżegających do wojny, uprawiających tzw. «zimną wojnę» w stosunku do ZSRR i krajów demokracji ludowej. Polityka mocarstw zachodnich, sabotująca stale uchwały Jałty i Poczdamu, torpedująca zasadę współpracy czterech mocarstw w sprawach niemieckich, rozbijająca jedność Niemiec przez systematyczne formowanie separatystycznego «państwa» zachodnio-niemieckiego, dążąca do izolacji Związku Radzieckiego, stanowi doskonałą pożywkę dla odrodzenia się militaryzmu i imperializmu niemieckiego. Imperialiści zachodni aż nadto wyraźnie pragną wytworzyć w Niemczech Zachodnich bazę

wypadową przeciw ZSRR i krajom demokracji ludowej. Zagarniają pod swoją wyłączną kontrolę Zagłębie Ruhry, eliminując od tejże kontroli — wbrew wszelkim dawniejszym porozumieniom i układom — ZSRR. Nie trzeba bliżej uzasadniać, jakie cele im przyświecają. Kiedy pod koniec grudnia ub. r. ogłoszony został tzw. statut Zagłębia Ruhry, oddający faktycznie prawo kontroli gospodarki niemieckiej w ręce Anglosasów, czynniki demokratyczne niemieckie, zgrupowane w Niemieckiej Radzie Ludowej, wystąpiły z ostrym protestem, demaskując cele imperialistów anglosaskich. W proteście tym czytamy m. i.: «Zagłębie Ruhry, kuźnia zbrojeń Wilhelma II i Hitlera, ma się stać obecnie kuźnią zbrojeń imperializmu dolarowego. Temu zbrodniczo-wojennemu planowi służy także remilitaryzacja Niemiec Zachodnich». Dodajmy nawiasem, że decyzje państw zachodnich w sprawie Zagłębia Ruhry oznaczają kompletną kapitulację Francji przed imperializmem amerykańskim i zapewniają imperialistom z USA stanowczą preponderację w Zagłębiu Ruhry — przy ścisłej współpracy z dawnymi monopolistami niemieckimi.

Dalszą zachętą dla reakcji niemieckiej było uformowanie pod egidą imperialistów amerykańskich bloku agresywnego pod nazwą paktu północno-atlantyckiego, podpisanego w Waszyngtonie 4 kwietnia br. W tymże właśnie czasie posypały się zbiorowe oferty generałów niemieckich, określające warunki, pod jakimi reakcja niemiecka gotowa jest włączyć się w plany imperialistów amerykańskich (dostarczając im przede wszystkim najemników dla ich planów wojennych). W kołach kierujących polityką USA zaznacza się zresztą wyraźnie, że Niemcy Zachodnie mają w ich planach wyznaczoną ważną rolę. Wprawdzie reprezentant francuskiej «trzeciej siły», min. Schuman, remonstruje głośno przeciw przyjęciu Niemiec Zachodnich do paktu atlantyckiego, ale co innego mówią de Gaulle i otwarta reakcja francuska, a Schuman w końcu będzie musiał się zastosować do woli swych mocodawców amerykańskich. Wystarczy zresztą wykazać, że odpowiednie przesłanki do przyjęcia Niemiec Zachodnich zostały już stworzone przez kwietniowe uchwały waszyngtońskie trzech ministrów mocarstw zachodnich (Acheson, Bevin, Schuman). Uchwalono w Waszyngtonie m. i., że tzw. «Federalna rada niemiecka», czyli pospiesznie preparowany twór państwowy Niemiec Zachodnich, ma współpracować w organizacji współpracy europejskiej (czyli w bloku pod egidą amerykańską!), uchwalono statut okupacyjny dla Niemiec Zachodnich, przedłużający na okres nieokreślony okupację państw zachodnich na terenie niemieckim; postanowiono zredukować reparacje i zaniechać demontażu wielu (159) przedsiębiorstw w Niemczech Zachodnich, w tym szeregu metalurgicznych, chemicznych itd. Rzecz prosta, iż chodzi tutaj o ułatwienie i przyspieszenie odbudowy militaryzmu niemieckiego.

Imperialiści anglosascy dążą do utworzenia na terenie Niemiec Zachodnich bazy wypadowej dla ich celów agresywnych. Ku temu ma służyć owo rzekome «państwo», które pod nazwą «Republiki federalnej Niemiec» jako twór dyrygowany przez Anglosasów, kleci się w Zachodnich Niemczech. Zgromadzenie w Bonn, w którym przeważająca

większość reakcyjna uzurpuje sobie prawo przemawiania imieniem narodu niemieckiego, uchwaliło 8 maja br. na życzenie swych mocodawców anglosaskich «konstytucję» dla tegoż «państwa». Rządy okupacyjne państw zachodnich «konstytucję» tę pospiesznie zatwierdziły. Uchwały w Bonn oznaczają rozbicie jedności Niemiec Zachodnich na 11 krajów, dysponujących znaczną samodzielnością. «Konstytucja» w Bonn oznacza poważny krok wstecz w stosunku do konstytucji weimarskiej. Uchwalono ją w interesie reakcji niemieckiej i ich mocodawców anglosaskich, którzy traktują okupowany obszar niemiecki jako teren eksploatacji kolonialnej i werbunku najemników na nową wojnę światową.

Fakty powyższe świadczą aż nadto wyraźnie, że dzięki polityce mocarstw zachodnich odżywa militaryzm i imperializm niemiecki, że grozi to rozpętaniem nowej katastrofy wojennej w Europie.

Rozumieją to w pełni wszystkie postępowe i demokratyczne czynniki w świecie, które zdecydowane są nie dopuścić do rozpętania nowej wojny i uchronić ludność od nowych milionowych ofiar. Rosną w świecie siły pokoju, rośnie powszechne uznanie dla niezłomnej pokojowej polityki Związku Radzieckiego, demaskującej intrygi podżegaczy wojennych. Wzbiera coraz silniejsza fala krytyki pod adresem imperialistów zachodnich, wyzyskujących problem niemiecki dla swej polityki antyradzieckiej, dla swych agresywnych celów. W tych warunkach mocarstwa zachodnie zostały zmuszone do częściowej przynajmniej rewizji swej dotychczasowej polityki. Zwołanie do Paryża w maju br. konferencji czterech mocarstw oznaczało poważny sukces polityki radzieckiej, reprezentującej stale pogląd, że tylko drogą porozumienia wszystkich zainteresowanych mocarstw można rozwiązać zagadnienie niemieckie zgodnie z zasadami sprawiedliwości i demokracji, służąc zarazem idei trwałego pokoju. Próba wyeliminowania ZSRR od wpływu na bieg spraw w Europie poniosła niewątpliwie fiasko. Podżegacze wojenni musieli — przynajmniej na jakiś czas — przycichnąć. Wprawdzie wyniki konferencji paryskiej doprowadziły tylko do częściowego porozumienia, niemniej stanowią one określony postęp w dziedzinie współpracy międzynarodowej. Przewidziane jest zebranie się niebawem ponownej konferencji ministrów czterech mocarstw celem dalszych rozmów na temat zagadnienia niemieckiego. Oznacza to nawiązanie do zasadniczej tezy Poczdamu, do czego zmierzała wytrwale polityka ZSRR i krajów demokracji ludowej, czego gorąco pragnął i pragnie wielki światowy obóz postępu.

Kazimierz Piwarski

BOLESŁAW KŁAPKOWSKI

PIĘCIOLETNI PLAN GOSPODARCZY CZECHOSŁOWACJI

Czechosłowacja weszła na drogę planowania gospodarczego z dniem 1. I. 1947 r. na zasadzie ustawy, uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe 25. X. 1946 r. i podpisanej przez Prezydenta Republiki dnia 28. X. 1946 r. Ustawą tą został wprowadzony dwuletni plan gospodarczy na lata 1947—8.

Plan postawił za główne zadania: w przemyśle przekroczyć z końcem 1948 r. poziom produkcji z 1937 o 10%, a w rolnictwie dojść do poziomu produkcji przedwojennej. Przewidywał on również znaczny i szybki rozwój Słowacji, najbardziej gospodarczo zaniedbanej części kraju.

Były to zadania bardzo poważne, zwłaszcza gdy uwzględni się zniszczenia okresu wojennego. Okupacja hitlerowska spowodowała szkody zarówno w przemyśle, rolnictwie, transporcie, handlu i bankowości, jak też na odcinku życia kulturalnego; wszystkie straty obliczono na 429,7 miliardów przedwojennych koron czechosł. Liczba ofiar wojny i okupacji doszła do 212 tys. ludzi. We wrześniu 1945 r. przemysł czechosłowacki pracował tylko w 45 procentach swojej zdolności produkcyjnej, odczuwając dotkliwy brak surowca i rąk roboczych. Dodajmy, że przed samym zakończeniem wojny lotnictwo anglo-amerykańskie zbombardowało zakłady Škoda w Pilźnie, fabryki obuwia Bat'a w Zlinie i inne. W rolnictwie bardzo obniżyła się wydajność produkcji zbożowej i innych kultur, stan pogłowia zaś w lecie 1945 r. w porównaniu z przedwojennym spadł do 10% koni, 13,1% bydła rogatego (w tym 15,6% krów dojnych), 32,6% świń. W dziedzinie transportu było zniszczonych względnie silnie uszkodzonych 1.520 mostów, a park wagonów i parowozów znacznie się zmniejszył.

Wykonanie planu dwuletniego przypadło na czas, w którym ustrój polityczny i gospodarczy Czechosłowacji przeszedł przez bardzo poważną zmianę. W powojennym bowiem życiu politycznym i gospodarczym Czechosłowacji możemy rozróżnić dwa okresy: 1) od kwietnia 1945 r. (data programu koszyckiego) do lutego 1948 (zwycięstwo demokracji czechosłowackiej w lutowym przesileniu rządowym) i 2) po lutym 1948 r.

W pierwszym okresie reakcja posiadała jeszcze duże wpływy a przeprowadzane reformy społeczne miały charakter umiarkowany. W ręku prywatnych kapitalistów pozostały liczne fabryki zatrudniające do 500 robotników, prawie cały handel wewnętrzny i zagraniczny, a także wielkie majątki w rękach obszarników czeskich i słowackich. Rozporządzając takimi siłami, reakcja uprawiała sabotaż polityczny i gospodarczy, co oczywiście utrudniało realizację planu. Mimo to został on w r. 1947 wykonany w 100,9%. Najsłabsze stosunkowo wyniki

dała produkcja rolnicza, gdzie planu nie wykonano, a to nie tylko z przyczyn atmosferycznych (z powodu posuchy, która nawiedziła Czechosłowację w 1947 r.), ale również społeczno-politycznych; w rolnictwie największa była przewaga sektora prywatnego, wrogo nastawionego wobec postępowych dążeń państwa.

Drugi okres, zapoczątkowany lutowym kryzysem rządowym 1948 r., przynosi radykalną zmianę. Nowy rząd przeprowadził nacjonalizację średnich zakładów przemysłowych, zatrudniających powyżej 50 robotników, oraz upaństwowienie handlu hurtowego i wywłaszczenie majątków ziemskich powyżej 50 ha. Ugruntowaniem zaś tych wszystkich przemian stała się nowa konstytucja z 9 maja 1948 r.

Na skutek tych zmian zwiększył się zasięg sektora uspołecznionego, co z jednej strony zmniejszyło szkodliwe wpływy sił reakcyjnych, a z drugiej zachęciło masy robotnicze do większego wysiłku (Republice złożono w darze 30 milionów godzin pracy). Tempo wykonania planu dwuletniego ustawicznie rosło, tak że np. przemysł już w październiku 1948 r. osiągnął 110,3% produkcji 1937 r. Plan zrealizowano dzięki wytężonej pracy klasy robotniczej i pomocy ZSRR, przy czym odrzucono «plan Marshalla», który usiłowała narzucić Czechosłowacji reakcja rodzima i zagraniczna.

Na doświadczeniach planu dwuletniego oparto następny, pierwszy pięcioletni plan gospodarczy na lata 1949—1953. Ustawę o planie, uchwaloną przez parlament 27. X. 1948 r., podpisał Prezydent w dniu 28 października 1948 r., tj. w 30 rocznicę powstania Republiki Czechosłowackiej, w dwa lata po podpisaniu ustawy o planie dwuletnim.

Ustawa w części pierwszej określa cel planu pięcioletniego. W odróżnieniu od planu dwuletniego, którego zadaniem było przede wszystkim usunąć zniszczenia wojenne i odbudować gospodarkę Czechosłowacji, plan pięcioletni ma gospodarkę tę przebudować i rozbudować. W wyniku pełnego i stałego rozwoju sił wytwórczych (który ma doprowadzić do wzrostu dochodu narodowego o połowę), w oparciu o zwiększoną wydajność pracy zmierza on do dalszego istotnego podniesienia poziomu życiowego wszystkich warstw ludności pracującej miast i wsi, oraz do umocnienia na tej bazie więzi między robotnikami, rolnikami, inteligencją i średnią warstwą miejską. Wzmacniając i utwierdzając upaństwowiony przemysł, rozszerzając mechanizację i elektryfikację rolnictwa, jako podstawy społecznie bardziej postępowych form wytwórczości, rugując elementy kapitalistyczne z wszystkich działów gospodarki narodowej, idzie plan pięcioletni po drodze rozwoju czechosłowackiej demokracji ludowej do socjalizmu.

W planowanej rozbudowie gospodarki czechosłowackiej największy nacisk położono na rozwój przemysłu, o czym ustawa mówi w części drugiej, w której traktuje o rozwoju produkcji w ogóle. Podane niżej tablice wskazują do czego zmierza Czechosłowacja w tej dziedzinie gospodarstwa narodowego oraz jaką wysokość produkcji (wartościowo i ilościowo)przewiduje się w ostatnim roku planu pięcioletniego (1953) w porównaniu z ostatnim rokiem planu dwuletniego (1948) oraz w tablicy 2, w porównaniu z rokiem 1937:

1. WARTOŚĆ PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ CZECHOSŁOWACJI W/G PLANU 1949—1953

Przemysł	Wartość produkcji w milionach Kčs		Wskaźnik 1948 r. =100	Udział procentowy w wartości całej prod. przem.	
	1948	1953		1948	1953
Produkcja przem. ogółem	288	454	157	100	100
Poszczeg. przemysły:					
Górniczy	13,2	17,8	135	4,8	4,1
Energetyczny	9,3	14,1	152	3,4	3,2
Hutniczy	31,2	46,4	149	11,4	10,6
Metalowy	47,8	92,3	193	17,4	20,9
Chemiczny	21,7	35,1	162	7,0	7,9
Szklany	4,1	4,6	112	1,5	1,1
Materiały budowl. i ceramiczne	7,6	12,1	159	2,8	2,8
Drzewny	9,9	12,5	126	3,6	2,9
Papierniczy	7,0	9,9	141	2,6	2,3
Tekstylny i odzież.	46,0	77,4	168	16,8	17,6
Skórzany i gumowy	15,2	21,8	143	5,6	4,9
Graficzny	3,4	4,0	118	1,2	0,9
Cukrowniczy	8,7	10,2	117	3.2	2,3
Spirytusowy	5,3	5,6	105	1,9	1,3
Piwowarski i słod.	5,7	9,6	168	2,1	2,2
Młynarski	3,6	4,7	130	1,3	1,1
Spożywczy	34,5	61,8	179	12,6	14,0

Przewiduje się szczególnie duży rozwój przemysłu ciężkiego, górnictwa, hutnictwa a zwłaszcza przemysłu metalowego (wzrost o 93% w porównaniu z rokiem 1948, a około 130% w porównaniu z okresem przedwojennym). Jak wiadomo, przemysł Czechosłowacji już przed ostatnią wojną posiadał poważne znaczenie, gdyż Czechosłowacja była najbardziej uprzemysłowiona spośród krajów demokracji ludowej, dominowały tu jednak gałęzie przemysłu lekkiego (tekstylny, szklany, ceramiczny) i spożywczego (cukrowniczy). Przebudowa przemysłu, ku której zmierza plan pięcioletni, ma wyrażać się m. in. w tym, że rozwinięte zostaną gałęzie przemysłu ciężkiego, przede wszystkim zaś przemysł maszynowy. I tu podkreślić trzeba zasadniczą zmianę, jaka zaszła w stosunku do czasów przedwojennych, kiedy Czechosłowacja była pod władzą kapitalizmu. W okresie tym wielkie państwa kapitalistyczne w interesie własnym nie tylko nie popierały w Czechosłowacji, podobnie jak w innych krajach demokracji ludowej, rozwoju przemysłu ciężkiego, a głównie maszynowego, lecz przeciwnie, hamowały go.

2. PRODUKCJA WAŻNIEJSZYCH ARTYKUŁÓW PRZEMYSŁOWYCH W CZECHOSŁOWACJI

	Jednostki miary	1937 r. (faktyczna)	1948 r.		1953 r. (planowana)
			planowana)	(wykonana)	
węgiel kamienny	miln. ton	16,8	17,8	17,7	20,8
„ brunatny	„ „	18,1	23,9	23,6	32,2
koks	„ „	4,5	3,9	4,6 (1)	8,0
energia elektryczna	KWh	4,1	7,4	7,5	11,2
surówka żelazna	miln. ton	1,7	1,5	1,4 (1)	2,7
stal surowa	„ „	2,3	2,4	2,2 (1)	3,5
motory elektryczne	tys. sztuk				
do 25 KWh		82	220	276	890
traktory	„ „	0,2	9	9,1	20
samochody ciężar. i os.	„ „	7,8	14	13,1	24
maszyny rolnicze	miln. Kčs	300	1100	1526	2300
parowozy	sztuk	75	290	253 (1)	480
tarcica i podkłady	tys. m^3	2596	2828	2948	2800
celuloza	tys. ton	311	205	235	320
papier	„ „	260	197	260	320
przędza bawełniana	„ „	88,7	58,2	—	114,2
tkaniny z bawełny, lnu					
i jedwabiu	„ „	64,4	59,7	59,6	104,7
tkaniny wełniane	„ „	17,2	14,8	23,8	30,2
obuwie	miln. par	55	45,5	64,4	72,5

Stawiając na pierwszym miejscu rozwój przemysłu, plan nie zaniedbuje również rolnictwa. Zamierzony wzrost wartości produkcji rolnej w okresie pięciolecia przedstawia się następująco:

Produkcja	1948	1953	% wzrostu
	miliardy Kčs		
całkowita produkcja	76,3	105,0	37 %
W tym:			
produkcja roślinna	49,5	55,2	11 %
„ zwierzęca	26,8	49,8	86 %

Jak widzimy z powyższej tablicy, plan kładzie szczególny nacisk na podniesienie produkcji zwierzęcej. Ponadto przewiduje rozwój mechanizacji i elektryfikacji rolnictwa, szersze stosowanie uszlachetnionych nasion siewnych, sadzonek, nawozów sztucznych itd. przez

udostępnienie ich rolnikom, oraz mówi o popieraniu wszelkich form spółdzielczości rolnej.

Dalsza, trzecia część planu, zajmuje się wzrostem materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności, który będzie następował w wyniku: a) wzrostu spożycia zbiorowego tj. dzięki rozszerzeniu i udoskonaleniu usług społecznych administracji publicznej, obejmujących opiekę socjalną, zdrowotną, kulturalną i wychowanie, b) wzrostu spożycia indywidualnego tj. stopniowego podnoszenia i ulepszania jakości dóbr spożycia, przeznaczonych na rynek krajowy. Łączne spożycie zbiorowe i indywidualne podniesie się w okresie planu pięcioletniego średnio na głowę o 35% w stosunku do roku 1948, przy założeniu planowego wzrostu wydajności pracy.

Aby można było osiągnąć stale wzrastający poziom życiowy ludności, a tym samym wykonać plan pięcioletni, przewidziano szereg środków, które wymienia czwarta część planu. Na pierwszym miejscu postawiono zwiększenie wydajności pracy i racjonalizację produkcji. Ma to szczególne znaczenie w rolnictwie, gdzie nie ma odłogów i nie można już powiększyć obszaru zasiewów. Program wyżywienia ludności może tu być realizowany tylko przez zwiększenie wydajności pracy, przez podniesienie plonów i hodowli, a także polepszenie jakości produktów. W zakresie produkcji roślinnej przewidywany jest następujący wzrost plonów z hektara:

	1948 r.	1953 r.
pszenica	17,6	19,6
żyto	16,8	17,8
jęczmień	17,6	18,5
owies	17,3	18,5
kartofle	120,5	152,4
buraki cukrowe	253,6	291,6

W zakresie zaś produkcji zwierzęcej planuje się następujący wzrost:

przeciętna waga sztuki bydła kg z 400 do 427,5
„ „ „ świni „ „ 80 „ 105,0

Mleczność krów ma wzrosnąć w r. 1953 o 66% w stosunku do r. 1948.

Do dalszych środków, mających umożliwić wykonanie planu pięcioletniego, należy obok wydajności pracy i racjonalizacji produkcji, wzrost liczby pracowników, przeprowadzenie inwestycyj na łączną sumę 336,2 miliardów Kčs (w czym przemysł 131,9 miliardów), pogłębienie prac badawczo-naukowych, oraz ulepszenie metod techniki i organizacji planowania.

W piątej części planu pięcioletniego, zajmującej się zadaniami planu w układzie terytorialnym, specjalną uwagę zwrócono na rozwój

gospodarczy Słowacji. Chodzi o możliwie szybkie podniesienie gospodarcze tego kraju, przez przebudowę układu gospodarczego i socjalnego, a mianowicie przez:

1) kontynuowanie rozpoczętego uprzemysłowienia,
2) podniesienie wydajności pracy w rolnictwie,
3) zwiększenie kadr pracowników wykwalifikowanych,
4) intensywne poszukiwania wszelkich zasobów bogactw naturalnych, w szczególności złóż mineralnych. Już w okresie działania planu dwuletniego, w latach 1947-8 Słowacja poważnie zwiększyła swój przemysł, częściowo przez przeniesienie do niej szeregu przedsiębiorstw z obszaru sudeckiego (głównie tekstylny), a częściowo przez budowę nowych. Plan pięcioletni przewiduje zwiększenie produkcji przemysłowej w Słowacji o 75% w stosunku do r. 1948, podczas gdy przeciętny wzrost w całej Czechosłowacji ma wynosić 57%.

Ze względu na wysoko postawiony przemysł przetwórczy, w Czechosłowacji dużą rolę odgrywa handel zagraniczny. Przyszły jego rozwój ma iść po linii rozwijania stosunków z całym światem. Jednakowoż podstawę będzie stanowił obrót z ZSRR i krajami demokracji ludowej, co zapewni gospodarstwu czechosłowackiemu ciągłość rozwoju. Ścisła współpraca z ZSRR pozwoliła Czechosłowacji, nie rozporządzającej wieloma rodzajami surowca i odczuwającej brak artykułów żywnościowych, obronić swą niezawisłość przed zakusami imperializmu amerykańskiego i stworzyć podstawy warunkujące realizację planu. W grudniu 1948 r. uzgodnili przedstawiciele obu państw, że Związek Radziecki będzie dopomagał do rozwoju produkcji czechosłowackiej przez dalsze zwiększenie dostaw wartościowych surowców i urządzeń, szczególnie maszyn dla budownictwa maszyn ciężkich, dla gospodarki leśnej, kopalń itd., dalej przez pogłębienie i rozszerzenie współpracy technicznej, oraz przez udzielenie pożyczki w złocie i wolnych dewizach. Czechosłowacja ze swej strony ma dostarczać Związkowi Radzieckiemu: instalacji naftowych, urządzeń kolejowych i niektórych wyrobów.

Różnorodne formy współpracy gospodarczej rozwijają się między Czechosłowacją a Polską. Opiera się ona na szeregu układów względnie protokołów, składających się na konwencję o zapewnieniu współpracy gospodarczej z 4 lipca 1947 r., której podstawę stanowi układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy między Polską a Czechosłowacją z 10 marca 1947 r.

Charakterystyczna jest przede wszystkim współpraca podjęta na odcinku przemysłu, a zmierzająca do specjalizacji produkcji obu krajów, do tego, by ich przemysły uzupełniały się wzajemnie. Korzyści są wtedy dwojakie. Po pierwsze każdy kraj może wybrać ten rodzaj produkcji, który najlepiej odpowiada jego naturalnym zasobom. Po drugie, produkcja w dużych ilościach może wytwarzać taniej i robić postępy techniczne. Dalej, wprowadza się normalizację i typizację, wspólnymi siłami buduje się zakłady na użytek obu krajów.

W zakresie obrotu towarowego istnieje dążenie do nabywania od drugiej ze stron artykułów deficytowych. A więc Czechosłowacja zaopatruje się w Polsce w węgiel, cynk, energię elektryczną, sól i inne;

Polska, poza przywozem różnych przedmiotów (traktorów, samochodów, opon itd.), ma oprzeć wielkie inwestycje przemysłowe na dostawach czechosł. W związku z tym obrót towarowy Czechosłowacji z Polską, który do r. 1947 był niewielki w stosunku do możliwości gospodarczych i handlowych obu krajów, od 1947 r. szybko rośnie.

Ważną pozycję we współpracy czechosłowacko-polskiej stanowią udogodnienia komunikacyjne, jak przyznanie Czechosłowacji wolnego obszaru celnego w porcie szczecińskim, utworzenie polsko-czechosłowackiego przedsiębiorstwa żeglugowego na Odrze itd. Współpraca gospodarcza Czechosłowacji i Polski objęła również dziedzinę planowania gospodarczego, celem zaś koordynowania prac podejmowanych wspólnie na różnych odcinkach powołana została 4 lipca 1947 r. Polsko-Czechosłowacka Rada Współpracy Gospodarczej.

Już ze spraw tu wymienionych widać, jaki zasięg ma współpraca obu krajów na polu gospodarczym. A trzeba dodać, że wskazaliśmy tylko część tych spraw, że liczba ich jest znacznie większa, dalej, że współpraca ma znaleźć miejsce w dziedzinie naukowo-technicznej, badań, doświadczeń itd.

Poza Polską, także z innymi krajami demokracji ludowej pozostaje Czechosłowacja w coraz ściślejszych stosunkach współpracy gospodarczej, czego przykładem może być pomoc Czechosłowacji w realizacji bułgarskiego planu elektryfikacji Bułgarii i w rozbudowie jej przemysłu.

Wykonanie planu pięcioletniego pozwoli Czechosłowacji rozwinąć przemysł budowy maszyn, a to zwiększy jeszcze jej możliwości pomagania krajom Europy środkowej i południowo-wschodniej w przeprowadzaniu planów uprzemysłowienia.

W taki sposób, wzmożonym wysiłkiem społeczeństwa, a zwłaszcza klasy robotniczej, pod przewodnictwem partii komunistycznej, przy współpracy ze Związkiem Radzieckim i z krajami demokracji ludowej, Czechosłowacja zaciera ślady wojny, koryguje niewłaściwą strukturę kraju, pozostałą z okresu kapitalizmu, oraz pracuje nad dalszą rozbudową swego gospodarstwa narodowego. Wykonanie tych zadań w latach 1947—8 natrafiało na trudności, stwarzane przez reakcję, początkowo jeszcze dość mocną. W wyniku zmian politycznych w 1948 r., warunki wykonania planu pięcioletniego będą dogodniejsze. Walka klasowa jednak nie została zakończona i plan pięcioletni ma stanowić dalszy ważny etap na drodze, wiodącej Czechosłowację do socjalizmu.

Bolesław Kłapkowski

LITERATURA

První československý pětiletý plán, 1948, Ministerstvo informací a osvěty, str. 171.

První pětiletý hospodářský plán rozvoje Československé Republiky, Ministerstvo informací a osvěty, Praha 1949, str. 277.

VILIM FRANČIĆ

FRANCE PREŠEREN

(W stulecie śmierci największego poety słoweńskiego)

Mały liczebnie (około 1,5 miliona ludności) naród słoweński dał już przed Prešernem Słowiańszczyźnie, a z nią całej ludzkości, szereg wybitnych ludzi, z których najznakomitsi to: propagator protestantyzmu Primož Trubar (1508—1586), kładący w XVI w. podwaliny pod literaturę słoweńską w języku narodowym, wychowawca narodu i poeta Walenty Vodnik, z początkiem XIX w. budzący naród słoweński z wiekowego snu, oraz Bartłomiej Kopitar, slawista — choć o wąskim horyzoncie politycznym. Ale ani przed, ani też po Prešernie w historii słoweńskiej kultury i słoweńskiego ustroju społecznego nie ma takiej indywidualności, w której wszyscy Słoweńcy bez względu na różnice społeczne i światopoglądowe widzieliby ucieleśnienie swej duszy narodowej i swoich ideałów. Dlatego też w rocznicę jego śmierci w Ludowej Republice Słowenii obchodzi się święto kultury narodu słoweńskiego i w tym też dniu rząd słoweński przyznaje nagrody państwowe «imienia Franceta Prešerna» w dziedzinie literatury i sztuki. Nowa zaś «Biblioteka Prešerna», wydająca dzieła w nakładzie do 35 tys. egzemplarzy, w życiu kulturalnym dzisiejszej Słowenii odgrywa rolę wybitną — jeżeli nie decydującą, szczególnie w dziedzinie upowszechnienia książki.

*

Franciszek Prešeren (1800—1849) był niewątpliwie jednym z głównych budzicieli i przywódców odrodzenia narodowego. Lata jego młodości, to lata Ilirii, stworzonej przez Napoleona z części ziem południowo-słowiańskich (otrzymanych od Austrii pokojem w Schönbrunie 1809 r.) ze stolicą w słoweńskiej Lublanie. Istniały wtedy szkoły powszechne, gimnazja i licea ze słoweńskim językiem wykładowym w klasach niższych, oraz wprowadzono język słoweński w urzędach. Było to pierwsze historyczne zjednoczenie części Chorwatów i Serbów ze Słoweńcami, a jakkolwiek niedługie, w wysokim stopniu wpłynęło ono na rozbudzenie i utrwalenie wśród tych narodów idei narodowych i postępowych. Były to czasy, gdy dochodziło do zenitu słoweńskie odrodzenie narodowe, datujące się od połowy XVIII w. — przy czym znaczną rolę odegrał też pod koniec tego stulecia wpływ idei wolnościowych rewolucji francuskiej — z celem uczynienia ze Słoweńców (poprzez ruch kulturalny) uświadomionego narodu, z własnym kulturalnym a szczególniej literackim życiem. Wtedy to, na krótko przed śmiercią Prešerna, wysunięto nadto polityczne żądania narodu, dążącego do współudziału w decydowaniu o własnych losach. Był to bunt przeciw bardzo uciążliwemu centralizmowi i systemowi policyjnemu, oraz germanizatorskim urzędom, tj. systemowi, który zapanował w kraju po upadku Napoleona i objęciu przez Austrię z powrotem ziem «Ilirii».

Młody, 21-letni, Prešeren zapewne własnymi oczyma oglądał przed swym wyjazdem na studia prawnicze do Wiednia dni kongresu w Lublanie w r. 1821: wspaniały zjazd cesarzy i dostojników «świętego przymierza»: Franciszka I, władcę Austrii, cara rosyjskiego Aleksandra, Ferdynanda, króla obojga Sycylii, księcia modeńskiego i ambasadorów innych państw koalicyjnych. Zjazd ten potwierdził uroczyście, pod batutą Metternicha, powrót absolutyzmu w Europie, w której odtąd nawet religia obywateli miała być przez władze państwowe z góry wyznaczana, a uczęszczanie do teatrów wszystkim uczniom i studentom surowo zabronione.

Prešeren urodził się w chłopskiej rodzinie. Do szkoły ludowej chodził w okresie rządów francuskich (dyrektorem szkoły był pierwszy poeta słoweński, wspomniany już Walenty Vodnik), następnie zaś do szkół średnich w Lublanie, gdzie też wysłuchał 2 lata filozofii, by po ukończeniu III roku (ale już we Wiedniu), przejść na prawo, które ukończył w r. 1828. Następnie odbył praktykę w kancelarii adwokackiej w Lublanie i Celowcu, a wreszcie otworzył samodzielną kancelarię w Kranju, dla bronienia chłopów i drobnych mieszczan przed samowolą niemieckich władz policyjnych. Znajomość z Andrejem Smolè, entuzjastą poezji ludowej i artystycznej, rozczarowania miłosne we Wiedniu i Lublanie, odrzucenie (1825) zbiorku poezji miłosnych przez Kopitara, który nie zrozumiał poety wypowiadającego w «chłopskim» języku tęsknoty nowoczesnego człowieka, dalej spotkanie z Mateuszem Čopem niewątpliwie najbardziej wykształconym Słoweńcem owych czasów (który w r. 1828 wrócił ze Lwowa, gdzie był profesorem w liceum), oraz zamieszkanie z Mihem Kastelcem, bibliotekarzem w liceum państwowym w Lublanie — wszystkie te fakty wywarły poważny wpływ na życie młodego poety, a ich wynikiem stało się wydawanie przez Kastelca, Čopa i Prešerna czasopisma literackiego (1830) pt. «Kranjska Čbelica» (Pszczółka Kraińska).

W tym to czasopiśmie ukazały się pierwsze wiersze miłosne Prešerna, oraz jego utwory z akcentami walki, w 14 dni po wybuchu rewolucji lipcowej w Paryżu, co sprowadziło gromy na głowę poety ze strony zwolenników austriackiej polityki urzędowej. W wyniku tego w następnym tomie «Pszczółki» ukazała się bojowa odpowiedź Prešerna w formie satyry pt. «Nova pisarja», w której wystąpił on przeciw ograniczaniu języka słoweńskiego do wyrażania pojęć tylko prostego chłopa, do nauki katechizmu i tworzenia w nim pieśni religijnych oraz przeciw wyeliminowaniu z niego wszelkich przeżyć kulturalnie ukształtowanego człowieka; z kolei w III tomie ukazał się atak przeciw ówczesnej, zacofanej ortografii słoweńskiej, tzw. metelczycy (pisowni stworzonej przez Franca Metelkę).

Prešeren czuje się synem swego narodu i tworzy z tym narodem jedno. Dlatego świadomie zajął on negatywne stanowisko wobec nurtujących w części inteligencji słoweńskiej tendencyj do zrezygnowania — z powodu swej małej liczebności — nie tylko z pielęgnowania własnego języka literackiego, ale nawet do włączenia się do ilirskiej mieszaniny językowej, czy do przyjęcia języka serbo-chorwackiego za język lite-

FRANCE PREŠEREN

racki — jak to uczynił poeta słoweński i tłumacz Mickiewicza na język słoweński, a później chorwacki, Stanko Vraz. Wyszedłszy z ludu i mówiąc językiem tego ludu, Prešeren uważał za zdradę ze strony literatów niechęć ich do dzielenia losu tego ludu i pozostawienie go w walce o język i byt samemu sobie. Dlatego też wytrwał on jako poeta przy swym ludzie. Walczył jako twórca w ciężkim pochodzie narodu ku wyzwoleniu się z pęt niemczyzny, przeciw uciskowi socjalnemu i niesprawiedliwości społecznej. Rzecz ciekawa, że Prešeren, który wcale nie był językoznawcą, dość wcześnie zrozumiał, że właśnie Słoweńcy [1]) — jako

[1]) Jest to jego zasługa, że wprowadzono tę nazwę na oznaczenie Słowian alpejskich, dotąd posługujących się nazwami regionalnymi «Krańców», «Sztajerców», «Koroszców», «Istrianów» i in.

mały naród nie mogą ograniczać swego języka tylko do tego zasobu słów, jaki stworzył dotąd lud słoweński, ale że należy go wydatnie rozszerzać przez czerpanie z bogatego skarbca materialnej i duchowej kultury wielkich narodów europejskich, a nie odgradzać się od nich wysokim murem purytanizmu językowego, by nie pozostawać w dotychczasowym zacofaniu. Praktycznie zaś Prešeren oparł swój przepiękny język na narzeczu swego werbenskiego (Vrba) kraju, — a więc na zasobie słownym chłopa i rękodzielnika słoweńskiego, górnika z Idriji i Terbowlja. Tak więc dzięki genialnemu wyczuciu rodzącego się ducha nowych czasów, Prešeren potrafił «z rewolucyjnego nastroju myśli demokratycznej Zachodu — jak formułowano ostatnio — przerzucić most do swego małego społeczeństwa» skazanego dotychczas na działanie kościelnych i «kulturalnych» kół rodzimego zacofaństwa filisterskiego i wiernego dynastii habsburskiej. Poeta podniósł swój naród od razu do wyżyn europejskich, otwierając drzwi i okna swej małej ojczyźnie na przyjęcie nowych idei.

Dlatego Prešeren, przepojony ideologią demokratyczną, nie mógł się łączyć z austro-slawistą Kopitarem, ani z przywódcą starosłoweńców Bleiweisem czy Koseskim, którzy nie potrafili wyjść z ciasnego kręgu ówczesnej inteligencji słoweńskiej i jej zaściankowych poglądów i dlatego pozostał ten geniusz słoweński i słowiański — dzięki swemu demokratycznemu humanizmowi, wytworowi rewolucyjno-demokratycznych prądów — tak bardzo narodowym. To właśnie miejsce, jakie zajął Prešeren w ówczesnej społecznej, narodowej i politycznej rzeczywistości słoweńskiej wynosi go na przywódcę r e w o l u c y j n e j m y ś l i d e m o k r a t y c z n e j w k u l t u r z e s ł o w e ń s k i e j. Jego szerokie pojmowanie narodowości doprowadziło do braterstwa nie tylko ściślejszej rodziny narodów słowiańskich, ale do braterstwa wszystkich narodów świata. Dlatego też należy on nie tylko do narodu słoweńskiego, ale zaliczyć go trzeba do największych ówczesnych bojowników o powszechny postęp.

«Wieniec sonetów» (1834) jest arcydziełem wersyfikacji, w którym poeta osiągnął od razu najwyższe szczyty. Cykl ten posiada najbardziej kunsztowną formę doskonałego włoskiego wieńca z końca XVIII w., w którym naczelnym sonetem jest sonet XV, zatytułowany «Magistrala». Każdy z 14 wierszy tego sonetu jest pierwszym wierszem i zaczątkiem myśli sonetów 1, 2 itd. do 14, a wiersz ostatni każdego sonetu jest zarazem początkowym wierszem następnego. W ten sposób każdy wiersz tego «Wieńca sonetów» jest powtórzony trzykrotnie. W wieńcu tym, będącym najwyższym tworem poezji słoweńskiej poeta wyjawia swą miłość do Julii Primic (I—VI) a dalej (VII—X) życzenie, by przez pieśń swą mógł odrodzić nieszczęśliwą i zacofaną ojczyznę i przetworzyć ją w kraj kulturalny, a wreszcie w ostatnich sonetach wraca znów do pierwszego tematu, pragnienia szczęścia osobistego. Szczęścia tego poeta przez całe swe życie nie zaznał, ani w miłości ani w przyjaźni. Śmierć zabierała mu najlepszych przyjaciół znienacka. Szczególnie śmierć Copa wstrząsnęła nim do głębi, a w wyniku rozmyślań i duchowego przeobrażenia ukazał się utwór zatytułowany «Krzyż na Sawicy», będący wspa-

niałą historyczną elegią na temat walki między Słoweńcami chrześcijańskimi a nielicznymi pogańskimi. Utwór ten jest przeplatany dociekaniami filozoficznymi na temat szczęścia i celu cierpienia ludzkiego.

Jeden z ostatnich jego zbiorów, «Poezije doktorja Franceta Prešerna», nosi na swej tytułowej stronie rok 1847, a zatem był to ten sam rok, w którym w Serbii wyszły poezje Branka Radičevića, wielka epopea czernogórska Piotra Petrovića Njegoša «Górski Wieniec» i epos chorwacki «Śmierć Smail-agi Čengića» Mažuranića, a więc najznakomitsze dzieła słowiańskiego Południa. Utwory w tym tomie zawarte są wyrazem dojrzałości artystycznej poety, który wzniósł twórczość poetycką swego narodu do prawdziwych wyżyn, czyniąc język słoweński zdolnym do oddania najtajniejszych drgnień duszy ludzkiej — która kocha i cierpi, która pragnie szczęścia swej ojczyzny i wyrównania krzywdy społecznej. Nowe tony i melodie dotąd u Słoweńców niespotykane, przepotężne a tak cudownie proste, nowe formy poetyckie: sonet, oktawa, tercyna, gazela, epigramat i inne, rytmem i rymem swym stały się nowym — jakże pięknym i doskonałym — wyrazem ducha słoweńskiego. I nic dziwnego, że największy ze słoweńskich poetów XX w. Župančič, mówiąc o Prešernie, powiada: «Bez Prešerna naród słoweński pozostałby w mrokach, byłby narodem bez geniusza, społeczeństwem bez światła. Wszystko to, co się nazywa słoweńską kulturą i literaturą, wypływa z jego bogatego i czystego źródła. Wszyscy prawdziwi nasi pisarze, którzy wzbogacali ducha słoweńskiego, wszyscy, których imiona związane są z rozwojem języka słoweńskiego, przyznawali się do Prešerna, widzieli w nim niedościgły wzór, niedościgłego swego mistrza i przodownika».

Z literaturą i kulturą polską Prešeren miał sposobność zapoznać się przez Čopa i młodego etnografa, zesłańca politycznego Emila Korytkę, który pomagał mu w zebraniu «Słoweńskich pieśni ludowych». W Rosjaninie slawiście Sriezniewskim, który w r. 1841 bawił w krajach południowo-słowiańskich poeta widział nie wysłannika carskiej Rosji, ale syna wielkiego kraju słowiańskiego.

Przez całe swe życie Prešeren był wolnomyślicielem, dla którego zbyt ciasne były instytucje oficjalnego Kościoła. Dla życia duchowego Słoweńców był on Prometeuszem, który zapalił w nich wiarę w możność i potrzebę rozwijania własnej kultury i własnego języka. Dla Słowiańszczyzny jest on wielkim duchem, wskazującym na niespożytą siłę ducha tkwiącą w ujarzmionych wówczas jeszcze narodach słowiańskich.

Vilim Frančić

BIBLIOGRAFIA

Poezije doktorja Franceta Prešerna, z dodatkom v Poezijah nepriobčenih pesmi (zbiorowe wydanie poezji Prešerna), Lublana 1946
I. Prijatelj: *Duševni profili slovenskih preporoditeljev*, Lublana 1935
O. Župančič: *Prešeren in današnji dan*, czasop. «Novi svet», 1946.
J. Logar: *Prešernov ljudski jezik*, tamże.
Fr. Ilešič: *Prešeren in slovanstvo*, Lublana 1900.

Francè Prešéren

TOAST («ZDRAVLJICA»)

(Wiersz napisany w r. 1844, lecz z powodu trudności cenzuralnych ogłoszony dopiero po wybuchu rewolucji, w dniu 26 marca 1848 r.)
(fragment)

1. Znów grona nam zrodziły
słodkiego, bracia, wina miód,
by płomień tchnąć nam w żyły,
w radości skrysztalić się cud,
co smutków pleśń
zamieni w pieśń,
nadzieją wam pierś wypełni!

2. Czyjeż zdrowie radośnie
wypijem więc, bracia, dziś wprzód? —
— Niech Bóg w tej cudnej wiośnie
szczęściem słoweński darzy lud...
Ilu jest nas,
wszystkich niech wraz
odrodzi w Słowiańskiej Macierzy!

3. Wrogów naszego rodu
przejasny powali niech grom!
Ojców dawnych swobodą
niech znowu rozebrzmi nasz dom!
A kajdan szczęk
Niech przejdzie w lęk
tych, co niewolą gnębili!

4. Jedność, szczęście i prawo
niech znów zawita w te strony,
syn ziemi, okryty sławą,
w pokoju niech orze zagony.
pracą swych rąk
zbędzie się mąk,
włodarzem będzie swej ziemi!

Ze słoweńskiego przełożył *Tau-gama*

ANTONI BROSZ

PAWEŁ ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

(Stulecie urodzin poety z ludu)

Lata siedemdziesiąte XIX wieku, kiedy na widowni literackiej pojawiło się nazwisko Pawła Országha Hviezdoslava, należy zaliczyć do tzw. katastrofalnych lat kryzysu w życiu narodu słowackiego i to zarówno pod względem politycznym jak i kulturalnym. Obudzeni do życia przez grono działaczy narodowych, Słowacy pragnęli wykorzystać powstanie węgierskie przeciw Wiedniowi, aby uzyskać choćby najelementarniejsze prawa polityczne i kulturalne. Niestety. Klęska rewolucji, zdławionej przez wojska carskie a następnie ugoda austro-węgierska, dzieło wyłącznie warstw posiadających, wprowadzająca dualizm państwowy feudalno-burżuazyjny i kapitalistyczny, zamknęły Słowakom, na lat jeszcze kilkadziesiąt, drogę do odzyskania praw narodowych.

Lata siedemdziesiąte to okres wzrastającej madziaryzacji uprawianej przez szlachtę i szowinistyczną burżuazję węgierską. W tym czasie przepadła bezpowrotnie dla narodu warstwa ziemiańska. Wierny ojczystej ziemi i mowie pozostał tylko wiejski lud słowacki, prowadzący życie patriarchalne, izolowany od wypadków politycznych i nie interesujący się niczym, co nie dotykało bezpośrednio jego ziemi.

Nic więc dziwnego, że literatura słowacka tego okresu walczy przede wszystkim o to, aby tylko przetrwać, aby utrzymać ducha narodowego w tej najliczniejszej i nieskażonej warstwie, jaką stanowili chłopi. Dogasa wprawdzie generacja szturowska [1]), która spełniła szczytną misję zrewolucjonizowania życia narodowego, ale jej hasła podjęli młodzi pisarze i poeci, którzy pozbywając się powoli nalotu romantycznego w swoich utworach, zapoczątkowali nowy okres w literaturze słowackiej — realizm. Centralnymi postaciami realizmu słowackiego byli: Svetozar Hurban Vajanský, Marcin Kukučin i Paweł Országh Hviezdoslav.

Hviezdoslav — jak większość pisarzy słowackich — wyszedł z ludu. Pochodził z Dolnego Kubina na Orawie, gdzie też przepędził całe swoje życie, spokojnie, bez burzliwych wstrząsów czy tragedii, jakie bywają często udziałem tylu poetów. W szkole uległ tak mocno wpływom kultury węgierskiej, że pierwsze swoje utwory pisał po węgiersku. Niewiele brakowało a przyszły poeta, jak wielu innych z jego rodaków, byłby stracony dla swego narodu, a stałby się poetą węgierskim.

Nie stało się tak jednak dzięki kontaktom ze światłymi narodowcami słowackimi, wśród których znajdował się również autor hymnu

[1]) Tak nazywa się działaczy i pisarzy, współczesnych Ludwikowi Štúrowi, przywódcy odrodzenia narodowego Słowacji pod koniec I połowy XIX w. *Red.*

«Nad Tatrou sa blýska» Janko Matúška, a zwłaszcza dzięki lekturze poezji Sládkoviča [2]), który obudził w nim zamiłowanie do literatury ojczystej. Decydujący jednak i bezsprzeczny wpływ na młodego poetę miał lud. Lud, z którego poeta wyszedł i miłość do tego ludu — były bodaj największą siłą, która nie pozwoliła mu zaprzeć się swojej narodowości i w końcu stała się główną treścią jego poetyckiego dzieła. Dlatego trudno zgodzić się z twierdzeniem niektórych krytyków słowackich, że Hviezdoslav był właściwie poetą mieszczańskim. Jego miłość do ludu nie była jakimś romantycznym chłopomańskim rekwizytem, ale podyktowana była głęboką wdzięcznością i przekonaniem, że przyszłość narodu i jego byt zależy od rozwoju mas ludowych.

Jako poeta Hviezdoslav uprawiał prawie że wszystkie gatunki poezji: epikę, lirykę i dramat. Pierwszy tomik «Básnické prvieseńky» (1868 r. pod pseudonimem Józefa Zbranskiego) był typowym, mało mówiącym debiutem, o mocnym akcencie patetycznego patriotyzmu a zarazem hołdem dla piękna poezji Sládkoviča.

W lirykach pisanych najczęściej cyklicznie, zwłaszcza w pierwszym okresie, przeważa hymniczny nastrój religijny («Žalmy [Psalmy] a hymny»). Wiersze tego rodzaju, mające w literaturze słowackiej długą tradycję, stanowią u Hviezdoslava osiągnięcia szczytowe. Ten sam charakter posiadają trzy cykle pt. «Letorosty» (Latorośle) napisane pod wpływem śmierci ukochanej matki. Osobisty smutek poety miesza się tu ze świadomością o cierpieniu narodu. Natomiast «Z prechádzok jarom i letom» (Z przechadzek wiosną i latem) są jakby poetyckim dziennikiem. W wierszach tych przewija się życie rodzinne poety, wspomnienia dzieciństwa i młodości. Najlepsze jednak wiersze tego cyklu — jako człowiek ze wsi — poeta poświęcił przyrodzie, z którą zrósł się i której całe piękno pragnął wyrazić. W refleksje na temat przyrody i religii wplata refleksje na temat zanikania pieśni ludowych i dlatego do tonu takiej ludowej pieśni stara się dostroić niektóre ze swoich utworów. Przedwczesna myśl o starości podyktowała mu ociekający pesymizmem tom pt. «Stesky» (Westchnienia). Pesymizm, który nieustannie przewija się przez całą twórczość poety, przeszedł również do cyklu «Dozvuky» (Echa). Poeta boleje nad narodem, który nie widzi swego nieszczęsnego położenia. A kiedy rozpętała się pierwsza wojna światowa, Hviezdoslav w «Krwawych sonetach» ostro protestuje przeciw bestialstwu, co niszczy życia ludzkie i burzy dzieła sztuki, zbudowane z ciężkim trudem tylu pokoleń. Największą jednak troską poety w tych utworach — jest pytanie, jak z tego przelewu krwi wyjdzie naród słowacki.

Jak w liryce Hviezdoslava góruje egotyzm, który sprawia, że jest ona dziennikiem osobowości poetyckiej, tak w epice poeta stara się o obiektywizację. Pierwszym motywem jego epiki jest biblijność, do której doszedł przez lekturę Biblii i użył jej symboliki do przedstawienia losów własnego narodu, utożsamiając cierpienia bohaterów biblij-

[2]) Marcin Braxatoris-Sládkovič, słowacki poeta romantyczny w I pol XIX w. *Red.*

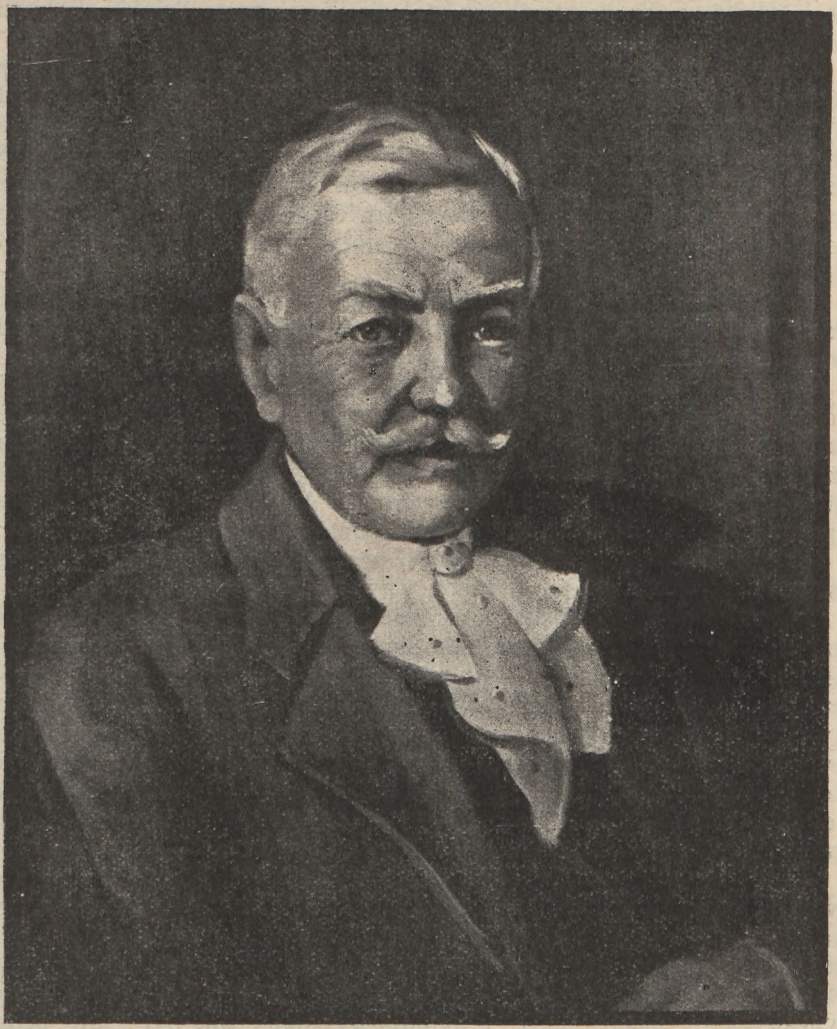

PAWEŁ ORSZAGH HVIEZDOSLAV

nych z martyrologią narodu słowackiego. Najwyżej jednak wzniósł się talent poety w utworach epickich z życia ludu, a zwłaszcza w «Żonie gajowego» (Hájnikova žena), która stała się dla Słowaków tym czym dla nas «Pan Tadeusz». W utworze tym przedstawił konflikt świata chłopskiego i ziemiańskiego, oraz niemoralności «panów» przeciwstawił moralną stałość ludu słowackiego. Konflikt jednak to tylko fabuła wiążąca. Poecie chodziło o coś więcej, o pochwałę przyrody słowackiej,

która jest właściwym bohaterem utworu. Zamierzenie osiągnął w pełni, nic więc dziwnego, że utwór ten stał się klasycznym dziełem literatury słowackiej.

Życie drobnego ziemiaństwa Hviezdoslav odmalował w dwóch powieściach poetyckich «Ežo Vlkolinský» i «Gábor Vlkolinský». Tradycyjny to temat o poważnionych sąsiadach, których godzi miłość dzieci. Utwór «Bútora i Čútora» przypomina nam mickiewiczowskich Domejkę i Dowejkę. Do gatunku epickiego w twórczości Hviezdoslava zalicza się również utwory oparte na powieściach ludowych (np. «Studnica» i «Bratanci») i na motywach historycznych (jak «Pribina», «Rastislav», «Janošíkova stupaj» i inne).

Najmniej szczęśliwą rękę miał poeta w dramacie. Nawet lektura dramatów Szekspira i napisanie potem wielkiej tragedii «Herodes i Herodias» nie przysporzyły mu laurów dramaturga.

Za to wybitne zasługi położył w dziedzinie przekładów poetyckich z obcych literatur. Przyswoił literaturze słowackiej dramaty Szekspira, Madácha «Tragedię ludzką», «Borysa Godunowa» Puszkina. Tłumaczył też Goethego, Schillera, Lermontowa, Petöfiego i Aranya. Z poetów polskich przełożył «Ojca zadżumionych» i «W Szwajcarii» Słowackiego i jemu też zawdzięczamy przekład «Sonetów krymskich» Mickiewicza, w czym nie mało zaważyła zachęta ze strony znanego słowakisty i osobistego przyjaciela poety, Romana Zawilińskiego.

Z całej poezji Hviezdoslava bije przede wszystkim wielkie ukochanie przyrody i ludu, toteż stała się ona z jednej strony hymnem na cześć przyrody słowackiej i ludu słowackiego, z drugiej zaś strony jest ona psalmem żalu nad ciężkim losem narodu. Do tego dołącza się pochwała pracy. Hviezdoslav podźwignął też poezję słowacką pod względem artyzmu na wyżynę dotąd niespotykaną w literaturze słowackiej, wiersz oparł na akcencie, w przeciwieństwie do poetów szturowskich, i dał piśmiennictwu ojczystemu wszystkie gatunki poezji, a ponadto przyswoił mu najwybitniejsze dzieła poezji światowej.

W swej «Literaturze słowackiej» Wł. Bobek, oceniając twórczość Hviezdoslava, porównał tego poetę słowackiego do Mickiewicza, jeśli chodzi o stosunek do zagadnień narodowych, podkreślając przy tym, że artyzmem zbliżał się do czeskiego poety Vrchlickiego, silną zaś ludowością do ukraińskiego Szewczenki. «Hviezdoslav był i zostanie poetą wybranych — pisał Bobek — popularny nigdy nie był i nie będzie. Nie tylko język jego dzieł, bogaty i trudny, jest tu przeszkodą, ale i odrębność i głębokość treści. Nie zbłądził pod strzechy, chociaż tego zapewne sobie życzył».

Jest sporo racji w twierdzeniu Wł. Bobka. Hviezdoslav wyszedł z ludu, ale nie był poetą ludu, jak nasz Kasprowicz, choć czuł i rozumiał lud, będąc cząstką krwi chłopskiej. Trudno spopularyzować całą jego twórczość wśród najszerszych warstw. Ale dziś, w stulecie urodzin poety, jesteśmy świadkami, jak sfery, kierujące życiem kulturalnym Słowacji, czynią próby spopularyzowania dzieł Hviezdoslava zarówno w świecie robotniczym, jak i chłopskim. Odbywa się oficjalny renesans największego z poetów Słowacji. Czy ten renesans, mimo wyżej

podanych przeszkód, zostanie uwieńczony pełnym sukcesem — pokaże najbliższa przyszłość. W każdym bądź razie inicjatywa rządowych kół słowackich, do której dołączył swój apel sam prezydent Gottwald, zasługuje na wielkie uznanie.

Dąży się, by wrócić Hviezdoslava ludowi słowackiemu, tak jak kiedyś lud słowacki wrócił poetę narodowi. To byłoby najpiękniejsze uczczenie wielkiego samotnika kubińskiego, który, niby kolumna granitu tatrzańskiego, stoi wysoko ponad swoim ludem — ludem, który dla niego był źródłem najwyższych wzlotów.

Antoni Brosz

LITERATURA

W. Bobek: Dzieje literatury słowackiej w zarysie, «Słowacja i Słowacy», t. II, Kraków 1938.
A. Mráz: Dejiny slovenskej literatúry, Bratislava 1948, str. 215 i nast.
Tenże: Prečo sa nečíta Hviezdoslav? *Kultúrny život*, 1949, nr 2.
L. Novomeský: Čím je Hviezdoslav blízky dnešku? *Nové slovo*, 1949, nr 4.
Fr. Votruba: Sto rokov Hviezdoslava, *Pravda*, nr z dn. 2. II. 1949.
E. B. Lukáč: Hviezdoslavov rok, *Tvorba*, 1949, nr 1.

Paweł Országh Hviezdoslav

Z CYKLU «KRWAWE SONETY»

Zwalił się naród na naród i dręczy
zamiarem mordu, furią niszczyciela.
Zagrzmiały armaty, świsnęły szrapnele,
trzęsie się powietrze, ziemia zryta jęczy,
gdzie groźna Astarte grom śmiertelny mierzy.
I jak w czas żniwa pszenica dojrzała,
pod kosą się pokotem kładą ludzkie ciała,
strugami płynie krew stoczona świeżo.
Tak w huraganie tego okrucieństwa,
przy którym igraszką nawet lwie pazury,
zmierzch się przybliża kwitnącej ludzkości,
radość zdławiły groźne śmierci chmury,
w proch się zsypały wszechludzkie wartości
i w gruzy pada jasny gmach kultury.
(1919)

przełożył *Antoni Brosz*

NOWE KSIĄŻKI

ZSRR

Dyplomacja

Делегации СССР, УССР и БССР на II-й сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций. Сборник речей и заявлений, сентябрь-ноябрь 1947. (Delegacje ZSRR, USRR i BSRR na II sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zbiór przemówień i wystąpień, wrzesień — listopad 1947). Moskwa (Ogiz) 1948, str. 557+3 nlb.

Pięknie wydany, tom ten zawiera cenne materiały — dokumenty odnoszące się do ważnego okresu w historii dyplomatycznej współczesności: obrad II sesji ONZ w jesieni 1947 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych ZSRR stale wydaje obecnie teksty przemówień i not czy oświadczeń pisemnych, składanych przez swoich delegatów na arenie międzynarodowej, a to zgodnie z ogłoszoną przez Rewolucję Październikową, a zapowiadaną jeszcze przedtem przez Lenina, zasadą j a w n e j dyplomacji. Publikacje tego rodzaju, jak «Polityka zagraniczna ZSRR w okresie Wojny Ojczyźnianej» (3 t.), zbiór przemówień min. Mołotowa[1]) i in., cieszą się wielkim powodzeniem i stanowią niezbędny przyczynek do zrozumienia tak powikłanej sytuacji współczesnej, której wyjaśnienie jest stałym celem dyplomacji radzieckiej.

Stosownie do zmian konstytucji ZSRR, przeprowadzonych w okresie ostatniej wojny (art. 18, a), każda radziecka republika związkowa ma prawo samodzielnego występowania na terenie międzynarodowym, utrzymywania stosunków dyplomatycznych z zagranicą itd. Zaznacza się to również na terenie ONZ, gdzie obecnie występują stale trzy delegacje radzieckie: ZSRR, oraz Ukraińskiej i Białoruskiej SRR, przy czym pierwsza z tych delegacyj reprezentuje obok ogólnych interesów Związku i interesów RFSRR, również interesy pozostałych republik związkowych.

Delegaci radzieccy A. J. Wyszinskij (obecny minister spraw zagranicznych ZSRR), wicemin. spr. zagr. A. A. Gromyko (po białorusko Hramyka), D. Z. Manujilśkyj (min. spr. zagr. Ukraińskiej SRR), K. W. Kisielow i W. A. Zorin wygłosili na plenum ONZ i na posiedzeniach poszczególnych komisji w okresie od września do listopada 1947 r. blisko 40 przemówień i deklaracyj. Wystąpienia te dotyczą wszystkich najdonioślejszych zagadnień międzynarodowych współczesności: są to mowy przeciw podżegaczom wojennym, oświadczenia w sprawie «Komitetu międzysesyjnego», w sprawie zasady jednogłośności Wielkiej Czwórki, przeciw interwencji zagranicznej w Grecji, w sprawie niezawisłości Korei, przeciw faszyzmowi w Hiszpanii, w kwestii palestyńskiej, w związku z przyjmowaniem nowych członków do ONZ, przeciw dyskryminacji ludów kolorowych, w sprawie przestępców wojennych, przeciw oszczerczym kampaniom w prasie, o prawach związków zawodowych i prawach osób przesiedlonych (DP), oraz przeciw rozszerzeniu kompetencji Trybunalu Międzynarodowego na prawo interpretowania Statutu ONZ

We wszystkich tych kwestiach znakomity prawnik, akad. Wyszinskij, jak i jego towarzysze, wybitni znawcy zagadnień międzynarodowych z wieloletniej praktyki dyplomatycznej, jak Gromyko i in., konsekwentnie wysuwali i udowadniali radziecki punkt widzenia, podtrzymując stale wyty-

czne polityki zagranicznej ZSRR, tj. nieugiętą obronę pokoju i wolności narodów i jednostek, oraz działalność przeciw dyskryminacji ludów kolorowych i interwencjom zagranicznym zwalczającym ruchy demokratyczne, przeciw resztkom faszyzmu w świecie i przeciw podżegaczom do nowej wojny, a na rzecz pokojowej współpracy wszystkich narodów.

Delegaci radzieccy w swych przemówieniach piętnują akcję imperialistów brytyjskich i amerykańskich przeciw ograniczeniu zbrojeń, oraz ich działalność uniemożliwiającą wydanie zakazu używania broni atomowej, którego to zakazu domaga się niezmiennie ZSRR, żądając zarazem wprowadzenia surowej kontroli międzynarodowej. Plany Trumana-Marshalla charakteryzują oni jako niezgodne z zasadami ONZ, przy czym wykazują, jak polityka mocarstw anglosaskich w szeregu wypadków narusza uchwały powzięte przez ONZ (np. pozostawanie wojsk tych mocarstw w Egipcie i Chinach, interwencja w Grecji, wojna w Indonezji itd.). W państwach anglosaskich, w szczególności w USA, propaguje się jawnie nową wojnę światową, która stałaby się źródłem nowych zysków monopolistów amerykańskich; tu delegaci radzieccy nie szczędzili nazwisk i dokładnych danych cyfrowych. Przeciw tej akcji stanowiącej poważną groźbę dla pokoju, ZSRR wysuwa swą politykę demaskowania podżegaczy wojennych, potępienia przez ONZ wyżej wymienionych działań jako niezgodnych z zasadami Organizacji, oraz żąda ograniczenia zbrojeń i zakazu broni atomowej. Podżegacze wojenni walczą przy pomocy oszczerstw rzucanych na ZSRR, że jakoby Związek sam przygotowuje wojnę.

Jedną z charakterystycznych akcji podżegaczy wojennych jest ich powoływanie się na «wolność prasy», która ma na celu nieograniczone szerzenie nieprawd o ZSRR i krajach demokracji ludowej; delegaci radzieccy w wystąpieniach swych należycie scharakteryzowali tę «wolność prasy» i to, co się za nią kryje: zbrodnicze dążenia do sprowokowania III wojny światowej. Min. Wyszinskij na podstawie faktów scharakteryzował należycie «wolność wypowiadania opinii» w USA, gdzie prasa podlega wielkim trustom kapitalistycznym, przeprowadzającym ścisłą cenzurę stosownie do swoich interesów.

Delegaci radzieccy w przemówieniach swych przytaczają różne, bardzo interesujące fakty z polityki międzynarodowej, takie również, o których zagranica nie dowiaduje się z prasy. Mamy tu polemiki z błędnymi lub prowokacyjnymi twierdzeniami strony przeciwnej na temat radzieckiej polityki zagranicznej, w chwili obecnej lub w niedawnej przeszłości. Tu należą np. niezmiernie ciekawe fakty o wrogiej ZSRR polityce Turcji w okresie ostatniej wojny (str. 86 n.) lub odnośnie do radziecko-francusko-angielskich stosunków w r. 1939 (str. 110 n.).

Szczególniejsze znaczenie mają naukowe wywody min. Wyszinskiego (str. 150 n.) na temat interpretacji Statutu ONZ. Wywody te znakomitego prawnika niweczą usiłowania dyplomacji amerykańskiej, by tak tłumaczyć poszczególne postanowienia Statutu, że to naruszyłoby jego podstawowe zasady. Tu należą m. in. próby utworzenia «tymczasowego komitetu międzysesyjnego», podkopujące znaczenie Rady Bezpieczeństwa. Dla badaczy prawa międzynarodowego wywody te stanowią doniosły przyczynek dla zapoznania się z najważniejszymi kwestiami współczesności. Podobnie godne są uwagi wywody amb. Gromyki na temat zasady jednomyślności wielkich mocarstw (str. 216 n.), o czym z kolei mówił znów min. Wyszinskij (str. 242 n.). (W tym ostatnim przemówieniu znajdujemy m. in. naświetlenie znanego albańsko-angielskiego incydentu koło wyspy Korfu, str. 259—61). Dyplomaci radzieccy niezłomnie podkreślają, że zasada jednomyślności jest podstawą współpracy międzynarodowej dla utrzymania pokoju, a prawo veta — jest nie przywilejem, lecz obowiązkiem.

Kto chce zrozumieć zawikłaną sytuację współczesną Grecji, wywołaną przez antydemokratyczną interwencję anglosaską, musi niezbędnie zapoznać się z obszernym działem tej książki (str. 277—420), zawierającym szereg wystąpień Wyszinskiego, Gromyki i Manujilskiego na temat interwencji postronnej w Grecji. Przemówienia te demaskują intrygi zachodnich im-

perialistów na obszarze Grecji i ponadto naświetlają szereg innych, mających związek ze sprawą grecką, zagadnień bałkańskich. Delegaci radzieccy przedstawiają w należytym świetle niewyraźną rolę tzw. Komisji Bałkańskiej ONZ, mającej na celu zbadanie stosunków na północnych granicach greckich, oraz demaskują imperializm szowinistów greckich (str. 301 n. i 322—3). — Podobnie ważne i ciekawe fakty znajdują się w rozdziale poświęconym kwestii koreańskiej (str. 421 n.).

W sumie — książka ta ma wielką wartość, zarówno polityczną, jak naukową dla historyka współczesności, a radzieckie Państwowe Wydawnictwo Literatury Politycznej (Gospolitizdat), wydając w książkowej formie te wszystkie przemówienia, poprzednio ogłaszane na łamach «Prawdy» i «Izwiestii», oddało ważną przysługę wszystkim, którzy poważnie studiują współczesne zagadnienia międzynarodowe. Nikt, kto będzie pisał o dziejach dyplomacji w r. 1947, nie będzie mógł obyć się bez tej książki, zarówno jak nie obędzie się bez niej nikt, kto zechce studiować zagadnienia polityki zagranicznej ZSRR. Byłoby pożądane wydanie przynajmniej wyjątków z tej książki w przekładzie polskim.

I byłoby również pożądane, by tak cenny materiał na przyszłość wychodził jeszcze lepiej wyposażony pod względem redakcyjnym. Stronie typograficznej książki, papierowi i oprawie nie można nic zarzucić. Ale przydałyby się przede wszystkim skorowidze, osobowy i rzeczowy, a następnie — a chodzi tu o dość powszechną usterkę w wydawnictwach radzieckich — podawanie nazwisk zachodnio-europejskich nie tylko w pisowni rosyjskiej. Czasem bowiem niełatwo zgadnąć, jakie np. nazwisko francuskie kryje się pod formą «Do», jakie angielskie pod formą «Uilks». Podobnie pożądane byłoby kontrolowanie nazw miejscowych, które w przemówieniach czasem występują w formie zniekształconej, np. «Pirgos» na str. 323 to port bułgarski Burgas.

Z zaciekawieniem oczekujemy dalszych publikacji tego rodzaju.

Henryk Batowski

[1]) Zob. «Życie Słow», nr 1—2/49, str. 73—4.

Historia, Geografia, Prawo

Institut istorii Akadiemii Nauk SSSR i Kafiedra istorii SSSR Istoriczeskogo fakultieta MGU: *Istorija SSSR*. Tom I: s driewniejszich wriemion do konca XVIII wieka. Pod riedakciej akad. B. D. Griekowa, czlena korr. AN SSSR S. W. Bachruszina, prof. W. I. Lebiediewa. Izdanije II. Moskwa 1948. Str. 744+14 map.

W nowym wydaniu ukazał się podręcznik dziejów narodów radzieckich dla studentów wydziałów historii na wyższych uczelniach ZSRR, na razie t. I, obejmujący czasy do końca XVIII wieku. Tom ten ukazuje się w kilka lat po I wydaniu, w nowym opracowaniu, opartym na licznych dyskusjach naukowych i krytykach, prowadzonych na terenie Akademii Nauk i w innych ośrodkach naukowych. Jest on, jak przyjęto w nauce radzieckiej przy tego rodzaju opracowaniach, dziełem zbiorowym; wśród autorów występują takie nazwiska wybitnych uczonych, jak K. W. Bazilewicz, Ju. W. Gotje, W. I. Piczeta (ci dwaj zmarli ostatnio), N. L. Rubinsztejn, i in., a oczywiście także wymienieni wyżej redaktorzy tomu. Całość objęta jest w 27 rozdziałach, a na końcu tomu znajdują się: tablica chronologiczna i wykaz literatury, wreszcie zaś, w osobnym dodatku — starannie wykonane, kolorowe mapy.

hb

N. N. Baranskij: *Ekonomiczeskaja gieografija SSSR*. Uczebnik dla 8 klassa sriedniej szkoły. Izd. IX. Moskwa (Uczpiedizdat) 1948. Str. 400 + 2 mapy.

Najnowsze wydanie podręcznika geografii gospodarczej ZSRR zawiera już liczne dane o powojennej odbudowie kraju. W żywym wykładzie znajdujemy tu, ilustrowany licznymi wykresami, widokami miast i krajobrazów, i mapkami, szczegółowy opis życia gospodarczego Związku, najpierw ogólny całości, potem poszczególnych regionów i republik związkowych. Część ogólna zawiera: charakterystykę gospodarczą całości, geografię przemysłu, rolnictwa i komunikacji. Szczegóły mniej ważne dodane są petitem. Całość robi wrażenie przejrzystego i w danych ra-

mach dokładnego, opracowania. Warto przełożyć podręcznik ten na język polski!

ei

Sowietskoje socialisticzeskoje gosudarstwo. Sbornik statiej. Moskwa 1948 (Minis. justicii SSSR). Str. 209+3 nlb.

Pod redakcją A. B. Bondarienki wyszedł zbiór artykułów o najważniejszych zagadnieniach prawnych ZSRR; A. Gorkin — Partia bolszewicka jako siła kierująca państwa radzieckiego; A. Ja. Wyszinskij — Nauka Lenina i Stalina o rewolucji proletariackiej i państwie; A. Pankratowa — ZSRR wzorem wielonarodowego państwa socjalistycznego; I. P. Trajnin — Zagadnienia suwerenności w radzieckim państwie związkowym; A. Dienisow — Demokracje: radziecka i burżuazyjna; B. Lejbzon — Państwo radzieckie i polityczne wykształcenie ludu. — Tomik ten stanowi bardzo pożyteczny zbiór materiałów o poszczególnych zagadnieniach. Nazwiska autorów, wybitnych znawców przedmiotu, działaczy partyjnych i przeważnie członków Akademii Nauk ZSRR, ręczą za wysoki poziom artykułów. Żałować jedynie należy, iż nie dodano tu wykazu literatury przedmiotu, który pozwoliłby interesującemu się poszczególnymi zagadnieniami zasięgnąć dalszych wiadomości. Nieliczne odsyłacze w niektórych artykułach tego nie zastąpią.

ei

POLSKA

Marceli Handelsman: *Adam Czartoryski.* Tom I. Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Wydz. II: Rozprawy Historyczne TNW, tom XXIII. Warszawa 1948. Str. XX + 334 + 10 il.

Przygotowany do druku przez prof. St. Kieniewicza, ukazał się I tom ostatniego dzieła znakomitego historyka warszawskiego, zamordowanego przez hitlerowców w ostatnim roku wojny — prof. M. Handelsmana, monografia o jednym z najgłośniejszych polityków polskich XIX w., Adamie Jerzym Czartoryskim. Praca ta rozpoczęta przed r. 1939, a pisana i przygotowywana do druku w trudnych dla autora (bardziej niż dla wielu innych) warunkach II wojny światowej, posiada wiele ze znakomitych zalet właściwych dziełom Handelsmana, a zarazem ujawnia usterki zrozumiałe wobec powstawania pracy w wyżej określonych warunkach. Z punktu widzenia słowianoznawczego jest to pozycja ważna, gdyż Czartoryski w dwu okresach swego życia tak doniosłą rolę odegrał w stosunkach międzysłowiańskich: jako rosyjski minister spraw zagranicznych, 1803—6, i potem na emigracji, po r. 1830, jako inicjator polskiej polityki bałkańskiej, która znaczny wpływ wywarła na losy Słowian południowych. O tym wszystkim monografia ta przynosi wiele — jakkolwiek mniej, niż możnaby się słusznie spodziewać. Niedość systematyczne przygotowanie słowianoznawcze autora spowodowało niedostateczne uwzględnienie wielu momentów, jak i pewne omyłki rzeczowe, co jednak nie zmniejsza wartości szerokiego i jasnego ujęcia zagadnień. Jak z przedmowy wydawcy wynika, temat «polska polityka słowiańska po r. 1830» miał być przedmiotem osobnej książki, dlatego też w niniejszej monografii o tym jest stosunkowo niewiele. Leżący przed nami t. I kończy się na r. 1846. O stosunkach polsko-rosyjskich do r. 1830 mamy w każdym razie w tomie tym sporo i jakkolwiek autor właśnie ten okres znał nieco gorzej, przedstawienie rzeczy jest na wysokim poziomie. Natomiast, mimo wysiłków wydawcy dla pokonania trudności, o których dowiadujemy się z przedmowy, usterki edytorskie są dość liczne — także o ile chodzi o znajomość spraw rosyjskich.

hb

Henryk Batowski: *Zwięzły zarys dziejów Słowiańszczyzny,* Kraków (Spółdz. Pracy i Użytkowców «Czytelnik»), 1948. S. 198, nlb. 10+14 map.

Książka ukazała się jako 5-tym tom Biblioteki Oświaty Powszechnej. Daje ona przegląd najważniejszych dat i faktów, orientując w całokształcie zagadnienia od epoki prasłowiańskiej aż po czasy obecne. Dla lepszej i szybszej orientacji służą: dodatki o podziale Słowian na narody i o nazwach krajów słowiańskich, tablice chrono-

logiczne wydarzeń wg poszczególnych krajów oraz szereg szczegółowych map. Książka łącząc ścisłość naukową z przystępnością opracowania materiału, odda niewątpliwe usługi na polu szerzenia wiedzy o Słowiańszczyźnie.

sb

Marek St. Korowicz: *Dzisiejsza Czechosłowacja.* Wyd. Instytutu Śląskiego, Katowice 1948. S. 35 + 1 mapa.

Broszurka zaznajamia po krótce z zagadnieniami dzisiejszego państwa czechosłowackiego; dane o obszarze, ludności i ustroju politycznym, krótkie omówienie poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, kulturalnego, roli organizacyj społecznych i zawodowych. Rzecz wyszła jako tom 5-ty Biblioteki Słowiańskiej Instytutu Śląskiego.

sb

Marek St. Korowicz: *Zarys dziejów Słowacji.* Wyd. Instytutu Śląskiego. Katowice-Wrocław 1948. S. 32.

Jako 6-ty tom Biblioteki Słowiańskiej ukazało się krótkie opracowanie historycznych dziejów narodu słowackiego na przestrzeni od IX do XX wieku. Szczególny nacisk położył autor na podkreślenie głębokiego poczucia odrębności słowiańskiej Słowaków i walce ich z naporem madziarskim. Poza tym ogólne omówienie wpływów polskich w Słowacji, stosunków gospodarczych i kulturalnych w w. XX oraz roli Słowaków w historii Czechosłowacji. Przedstawienie czasów najnowszych w stosunku do całości zbyt zwięzłe i pobieżne.

sb

Czechosłowacja wczoraj i dziś — praca zbiorowa pod redakcją Marka St. Korowicza. Wyd. Instytutu Śląskiego. Katowice 1948. Biblioteka Słowiańska, t. 7.

Publikacja zawiera 50 «Komunikatów Instytutu Śląskiego. Seria VI (1947/48) — Sprawy czechosłowackie», ułożonych kolejno według numeracji. Orientację w całym materiale ułatwia zamieszczony na początku spis treści ułożony wg działów: kraj, przeszłość, piśmiennictwo, szkolnictwo i oświata, muzyka, życie gospodarcze, stosunki prawne, różne. Poszczególne artykuły pióra fachowców, wśród których spotykamy szereg znanych nazwisk, dają znaczną sumę naukowych wiadomości o Czechosłowacji opartych na najnowszych źródłach i literaturze, jednakowoż nie bez wielu, czasem znacznych, usterek; zwłaszcza wiele poważnych kwestii omówiono zbyt zwięźle (np. konstytucja — 1 strona i ułamek). Szata zewnętrzna i typograficzna — niestety nie taka, jakiej należałoby oczekiwać.

sb

CZECHOSŁOWACJA

1. Ustrój i zagadnienia prawne

Dr Rudolf Beckmann: *Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva.* S předmluvou univ. prof. Dr Ant. Hobzy. Praha 1948 (Orbis). Str. 125 + 3 nlb.

Jest to krótki, przejrzysty przegląd wielu kwestii łączących się z II wojną światową, w szczególności zaś z akcją hitlerowskich Niemiec przeciw Czechosłowacji, rozpatrywanych z punktu widzenia prawa międzynarodowego. Autor na podstawie obfitej literatury przedmiotu, m. in. aktów procesu norymberskiego, stwierdza zbrodniczy charakter agresji niemieckiej przeciw Czechosłowacji, udowadniając swe twierdzenia licznymi cytatami z dokumentów i opinii wybitnych znawców przedmiotu. Zajmuje się wielu zagadnieniami o znaczeniu prawdziwie międzynarodowym, jak kwestia Monachium i odwołanie postanowień monachijskich, zbrodnia agresji niemieckiej z marca 1939, międzynarodowe prawo karne, itd. W konkluzji autor domaga się, by prawo międzynarodowe w przyszłości więcej liczyło się ze zdrowym rozumem mas ludowych.

hb

W ramach wydawnictwa «Československé právo» nakładem Orbisu w Pradze w r. 1948 ukazał się szereg tomów, w których zestawiono ustawy, rozporządzenia i dekrety odnoszące się do poszczególnych zagadnień normowanych w skali ogólnopaństwowej.

T. 13 — J. Hoffman, K. Drdacký: *Zákon o volbách do Národního Shromáždění* (s. 310, nlb. 1) — zawiera tekst ordynacji wyborczej z r. 1948, szereg ustaw i rozporządzeń dodat-

kowych oraz liczne komentarze.

T. 15 — J. Fiala, B. Růžek, K. Straka: *Péče o mládež* (s. 265, nlb. 1) — obejmuje całokształt powojennego ustawodawstwa w zakresie opieki nad młodzieżą.

T. 17 — T. Soukup, F. Petrův: *Zákon o nové pozemkové reformě* (s. 297, nlb. 2) — zamieszcza wszystkie ustawy od 1945 r. aż po ustawę z 21. III 1948 o reformie rolnej.

T. 18 — B. Spáčil, L. Gillar, J. Markes, J. Vosátka: *Zemědělská daň* (s. 452, nlb. 1) — zamieszcza tekst obszernej ustawy o podatku gruntowym, liczne komentarze i tablice dokładnych obliczeń podatku przy poszczególnych powierzchniach majątku.

Przy końcu każdego tomu znajduje się odpowiedni skorowidz rzeczowy doskonale ułatwiający korzystanie z licznych tekstów ustaw.

sb

2. Historia

Dokumenty k předvečeru druhé světové války. Svazek I. Listopad 1937 — prosinec 1938. Praha (Orbis) 1948. Str. 174 + 2 nlb. + 19 tabl. poza tekstem. — Svazek II. Dirksenův archiv 1938—1939. Praha 1939. Str. 152+4 nlb.+10 tabl.

Pod koniec br. ukazał się już czeski przekład rewelacyjnych dokumentów dyplomatycznych, ogłoszonych w publikacji radzieckiej «Dokumienty i matierały kanuna wtoroj mirowoj wojny» (por. «Życie Słow.» 10—11/48, str. 451). Przekład czeski, wydany bardzo starannie, różni się od wydania rosyjskiego umieszczeniem w dwu wypadkach czeskiego oryginału dokumentów czechosłowackich ogłoszonych w publikacji radzieckiej oczywiście w tłumaczeniu (jednakowoż, jak widać, Czesi nie we wszystkich wypadkach dysponują oryginałami, gdyż inne dokumenty czechosłowackie oparto jednak na tłumaczeniu), oraz o wiele wyraźniejszymi fotokopiami, gdyż odbitymi na kredowym papierze. Natomiast brak w czeskim wydaniu paru wzmianek bibliograficznych. Już po złożeniu nin. notatki otrzymaliśmy wiadomość, że wyszedł polski przekład tych dokumentów nakł «Książki i Wiedzy».

hb

3. Wydarzenia najnowsze

Klement Gottwald: *Kupředu, zpátky ni krok!* Sborník projevů předsedy vlády a dokumentů ze dnů 17—29. února 1948. Akční program Gottwaldovy vlády přednesený v UNS dne 10. března 1948. Praha (Orbis) 1948. Str. 80 + 8 tabl. p. t.

Po rewolucyjnym przewrocie w Czechosłowacji dokonanym pod koniec lutego br. i objęciu pełni władzy przez demokrację ludową, wydano zbiór przemówień ówczesnego premiera a dzisiejszego prezydenta republiki, Kl. Gottwalda z dni przewrotu, oraz kilka dokumentów z tych dni. Zbiór nosi jako tytuł dewizę przewrotu, ukutą przez prez. Gottwalda: «Naprzód — ani kroku w tył!» Jest to publikacja bardzo ważna dla dziejów tych przełomowych dni w historii nowej Czechosłowacji. — Program nowego rządu Gottwalda z 10 marca br. został ogłoszony przez czechosł. Ministerstwo Informacji również w osobnej broszurze: Akční program nové Gottwaldovy vlády přednesený v UNS dne 10. března 1948, str. 16. — Tu warto także wspomnieć o interesującej charakterystyce wydarzeń lutowych, przedstawionej na konferencji nauczycielskiej na Morawach przez rektora Uniw. im. Palackiego w Ołomuńcu, prof. J. L. Fischera: «Unor 1948 — slovo k vychovatelům» — Přednášky a diskuse 22, Praha 1948 (Orbis), str. 20 + 4 nlb.

ei

4. Sprawy kulturalne

Czechoslowackij tieatr — Sbornik informacionnych statiej o czechosłowackom tieatralnom iskusstwie — Orbis, Praga 1948. Str. 147, nlb 1+20 s. ilustracji.

W szeregu artykułów różnych wybitnych działaczy na polu kultury i sztuki teatralnej Czechosłowacji poruszone zostały wszystkie zagadnienia związane z życiem teatru. Mamy więc: historię teatru sięgającą średniowiecza, osiągnięcia okresu międzywojennego i obecne oblicze teatru czechosłowackiego. Poza tym charakterystyki nowych sztuk dramatycznych, zagadnienia krytyki i teorii teatru, sprawy opery i baletu. Znaczna część książki poświęcona jest omówieniu polityki teatralnej prowadzonej przez państwo, ustawodawstwu teatralnemu oraz opiece nad artystami. W do-

datkach znajdują się ciekawe zestawienia i wykazy: laureatów państwowych nagród za najlepsze sztuki dramatyczne w latach 1922—1947, spis wybitnych dramaturgów czeskich i słowackich oraz ich dzieł, wykazy teatrów itp. Książka orientuje doskonale w całokształcie zagadnień teatralnych w Czechosłowacji.

N. Melniková-Papoušková: *Československé lidové výtvarnictví* — Orbis, Praha 1948. Str. 119, nlb. 2+64 ilustr.

Omówiwszy ogólnie źródła kultury ludowej, jej znaczenie dla ogólnej kultury narodowej oraz dotychczasowe osiągnięcia na polu nauki w dziedzinie badania sztuki ludowej i jej ochrony, autorka zajmuje się drobnym wycinkiem twórczości ludowej a mianowicie malarstwem. Scharakteryzowane zostały wszelkie rodzaje techniki malarskiej oraz materiału: szkło, ceramika, bogate malarstwo wnętrza domów, pieców, ścian itp., malarstwo na drzewie (omówienie rzeźb w drzewie, specjalnie świątkarstwa), drzeworyty. *sb*

Andrej Mráz: *Dejiny slovenskej literatúry.* Bratislava 1948 (Slovenská Akadémia Vied a Umení). Str. 323+5 nlb.+13 il.

Słowacka Akademia Nauk w Bratysławie wydała jako 14 t. swojej «Biblioteki wiedzy o ojczyźnie» (Vlastivedná knižnica) okazałe naukowo-popularne dzieło prof. uniw. bratysławskiego dra A. Mráza, zawierające przegląd dziejów literatury słowackiej od początków do czasów najnowszych. Jest to pierwsze nowoczesne opracowanie przedmiotu; to, co dotychczas Słowacy w tej dziedzinie posiadali, miało, poza ważną, ale dziś już zupełnie przestarzałą, pracą Jar. Vlčka, charakter bardzo pobieżny (Krčméry, nasz rodak Bobek). Z tego punktu widzenia należy oceniać niełatwe zadanie, jakiego podjął się prof. Mráz. Książka spotkała się już z krytykami, w każdym razie jednak przedstawia pozycję poważną, mogącą stanowić punkt wyjścia do opracowań dalszych, które oczywiście winny być dziełem zbiorowym. Dzieło wydano starannie, jakkolwiek typograficzne wykonanie nie jest zbyt przejrzyste.

ei

5. Słowianoznawstwo i ruch słowiański

Jednotou Slovanstva k míru. Ročenka SOVP 1948. Praha 1948. Str. 308+4 nlb. + 8 tabl. + 8 nlb.

Związek b. więźniów politycznych w Czechosłowacji wydał niedawno okazały tom pt. «Przez jedność Słowian ku pokojowi». Jest to zbiór artykułów i przyczynków, podzielony na dwie części zasadnicze: polityczną i literacką, a tematami obejmujący najrozliczniejsze problemy życia Słowiańszczyzny współczesnej (przeszłości dotyczy jedynie kilka pozycyj). Trudno w krótkiej wzmiance wyliczyć wszystkich autorów i ich prace, ani też nie można nawet krótko scharakteryzować różnorodności zamieszczonego materiału. W krótkości więc powiemy, że książka zawiera wypowiedzi wielu współczesnych polityków czechosłowackich, wśród nich zmarłych w r. ub. prez. Beneša i min. Masaryka, wiceprem. Širokiego, min. Clementisa, min. Nejedlego i min. Kopeckiego, dyplomatów słowiańskich przebywających przed rokiem w Pradze (m. in. amb. Wierbłowskiego), działaczy politycznych, jak L. Kopřiva i J. Vodička, uczonych słowianoznawców, jak profesorowie Horák, Pražák, Macůrek, Wollman, Krejčí, Dolanský i w. in. przedstawicieli czechosłowackiego świata pracy umysłowej i fizycznej. Artykuły te poruszają tematy ogólnosłowiańskie oraz stosunek Czechosłowacji do poszczególnych narodów słowiańskich (pozycja polska: prof. K. Krejčí — Kultura polska w Czechosłowacji). — Bogaty dział literacki przynosi zarówno oryginalne czeskie i słowackie, jak i tłumaczone z innych piśmiennictw słowiańskich utwory (z polskich: Nałkowskiej, Broniewskiego, Andrzejewskiego, Przybosia, Jastruna). Zamyka ten ładnie wydany i godny pochwały tom szereg artystycznych zdjęć z powojennej odbudowy krajów słowiańskich.

ei

Československo-bulharské přátelství. Praha 1948, Ministerstvo informací. Malá knihovna informací, 3. Str. 50 + 2 nlb. + 1 tabl.

Broszurka ta, wydana w związku z pobytem premiera Dimitrova w Pradze na wiosnę 1948 r. w Pradze

i podpisaniem układu sojuszniczego czechosłowacko-bułgarskiego, przynosi poza tekstem układu politycznego również umowę o współpracy kulturalnej, oraz liczne przemówienia wygłoszone w związku z ich podpisaniem, artykuły okolicznościowe min. Clementisa, V. Novego, M. Havránka i S. Budína i in. Gdyby tekst układu sojuszniczego był podany również w jęz. bułgarskim, broszura ta mogłaby w pewnej mierze uzupełniać omówioną w n-rze 12/48 (str. 550) publikację parlamentu czechosłowackiego.

ei

Antonín Boháč, Jiři Malý, Jan Eisner, Jan Filip, Josef Macůrek, Frank Wollman: *Obrysy Slovanstva.* Sborník přednášek Slovanského Ustavu v Praze. (Slovanský svět, myšlenky a skutečnost). Praha (Orbis) 1948. Str. 229 + 3 nlb.

Wydawnictwo «Orbis» w Pradze ogłosiło w ramach swojej serii wydawniczej «Świat Słowiański, myśli i rzeczywistość», zbiór wykładów kilku wybitnych czeskich słowianoznawców. Znany geograf prof. A. Boháč omawia «Słowiańszczyznę — ziemię i lud», J. Malý zajmuje się »Fizycznymi cechami narodów słowiańskich», prof. J. Eisner przedstawia «Nowe pojęcia o praojczyźnie Słowian» (głównie wg tez uczonych polskich J. Kostrzewskiego i T. Lehra-Spławińskiego), prof. J. Filip omawia kwestię «Słowian w Czechosłowacji i ich dziejowych poprzedników», prof. J. Macůrek ponownie rozważa szereg już razy dyskutowany problem: «Dzieje Słowiańszczyzny — postulat naukowy czy fikcja?», a prof. F. Wollman zajmuje się zagadnieniem «literatury międzysłowiańskiej» w artykule pt. «Duch i jedność piśmiennictwa słowiańskiego». Starannie wydaną książkę zredagowali prof. Wollman i red. A. St. Magr [1]).

ei

6. Sprawy polskie

Dr. Josef Macůrek: *Dějiny polského národa.* Napsal..., profesor Masarykovy University v Brně. Vysokoškolské rukověti, řada spisů duchovědných, 6. Praha 1948. Str. 350 + 4 nlb.

Wyszła historia narodu polskiego dla Czechów, jako podręcznik dla uniwersytetów, pióra znanego badacza dziejów słowiańskich i wschodnio- europejskich, znanego dobrze i w Polsce, prof. J. Macůrka. Pięknie wydane, ilustrowane i zaopatrzone w dobre mapki, te dzieje polskie czeskiego autora robią na ogół wrażenie bardzo korzystne. Będzie rzeczą specjalistów poszczególnych okresów dać wnikające w głąb ocenienie całości tej książki. W niniejszej notatce ograniczyć się trzeba do informacji, że autor podzielił sobie materiał następująco: Przegląd nowożytnej historiografii polskiej; Początki państwa i narodu polskiego (do II poł. XIII w.); Okres stopniowej organizacji stanów i praw stanowych (XIII — pocz XVI w.); Okres demokracji szlacheckiej (XVI — II poł. XVIII w.), z poddziałem na «Złoty wiek dziejów polskich» i «Drogę do upadku»; Okres podziału politycznego (1795—1918); Okres zjednoczenia narodowego i samodzielności państwowej, 1914—1939 (autor jednakże kończy swój wykład na r. 1935). Rzecz uzupełnia obszerna bibliografia podzielona według okresów. Już pobieżne przejrzenie książki budzi obok uznania dla ogromnej erudycji autora także różne zastrzeżenia co do niedokładności w faktach, gdzie usterki są raczej drobne, ale niemniej liczne. Metoda badania jest niematerialistyczna, a często przewaga politycznego wykładu nad uwzględnieniem faktów rozwoju gospodarczego jest bardzo znaczna i dla obrazu szkodliwa. Autor, dobry znawca XVI—XVII w., w najnowszych wydarzeniach orientuje się o wiele gorzej i tu zapewne najwięcej będzie niezbędnych korektur. Nie zmienia to faktu, że autorowi należy się z naszej strony szczera wdzięczność za jego wielki trud podjęty dla zobrazowania naszych dziejów.

hb

KRAJE NIESŁOWIAŃSKIE

S. Goriaïnov: *La Question d'Orient à la veille du Traité de Berlin (1870—1876) d'après les archives russes,* par... Avec une introduction et des notes par B. Nolde. Collection historique de l'Institut d'Études Sla-

[1]) Książka ta spotkała się z krytyczną oceną w radzieckim miesięczniku «Sławianie» nr 4/49, str. 57 n.

ves, XII. Paris 1948. Str. 254 + 2 nlb.

Paryski Instytut Studiów Słowiańskich wydał pośmiertną pracę dawnego dyrektora jeszcze carskiego ministerstwa spraw zagranicznych w Petersburgu, S. Goriainowa, autora kilku znanych prac na tychże archiwach opartych sprzed I wojny światowej. Rzecz ciekawa, starannie opracowana, w niejednym szczególe może uzupełnić to, o czym w tej dziedzinie wiemy. Pojedynek austro-rosyjski o Bałkany, z ingerencjami angielskimi, francuskimi itd., jest tu przedstawiony przejrzyście — ale w sposób niepełny! Autor istotnie miał do dyspozycji swoje wypiski z podległego sobie archiwum, nie mógł jednakże porównać ich z innymi archiwaliami, ogłaszanymi po r. 1919 (gdyż zmarł w r. 1918). Porównania tego w pewnej mierze dokonał wydawca, historyk emigracyjny B. Nolde. Ten jednakże zignorował materiały ogłoszone w ZSRR. Jest to częste u Rosjan na emigracji, ale praca sama na tym niewątpliwie bardzo wiele traci.

hb

KRONIKA POLITYCZNA

ZSRR

8. 4. odbyła się wymiana dokumentów ratyfikacyjnych układu w sprawie granicy radziecko-fińskiej, podpisanego w Moskwie 9. 12. 1948 r.

15. 4. Prezydium Rady Najwyższej ratyfikowało Konwencję Dunajską podpisaną w Belgradzie 18. 8. 1948 r.

21. 4. minęła 4 rocznica układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy, zawartego z Polską.

19. 4.—27. 4. w Moskwie odbywał się X Zjazd Radzieckich Związków Zawodowych.

28. 4. cała prasa radziecka poświęca artykuły 25-leciu ukazania się dzieła Stalina pt. «O podstawach leninizmu».

4. 5. na Sesji Zgromadzenia Generalnego ONZ, na którym zajmowano się sprawą kard. Mindszenty'ego i pastorów bułgarskich, przedstawiciel ZSRR wygłosił przemówienie, w którym podkreślił, że żadne państwo nie ma prawa mieszać się w te sprawy, gdyż należą one wyłącznie do kompentencji Węgier i Bułgarii.

10. 5. minęła 4 rocznica śmierci Aleksandra Szczerbakowa, wybitnego działacza partii bolszewickiej, sekretarza KC WKP(b).

24. 5.—29. 5 otwarta została 3-cia sesja Rady Najwyższej RFSRR. Na sesji zatwierdzono dekrety wydane przez Prezydium Rady Najwyższej RFSRR oraz budżet państwowy na r. 1949 Po stronie dochodów figuruje cyfra 51,803 miln, po stronie wydatków 51 570 miln. rubli.

27. 5. delegat ZSRR wezwał ponownie Komisję dla spraw energii atomowej ONZ do opracowania projektów konwencji w sprawie zakazu broni atomowej i ustalenia zasad kontroli nad energią atomową. Komisja postanowiła przekazać propozycje radzieckie swemu «komitetowi roboczemu».

31. 5. Min. Spraw. Zagr. ZSRR odpowiedziało na notę rządu jugosł. z 23. 5. br., zarzucającą, że jakoby ZSRR prowadzi w stosunku do Jugosławii działalność wrogą i dyskryminacyjną. Nota wykazuje kłamliwość zarzutów, podkreślając, że rzeczywistą przyczyną pogorszenia się wzajemnych stosunków jest wroga polityka Jugosławii w stosunku do ZSRR.

W Moskwie zaczęła wychodzić gazeta pt. «O socjalistyczną Jugosławię», organ komunistów jugosłowiańskich, emigrantów politycznych w ZSRR.

CZECHOSŁOWACJA

16. 4. w Budapeszcie podpisano układ o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy między Czechosłowacją a Węgrami.

22.—25 4. nastąpiło w Pradze otwarcie sesji Kongresu w obronie pokoju dla tych delegatów, którym rząd francuski odmówił wiz do Paryża.

26. 4. Zjednoczeniowy Zjazd organizacyj młodzieżowych powziął uchwałę w sprawie utworzenia jednolitego Związku Młodzieży Czechosłowackiej.

3. 5. zmarł Józef Haken, jeden z założycieli Komunistycznej Partii Cze-

chosłowacji i były jej przewodniczący.

8. 5. w Pradze podpisano protokół o repatriacji obywateli narodowości polskiej ze wschodniej Słowacji do Polski.

17. 5. rząd czechosłowacki uchwalił ostateczne brzmienie układu o przyjaźni i współpracy z Węgrami podpisanego w dniu 16. 4. br.

25. 5.—29. 5. odbywał się w Pradze IX Kongres Czechosłowackiej Partii Komunistycznej. W obradach wzięli również udział przedstawiciele 29 zagranicznych partyj komunistycznych i robotniczych.

BUŁGARIA

3. 4.—6. 4. w Sofii odbywał się Bułgarski Kongres Obrońców Pokoju.

7. 4. rząd bułgarski odrzucił jako nieuzasadnioną notę Anglii, w związku z procesem pastorów ewangelickich zamieszanych w aferę szpiegowską.

10. 4. w Sofii odbyła się wymiana dokumentów ratyfikacyjnych umowy o przyjaźni i współpracy podpisanej z Czechosłowacją 23. 4. 1948 r.

10. 4. KC Bułgarskiej Partii Komunistycznej uchwalił jednomyślnie rezolucję potępiającą działalność antydemokratyczną i antyradziecką Trajcza Kostova. Na skutek rezolucji Kostov został usunięty z Biura Politycznego partii oraz ze stanowiska wicepremiera i przewodniczącego Komitetu do spraw gospodarczych i finansowych.

24. 4. przy Radzie Ministrów utworzono Biuro, które zajmować się będzie bieżącymi sprawami Rady Ministrów, podejmować kroki niezbędne do wstępnego przygotowania i prawidłowego rozwiązania kwestyj administracji państwowej a także będzie czuwało, by postanowienia rządu były na czas i ściśle wykonywane. W związku z tą reorganizacją Rada Ministrów postanowiła rozwiązać istniejący do tej pory rządowy Komitet obrony narodowej i polityki zagranicznej.

28. 4. przedstawiciele wszystkich wyznań w Bułgarii wystosowali do ONZ protest przeciw umieszczaniu na porządku dziennym obrad ONZ sprawy wolności religijnej w Bułgarii.

9. 5. w Sofii podpisano umowę z Czechosłowacją dotyczącą reemigracji Czechów i Słowaków z Bułgarii do Czechosłowacji.

15. 5. odbyły się w Bułgarii wybory do Rad Ludowych. W głosowaniu wzięło udział 96% ogólnej liczby wyborców. Na Front Ojczyźniany padło 92% — tj. 4,258.352 głosów.

29. 5. nastąpiła wymiana depesz między członkami rządu bułgarskiego i polskiego z okazji 1 rocznicy podpisania układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy.

W maju ukazał się w Sofii pierwszy numer gazety «Napred», organu jugosłowiańskich komunistów - emigrantów politycznych w Bułgarii.

RUMUNIA

11. 4. Na podstawie ustawy o demokratycznym przekształceniu organów samorządu lokalnego i stworzeniu rad ludowych w powiatach, miastach i gminach wiejskich kraju Rada Ministrów zatwierdziła skład tymczasowych komitetów powiatowych rad ludowych. Poza tym ukonstytuowany został Tymczasowy Komitet Rady Ludowej w Bukareszcie.

19. 4. rząd rumuński odpowiedział na noty rządów USA i Anglii, zarzucające Rumunii, że nie wykonała rzekomo art. 3 traktatu pokojowego. W odpowiedzi rząd rumuński odpiera zarzuty jako nieuzasadnione, podkreślając równocześnie, że rządy Anglii i USA starają się ingerować w wewnętrzne sprawy Rumunii.

15. 5. ukazał się w Bukareszcie pierwszy numer gazety w jęz. serbskim «Pod sztandarem internacjonalizmu» — organu jugosłowiańskich komunistów, emigrantów politycznych w Rumunii.

17. 5. Związki zawodowe i inne zrzeszenia robotnicze wybrały ławników, którzy zasiadać będą w sądach wraz z sędziami zawodowymi. Nowoobrani ławnicy zasiadać będą we wszystkich instancjach z wyjątkiem Sądu Najwyższego.

WĘGRY

4. 4. uroczyście obchodzono na Węgrzech 4 rocznicę wyzwolenia kraju przez Armię Radziecką.

6. 4. Prezydium Węgierskiego Ludowego Frontu Niepodległościowego zwróciło się do rządu z prośbą, by złożył na ręce prezydenta Republiki wniosek w sprawie rozwiązania parlamentu i rozpisania nowych wyborów.

9. 4. rząd węgierski przesłał do ONZ notę z energicznym protestem przeciwko próbom ingerencji w wewnętrzne sprawy Węgier przez podjęcie debaty nad sprawą kard. Minszenty'ego.

9. 4. w notach do USA i Anglii rząd węgierski odrzucił stanowczo nieuzasadnione oskarżenie o rzekome naruszenie postanowień traktatu pokojowego w sprawie równouprawnienia wszystkich obywateli Węgier bez różnicy rasy lub wyznania. Rząd węgierski stwierdza, że pod pretekstem tych oskarżeń USA i Anglia usiłują mieszać się w wewnętrzne sprawy Węgier.

12. 4. prez. Sakasits rozwiązał parlament i wyznaczył zwołanie Zgromadzenia Narodowego na 8. 6. Wybory zostały wyznaczone na dzień 15 maja. Prezydium Niepodległościowego Frontu Ludowego postanowiło, że partie polityczne i organizacje należące do Frontu pójdą do wyborów ze wspólną listą.

14. 4. upłynęło 100 lat od chwili, kiedy na wniosek L. Kossutha ogłoszono detronizację domu Habsburgów oraz niezależność Węgier. W związku z tą rocznicą odbyły się w kraju wielkie uroczystości.

25. 4. W związku z wejściem w życie noweli o ustroju sądów karnych, która zapewnia udział w wymiarze sprawiedliwości czynnikowi społecznemu, wydana została amnestia. Obejmuje ona osoby znajdujące się w śledztwie, które jednakże nie odgrywały roli kierowniczej we wszelkiego rodzaju działalności przestępczej.

2. 5. rząd węgierski wystosował notę do Jugosławii, protestującą przeciw zamordowaniu strażników węgierskich na granicy jugosł.-węg., oraz domaga się ukarania winnych i odpowiedniego odszkodowania dla rodzin zamordowanych.

15. 5. w całym kraju odbyły się wybory do parlamentu: 5 partyj wchodzących w skład ludowego Frontu Niepodległościowego wystawiło wspólną listę. Wśród kandydatów wystawionych przez Front znajdowało się 298 robotników, 335 chłopów i 236 przedstawicieli inteligencji. Z ogólnej ilości głosów 5,730.519 na Front Ludowy padło 5,478.515; przeciwko Frontowi 165.283 głosów; za nieważne uznano 86.721.

20. 5. rząd węgierski podał się do dymisji. Prezydent poruczył ustępującemu rządowi dalsze prowadzenie spraw aż do 8. 6., kiedy zgodnie z rozporządzeniem prezydenta zostanie zwołane pierwsze posiedzenie nowego Zgromadzenia Narodowego. Komisja polityczna Zgromadzenia Narodowego przedstawi prezydentowi skład nowego rządu.

31. 5. w Budapeszcie rozpoczęły się obrady plenum centralnego kierownictwa Węgierskiej Partii Pracujących.

ALBANIA

9. 4. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w Hadze odrzucił nieuzasadnioną skargę Anglii przeciw Albanii o założenie min w cieśninie Korfu, stwierdzając, że Anglia naruszyła suwerenność Albanii. Trybunał uznał prawo Albanii do regulowania przejazdu obcych okrętów wojennych przez cieśninę Korfu.

10. 4. powróciła z Moskwy albańska delegacja rządowa z prem. Hoxhą na czele, bawiąca tam od 21 marca. W wyniku przeprowadzonych rozmów podpisana została umowa handlowa.

1. 5. ogłoszona została w Albanii amnestia. Na jej podstawie zwolniono 1.305 osób oraz obniżono kary 1.277 skazanym.

4. 5. rząd Albanii postanowił nawiązać stosunki dyplomatyczne z rządem Republiki Włoskiej.

4. 5. Min. Spraw Zagr. Albanii zawiadomiło sekretariat generalny ONZ, że w okresie od 3 marca do 4 kwietnia br. rząd ateński dokonał 29 aktów prowokacyjnych na granicy albańsko-greckiej.

17. 5. Albania nawiązała stosunki dyplomatyczne z Koreańską Republiką Ludową.

24. 5. Albania nawiązała stosunki dyplomatyczne z Mongolską Republiką Ludową.

27. 5. Rząd Albanii zwrócił się do sekretariatu ONZ w sprawie pozwolenia na przysłanie stałego obserwatora albańskiego przy ONZ.

sb

KRONIKA GOSPODARCZA

ZSRR

2. 4. podpisano w Moskwie protokół o obrotach towarowych między ZSRR a Szwecją na r. 1949. Szwecja dostarczy łożysk kulkowych i rolkowych, stali wysokogatunkowej i innych artykułów; ZSRR zaś dostarczy Szwecji nawozów sztucznych, azbestu i smarów.

21. 4. Rada Min. ZSRR i KC WKP(b) zatwierdziły trzyletni plan rozwoju kołchozowej i sowchozowej hodowli bydła na okres 1949—1951 r.

23. 4. minęło 20 lat od chwili, gdy XVI konferencja WKP(b) uchwaliła pierwszy plan 5-letni ZSRR. Prasa radziecka zamieściła liczne artykuły, omawiające ogromne zmiany, których dokonały 5-ciolatki w Związku.

24. 4. Centralny Urząd Statystyczny przy Radzie Ministrów ZSRR ogłosił wyniki wykonania planu odbudowy i rozbudowy gospodarki narodowej ZSRR w pierwszym kwartale 1949 r. W toku wykonywania planu wykryto nowe, uzupełniające rezerwy w przemyśle, co dało rządowi możność zwiększenia zadań planu na I kwartał. Plan zwiększony wykonany został z nadwyżką, jeśli idzie o całokształt produkcji.

3. 5. Rada Ministrów ZSRR rozpisała czwartą pożyczkę odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej w wys. 20 miliardów rubli, spłacaną w okresie 20 lat. Pożyczka ma charakter premiowy. Emisja nowej pożyczki ma się przyczynić do przedterminowej realizacji planu 5-letniego. W dniu 8 maja subskrybcja została zakończona, osiągając nadwyżkę w kwocie 3 825 770 tys. rubli.

W maju bawiła w Polsce delegacja spółdzielców radzieckich dla bezpośredniej wymiany wzajemnych doświadczeń.

Min. Handlu Zagranicznego ZSRR ogłosiło dane, z których wynika, że zaplanowany na r. 1949 obrót towarowy między ZSRR a krajami demokracji ludowej przewyższy znacznie obrót roku ubiegłego. M. in. obrót towarowy między ZSRR a Polską w r. 1949 zwiększy się o 35% i wyniesie po każdej stronie ok. 715 miln. rubli, nie licząc wartości urządzeń fabrycznych, dostarczanych przez Zw. Radziecki Polsce na mocy umowy kredytowej.

Zakłady samochodowe im. Stalina («ZIS») w Moskwie skonstruowały nowy typ samochodu tzw. «Rosyjski samochód ludowy». Posiada on 4 cylindrowy motor 23 HP i osiąga maksymalną szybkość 90 km/godz. Zużycie benzyny na 100 km wynosi 12 l. Cena wozów jest bardzo niska i nie przekracza 10 tys. rubli.

CZECHOSŁOWACJA

27. 4. w Pradze podpisano umowę handlową z Węgrami.

10. 5. Holandia podpisała umowę handlową z Czechosłowacją. Holandia dostarczy kopry, cyny, kauczuku, produktów rolniczych oraz artykułów elektrotechnicznych i chemiczno-farmaceutycznych. Obroty dla każdej ze stron wyniosą 86 miln. florenów holenderskich.

W kwietniu przeprowadzono w Pradze rozmowy handlowe z delegacją turecką w sprawie nowej umowy handlowej i płatniczej na okres od 31 marca 1949 r. do 1 kwietnia 1950 r. Ważność dotychczasowej umowy została przedłużona na jeden miesiąc.

W maju wyjechała delegacja czechosłowacka do Argentyny dla przeprowadzenia rozmów w celu zawarcia umowy handlowej. Po rokowaniach w Argentynie delegacja uda się do innych krajów Ameryki Południowej i Środkowej również dla nawiązania kontaktów handlowych.

W pierwszym kwartale br. przemysł czechosłowacki wykonał (bez przemysłu spożywczego) w 105,1% normy produkcyjne przewidziane

w planie 5-cioletnim. W styczniu plan wykonano w 102,8%, w lutym w 105,5%, a w marcu w 108,3%. Przemysł spożywczy wypełnił plan na 101,6%.

Na Śląsku Zaolziańskim powstała nowa wielka spółdzielnia polsko-czechosłowacka pn. «Stowarzyszenie spożywczo-wytwórcze Jednota—jedność». Siedzibą nowej instytucji obejmującej 210 sklepów jest Orłowa. Spółdzielnia zaopatrywać będzie cały czeski Śląsk Cieszyński w artykuły pierwszej potrzeby

BUŁGARIA

7. 4. Bułgaria podpisała układ w sprawie wymiany towarowej na r. 1949 z Czechosłowacją.

5. 5. przystąpiła do pracy pierwsza partia brygad w Bułgarii w ilości 24 tys. osób. Brygady młodzieżowe podjęły pracę na setkach ważnych obiektów pod względem gospodarczym dla kraju.

7. 5. w Sofii podpisano 8 umów regulujących kwestie finansowe między Bułgarią a Czechosłowacją.

17. 5. przybyła do Sofii egipska delegacja handlowa celem omówienia układu handlowego między Bułgarią a Egiptem.

20. 5. w Warszawie podpisano porozumienie w sprawie wzajemnych stosunków między Bułgarskim Tow. Lotniczym a P. L. L. «Lot». Postanowiono uruchomić stałą linię komunikacji powietrznej między Warną a Sofią. Przewiduje się otwarcie linii na dzień 15 czerwca br.

Na peryferiach Sofii uruchomiono największą na Bałkanach elektrownię pod nazwą TEC «Nadeżda». Jest ona przystosowana do niskogatunkowego węgla, co zaoszczędzi Bułgarii setki tysięcy ton węgla wysokogatunkowego. Elektrownia będzie dostarczała energii również wielu zakładom przemysłowym w Sofii i okolicy. Po uruchomieniu elektrowni zlikwidowano ograniczenia zużycia prądu w Sofii. Wszystkie urządzenia i maszyny dla TEC «Nadeżdy» dostarczył ZSRR. Przy budowie były zatrudnione brygady młodzieżowe, których wkład pracy oblicza się na 7,5 miln. dni pracy. Uruchomienie nowej elektrowni jest poważnym sukcesem współpracy radziecko-bułgarskiej.

RUMUNIA

8. 4. Rumunia wystosowała notę do rządu USA protestującą przeciw stanowisku USA, które sprzeciwiają się zwróceniu zagrabionego przez hitlerowców mienia rumuńskiego, znajdującego się w amerykańskiej strefie okupacyjnej Niemiec. Nota określa to stanowisko władz amerykańskich jako naruszenie traktatu pokojowego z Rumunią.

9.—10. 4. w Bukareszcie odbył się II Zjazd Związków Zawodowych robotników rolnych. W zjeździe wzięło udział przeszło 200 delegatów z całego kraju i przedstawicieli z krajów demokracji ludowej.

18. 4. W wyniku nowo przeprowadzonych rokowań z Polską postanowiono rozszerzyć obroty towarów o 33% w stosunku do obowiązującej dotychczas umowy. Polska dostarczy dodatkowe ilości koksu, wyrobów przemysłu hutniczego, metalowego, elektrotechnicznego, chemicznego i mineralnego. Rumunia zobowiązała się w zamian za to do eksportu dodatkowych ilości mięsa, tłuszczów, chemikalii itp.

12. 5. do Bukaresztu przybyła bułgarska delegacja rządowa z min. handlu zagr. na czele dla omówienia sprawy zacieśnienia współpracy gospodarczej między Rumunią a Bułgarią. Układ podpisano 20. 5.

29. 5. Biuro Polityczne Rumuńskiej Partii Robotniczej powzięło uchwałę o przystąpieniu do budowy wielkiego kanału łączącego Dunaj z M. Czarnym, w drugiej połowie 1949 r. Dzięki budowie kanału przyspieszy się rozwój przemysłowy południowowschodniej części Rumunii i osuszone zostaną błota, co m. in. przyczyni się do zupełnej likwidacji malarii.

WĘGRY

21. 5. w Moskwie otwarta została wystawa przemysłu węgierskiego.

Min. Przemysłu Węgier opublikowało dane dotyczące wykonania planu gosp. w I kwartale 1949 r. Pod

względem produkcji stali plan wykonano w 105%, produkcji parowozów — 117,6%, budowy statków — 108%, produkcji energii elektrycznej — 108,5%, aluminiowy — 104%, cementowy — 125%, papierniczy — 108,5%. Znaczne sukcesy osiągnęły przedsiębiorstwa, produkujące nawozy sztuczne, przemysł ceramiczny, mydlarski i barwików.

W ramach planu pięcioletniego przewiduje się znaczne zadrzewianie Budapesztu — budowę wspaniałych parków. Poza tym przeprowadza się próbne wiercenia dla ustalenia najlepszej trasy do budowy nowej kolejki podrzecznej, biegnącej pod Dunajem.

Meble z aluminium fabrykacji węgierskiej pod nazwą «ALUFA» zdobyły rynki europejskie, amerykańskie i afrykańskie. Zdaniem specjalistów meble tego rodzaju są idealnym rozwiązaniem mebli nowoczesnych i mogą być produkowane masowo. Meble stanowią kombinację drzewa i aluminium, posiadając zalety jednego i drugiego. Poza meblami przystąpiono do fabrykacji masowej karoseryj samochodowych, opancerzenia lokomotyw, poszczególnych części maszyn, naczyń kuchennych oraz przedmiotów luksusowych.

ALBANIA

4. 4. przybyła do Sofii albańska delegacja handlowa, która przeprowadziła rozmowy w sprawie zawarcia układu handlowego na r. 1949.

10. 4. podpisano porozumienie z Polską w sprawie dostaw dla Albanii sprzętu technicznego i materiałów na warunkach kredytu oraz protokół o wzajemnych dostawach towarów na r. 1949.

2. 5. zgodnie z polsko-albańską umową handlową ze stycznia br. delegacja polska w Albanii omówiła szczegółowo warunki realizacji pierwszego kontraktu na dostawę albańskiej ropy naftowej do Polski.

sb

KRONIKA KULTURALNA

ZSRR

4. 4. W Centralnym Domu Pracowników Sztuki w Moskwie odbyła się uroczysta akademia dla uczczenia setnej rocznicy śmierci Juliusza Słowackiego. Akademia została zorganizowana przez Związek Pisarzy Radzieckich, Komitet Słowiański ZSRR, oraz radzieckie Towarzystwo łączności kulturalnej z zagranicą.

6. 4. minęła 137 rocznica urodzin Aleksandra Hercena, wybitnego rosyjskiego demokratycznego pisarza i myśliciela XIX w.

9. 4. uchwałą Rady Ministrów ZSRR przyznano 191 premii stalinowskich za wybitne prace naukowe, wynalazki, propozycje racjonalizatorskie i ulepszenia techniczne oraz 111 nagród za najwybitniejsze dzieła sztuki, które ukazały się w r. 1948.

5. 5. obchodzono w ZSRR jako dzień prasy, 37 rocznicę ukazania się pierwszego numeru «Prawdy», której założycielami byli Lenin i Stalin.

7. 5. obchodzono dzień radia. Święto to zostało ustanowione dla uczczenia dnia, w którym wielki uczony rosyjski Popow zademonstrował skonstruowany przez siebie pierwszy na świecie odbiornik radiowy.

11. 5. «Litieraturnaja Gazieta» obchodziła 20-lecie swego istnienia.

21. 5. w Kijowie w Muzeum Sztuki Zachodniej otwarto wystawę polskiej sztuki ludowej i rzemiosła artystycznego.

10.—19. 5. odbyła się w Moskwie dekada literatury kazachskiej. W imprezie tej wzięło udział ok. 40 pisarzy i poetów, w tej liczbie kilku pieśniarzy ludowych — «akynów». W dniach dekady kazachscy pisarze i artyści wystąpili ze specjalnymi wieczorami. Poza tym otwarto wystawę literatury kazachskiej w Centralnym Domu Literatów w Moskwie.

W Instytucie Literatury Światowej przy Akademii Nauk ZSRR odbyło się posiedzenie Rady Naukowej poświęcone 81 rocznicy urodzin Maksyma Gorkiego.

Cenne zbiory dotyczące życia i działalności Gorkiego, znajdujące się obecnie w Muzeum jego imienia w Mo-

skwie, zostały ostatnio uzupełnione przez odkrycie nieznanych rękopisów pisarza — jeden z nich to szkic literacki o prowokatorskim popie Gaponie (napisany na terenie St. Zj. w r. 1906), poza tym szereg listów poświęconych zagadnieniom literackim i teatralnym.

W związku ze 150 rocznicą urodzin Puszkina ukażą się w tym roku dzieła poety w ogólnym nakładzie 11 miln. egz. W ciągu 30 lat władzy radzieckiej dzieła Puszkina ukazały się w nakładzie 41,5 miln. egz. i zostały przełożone na 76 języków narodów radzieckich.

B. Mejłach, laureat nagrody stalinowskiej przygotował do druku pracę pt. «Puszkin i jego epoka», zużytkowując szereg niewykorzystanych dotąd materiałów archiwalnych. Praca ukaże się w dzień 150 rocznicy urodzin poety.

Radziecka Akademia Nauk ofiarowała dla Uniw. Kopernika w Toruniu kilkadziesiąt cennych dzieł z różnych dziedzin wiedzy. Wśród darów znajduje się dzieło pt. «Kopernik» zawierające zbiór publikacyj naukowych ogłoszonych w ZSRR w 400 rocznicę śmierci wielkiego astronoma.

W kwietniu i maju bawił w Polsce na gościnnych występach 128-osobowy zespół Państwowego Moskiewskiego Teatru Dramatycznego z kier. artystycznym Ochłopkowem na czele.

CZECHOSŁOWACJA

4. 4. w Warszawie podpisano umowę o wzajemnej współpracy na polu radiofonii między Czechosłowacją a Polską.

11. 4. w czeskim Cieszynie otwarte zostało samodzielne gimnazjum z polskim językiem nauczania.

13. 4. zakończyła swe obrady sekcja cywilna mieszanej polsko-czechosłowackiej komisji prawniczej. Komisja opracowała projekt prawa małżeńskiego i rodzinnego, który ma się stać podstawą kodeksów dla obu państw.

11. 5. w lokalu Polskiego Ośrodka Informacyjnego w Pradze została otwarta wystawa obrazująca dzieje ruchu robotniczego w Polsce.

19. 5. Zmarł w Moskwie znakomity pisarz słowacki Piotr Jilemnicky w wieku lat 48. Zmarły pełnił od dwu lat funkcje attaché kulturalnego Ambasady Czechosłowackiej w Moskwie.

Dla uczczenia 4 rocznicy powstania praskiego Rada Miejska Pragi przyznała szereg nagród naukowych i artystycznych. M. in. nagrodę otrzymał min. szkolnictwa Z. Nejedlý za dzieło pt. «Walki o nową Rosję», studium o politycznym i kulturalnym rozwoju ZSRR. Otrzymaną nagrodę w wys. 50 tys. kcs. laureat ofiarował na fundusz budowy Instytutu Radzieckiego w Pradze.

W maju obchodzono uroczyście 70 rocznicę urodzin prof. Uniw. Karola w Pradze Bedřicha Hroznego, orientalisty o sławie światowej. Prof. Hrozný jest odkrywcą języka starożytnych Hethitów.

Rząd czechosłowacki zatwierdził projekt wymiany czechosłowackich i polskich studentów z robotniczych szkół prawniczych.

W Pradze otwarta została wystawa polskiego afisza. Obejmuje ona ok. 150 dzieł wybitnych polskich grafików.

Prezydium KC Komunistycznej Partii Czechosłowacji powzięło uchwałę o wydaniu w języku czeskim dzieł Stalina przed otwarciem IX Zjazdu Partii.

BUŁGARIA

10. 4. w Burgas nad M. Czarnym odsłonięto pomnik A. Mickiewicza w związku z 94 rocznicą pobytu poety w tym mieście.

16. 4. obchodzono uroczyście w całej Bułgarii 70-lecie urodzin wielkiego pisarza «klasyka prozy bułgarskiej» Elina-Pelina (właściwie przypadło już w r. ub.).

19. 4. otwarto w Sofii pierwszy teatr macedoński.

3. 5. decyzją Frontu Ojczyźnianego rozpoczął się w Bułgarii tydzień «prasy i książki». 3 maja minęło 103 lata od ukazania się pierwszego numeru dziennika bułgarskiego pt. «Orzeł bułgarski». Obecnie wychodzi w Bułgarii 11 dzienników o łącznym nakładzie 1.047 tys. egz., 38 tygodników o nakł. 1.265 tys. egz. oraz 33 periodyki o nakł. 729 tys. egz. Wszystkie mniejszości narodowe oraz wy-

znania religijne posiadają swoje organa prasowe.

24. 5. obchodzono w Bułgarii tradycyjne święto — dzień kultury słowiańskiej — braci Cyryla i Metodego, twórców piśmiennictwa słowiańskiego.

29. 5. rozpoczął się w Bułgarii miesiąc kultury radzieckiej i przyjaźni bułgarsko-radzieckiej.

RUMUNIA

28. 4. w Bukareszcie podpisano umowę o współpracy radiowej między ZSRR a Rumunią.

21.—27. 5. w Warszawie odbyły się narady komisji mieszanej dla realizacji umowy kulturalnej polsko-rumuńskiej.

W Bukareszcie otwarto wystawę pt. «Książka i prasa w służbie pokoju». Przy pomocy obrazów, fotografii, diagramów, książek, gazet i różnego rodzaju dokumentów pokazano w ujęciu historycznym walkę ludu rumuńskiego poprzez wieki o wolność, pokój i lepsze jutro.

W salach Muzeum Simu otwarto wystawę retrospektywną malarstwa rumuńskiego. Przedstawia ona etapy na drodze realizmu od malarzy ikon XVI w. aż po dzień dzisiejszy. Wśród szeregu nazwisk spotykamy wybitnych artystów jak: Negulici, Rosenthal, Aman, Luchian, Grigorescu, Andrescu, Tonița, Petrașcu i in.

Wydawnictwo Rumuńskiej Partii Robotniczej wydało w języku rumuńskim I i II tom Dzieł Stalina w nakładzie 50 tys. egz. Poza tym «Krótki kurs historii WKP(b)» w nakładzie 348 tys. egz. Ogółem w styczniu br. Wydawnictwo Partii wydało 66 książek o ogólnym nakł. 1,500 000 egz., w marcu zaś 94 książki w nakładzie 3,230 tys. egz. W masowym nakładzie ukażą się dwutomowe dzieła Lenina, poza tym dzieła Marxa i Engelsa. Do końca tego roku projektuje się wydanie dalszych dwu tomów Dzieł Stalina.

WĘGRY

4. 4. w Warszawie podpisano umowę o wzajemnej współpracy na polu radiofonii między Polską a Węgrami.

Związek Pracowników Pocztowych uruchomił pierwszą wędrowną biblioteczkę. Samochód zawierający biblioteczkę złożoną z ok. 1 500 tomów regularnie odwiedza wszystkie urzędy pocztowe Budapesztu, dając możność pracownikom bez większej straty czasu zaopatrzenia się w nowe książki. Wyniki okazały się jak najlepsze. Wzrost czytelnictwa zaznaczył się znacznie w porównaniu z okresem, kiedy pracownicy mogli wypożyczać książki w bibliotekach pozaurzędowych względnie w centralnej bibliotece pocztowej.

W najbliższym czasie ukaże się w tłumaczeniu na jęz. węgierski książka prem. Zápotockiego pt. «Powstaną nowi bojownicy».

ALBANIA

W Albanii we wszystkich wsiach z ludnością grecką istnieją szkoły z nowogreckim językiem wykładowym. Ogólna cyfra tych szkół wynosi 102, do których uczęszcza 6.190 uczniów. Oprócz tego zorganizowano w niektórych z tych wsi szkoły wieczorowe.

Badania historyków w dziedzinie sztuki religijnej z epoki Bizancjum odsłaniają piękno i wysoki poziom artystyczny miast dawnej Albanii jak Butrinto, Vlora, Berat, Durrës, Szkodra, Lesz, Kruja. Cenne zabytki sztuki cerkiewnej znajdują się nawet w najbardziej oddalonych wsiach. Upadek sztuki cerkiewno-religijnej rozpoczyna się w tych okolicach w okresie panowania tureckiego w w. XV. Wiele cennych zabytków w tym okresie zostało zniszczonych a liczne cerkwie zamienione na meczety. W w. XVII—XIX wpływy Rosji na Bałkanach umożliwiły odrodzenie sztuki cerkiewnej neobizantyjskiej. Szczególnie cenne są z tego okresu ikony malowane na specjalnie twardym drzewie, które obok kultu religijnego stanowią równocześnie cenne zabytki ze względu na folklor ówczesnego ludu. Wśród licznych starych cerkwi w stylu bizantyjskim na specjalną uwagę zasługuje cerkiew św. Jerzego z r. 1380 w msc. Elbasan oraz cerkiew w msc. Mborje z r. 898. Wykopaliska archeologiczne wykazują również cenne dzieła sztuki z okresu wczesnego chrześcijaństwa — resztki

kaplic (w msc. Butrinto) ozdobione bogatą, kolorową mozaiką.

ŁUŻYCE

Władze Saksonii uchwałą z dnia 24 marca br. nadały «Domowinie», urzędowej organizacji Łużyczan, charakter instytucji publiczno-prawnej. Wkrótce potem opublikowane zostały nowe przepisy normujące jej organizację, oraz zakres działania. Oto najważniejsze z nich: art. 1: «Domowina» związek Łużyczan jest organizacją narodowościową. Jest ona instytucją prawa publicznego. Zarząd jej ma siedzibę w Budziszynie. Art. 2: «Domowina» reprezentuje prawa i interesy narodowe Łużyczan we wszystkich dziedzinach prawa prywatnego i publicznego. Stara się przede wszystkim o ochronę narodowości i kultury łużyckiej. Nie wolno jej przedsiębrać czynności sprzecznych z tymi celami. Art. 4: Członkiem «Domowiny» może być każdy Łużyczanin, który zgłosił swą przynależność do narodowości łużyckiej i jest pełnoprawnym obywatelem o zapatrywaniach demokratycznych. Art. 8: «Domowina» prowadzi swą działalność na terenie radzieckiej strefy okupacyjnej Niemiec. Organami «Domowiny» są: prezydium złożone z przewodniczącego i 6 członków, oraz Walne Zgromadzenie.

Po raz pierwszy w historii Łużyc młodzież łużycka wzięła udział w krajowej konferencji «Wolnej młodzieży niemieckiej», która odbyła się w Dreźnie w dniu 7 kwietnia br. W skład delegacji łużyckiej wchodziło 15 osób. Przemawiając imieniem delegacji, Beno Šołta podkreślił ciężkie warunki po powstaniu organizacji i obecny pomyślny rozwój brygad młodzieżowych oraz wezwał do współpracy na zasadach internacjonalizmu proletariackiego.

W Budziszynie wychodzi od dwóch lat czasopismo łużyckie poświęcone sprawom szkolnym pt. «Szkoła łużycka» wydawane przez «Domowinę».

W wyborach do Ludowego Kongresu Niemiec, które odbyły się na terenie strefy radzieckiej zostali wybrani trzej przedstawiciele Łużyc: Jan Cyž, Kurt Krjenc i Inga Nawrótec.

W kwietniu urządzono w Njeswačidle (Neschitz, na północ od Budziszyna) dzień ewangelików łużyckich. W tym roku miał on specjalnie duże znaczenie, ponieważ biskup saski wprowadził na urząd nowego łużyckiego superintendenta proboszcza Mjerwę.

sb

ZSRR I KRAJE DEMOKRACJI LUDOWEJ W PRASIE POLSKIEJ

(miesiące kwiecień i maj 1949)

Dzienniki

DL — Dziennik Ludowy
DP — Dziennik Polski
DZ — Dziennik Zachodni
EK — Echo Krakowa
GaK — Gazeta Krakowska
GaL — Gazeta Ludowa
KC — Kurier Codzienny
PZb — Polska Zbrojna
Rp — Rzeczpospolita
SP — Słowo Powszechne
TL — Trybuna Ludu
TR — Trybuna Robotnicza
Wo — Wolność

Periodyki

ChP — Chłopi i Państwo
DJ — Dziś i Jutro
Fm — Film
GF — Gazeta Filmowa
GP — Gospodarka Planowa
Ku — Kuźnica
MMP — Morze i Marynarz Polski
MCh — Myśl Chłopska
NM — Nasza Myśl
Oa — Odra
Oe — Odrodzenie
OTPDL — O Trwały Pokój, o Demokrację Ludową
PZa — Polska Zachodnia
PkS — Poradnik Społeczny
PdA — Przegląd Artystyczny
PdZ — Przegląd Zachodni
Prz — Przekrój
Pń — Przyjaźń
Rś — Radio i Świat
Sa — Samorządowiec
ŚP — Świat i Polska
TW — Trybuna Wolności
Wż — Wiedza i Życie
Wś — Wieś
ZSz — Zielony Sztandar
żG — Życie Gospodarcze
żP — Żołnierz Polski

I. Dzienniki

ZSRR

Zagadnienia polityczne

A) Kwiecień 1949. *DP 107:* ZSRR w obronie pokoju. *GaL 98:* (er) — Bohaterowie Armii Radzieckiej. *Rp 114:* 25-lecie dzieła Stalina «O podstawach leninizmu». *TL 92:* M. Jakowlew — Szczytna droga Komsomołu; *103:* A. Finogenow — Zjazd młodych budowniczych komunizmu; *110:* Imponujący dorobek pracy radzieckich związków zawodowych. *Wo 73:* G. Szatunow — Komsomoł Armii Radzieckiej; *85:* Bohaterowie kraju Rad; *89:* L. Zimin — Ideologia społeczeństwa socjalistycznego; *90:* I. Jerochin — Związki zawodowe ZSRR; *91:* Klasyczny utwór stalinowski [«O podstawach leninizmu»]; *93:* I. Pustowałow — Pierwsza pięciolatka budowy socjalizmu.

B) Maj 1949. *DZ 122:* M. Baranowski — Prasa radziecka szermierzem demokracji i pokoju. *GaK 74:* A. Schaff — 25 lat pracy Stalina «O podstawach leninizmu». *KC 123:* B. Berezowski — 5 maja, dzień prasy radzieckiej. *TL 120:* P. Judin — Rozwinięcie teorii dyktatury proletariatu przez towarzysza Stalina; *141:* A. Zwieriew — nowa wewnętrzna pożyczka państwowa w ZSRR. *Wo 98:* A. Brzozowski — Należy do narodu i służy narodowi [rola prasy w ZSRR]; W. Gonczarow — Trybuna przodującego doświadczenia [prasa radz.]; *99:* J. Todorski — Miejscowe organa władzy państwowej w ZSRR; Wielka siła patriotyzmu radzieckiego [emisja pożyczki państwowej]; *104:* Dla dobra narodu [pożyczka państw.]; *106:* M. Juriew — Radzieckie związki zawodowe organizatorami współzawodnictwa socjalistycznego; *107:* Radzieckie związki zawodowe w walce o triumf komunizmu; *110:* M. Iwanow — Podstawy organizacyjne partii bolszewickiej [45-lecie pracy Lenina «Krok naprzód, dwa kroki wstecz»].

Zagadnienia gospodarcze

A) Kwiecień 1949. *DL 102:* K. Baranowski — Architektura narodów ZSRR; *103, 108, 116:* J. Wasilewski — Demokracja kołchozowa, Stacje maszynowo-traktorowe, Dochody kołchoźników [z pobytu na Ukrainie Radzieckiej]. *GaK 55:* J. Sieradzki — Dwie stolice [gospodarka ZSRR w wyniku planu 5-letniego]. *GaL 99:* akm.— Trzyletni plan rozwoju hodowli bydła w ZSRR. *PZb 104:* J. Uszerenko — Związek Radziecki w awangardzie technicznego postępu. *Rp 93:* Jak żyją i pracują chłopi w ZSRR; *111:* Przemysł radziecki potężną bazą pokoju i dobrobytu [wyniki planu gosp. za 1-szy kwartał rb.]. *TR 105:* W. Kuprin — Moskwa coraz piękniejsza. *Wo 92:* Masy pracujące Związku Radzieckiego energicznie walczą o przedterminowe wykonanie pięciolatki stalinowskiej; *95:* M. Juriew — Mechanizacja skomplikowanych prac w ZSRR

B) Maj 1949. *DZ 138:* S. Achmatow — Rola umowy zbiorowej w ZSRR. *Rp 131:* (ski) — Radziecki system bankowy. *Wo 100:* B. Timofiejew — Górnicy kraju rad; *118:* Rozkwit gospodarki i kultury Federacji rosyjskiej.

Zagadnienia kulturalne

A) Kwiecień 1949. *DL 101:* Nowi laureaci premii stalinowskich; *107:* Radziecka nauka ekonomiczna w walce o wysoką kulturę rolnictwa. *DP 96:* Szkolenie zawodowe w ZSRR; *99:* S. Pollak — O teatrach radzieckich; Moskiewski Teatr Dramatyczny; *113:* (j. o.) — Młodzi uczeni (o komsomolcach — naukowcach); *117:* Działalność kulturalno-oświatowa związków zawodowych ZSRR. *DZ 111:* S. Rymarz — Laureaci Nagród Stalinowskich. *GaK 58:* J. Spinc — Przewrót w biologii [teoria Miczurina — Łysenki]; *60:* J. S. — Fabryki nowych odmian roślin uprawnych; *65:* M. Kalitin — Najlepsze sztuki radzieckie 1949 roku; *69:* S. Wawiłow — Nauka w służbie produkcji socjalistycznej. *GaL 93:* Wieszcz ludu pracującego (pośw. W. Majakowskiemu); Wychowanie fizyczne i sport na wsi radzieckiej. *KC 95:* O. Pozdniewa — Balet radziecki; *99:* Jotka — Architektura radziecka [wystawa w W-wie]; *105:* T. Sarnecki — Zgubił go car Mikołaj I [pośw. Puszkinowi]; *107:* (tel) — System pedagogiczny A. S. Makarenki; *110:* O. Moszeński — Uczeni-laureaci; *114:* AK — Co czytają mieszkańcy Moskwy. *PZb 98:* (br.) — Mo-

skwa, stolica pokoju i pracy; *102:* prof. Kuzniecow — Czołowi przedstawiciele radzieckiej nauki laureatami Nagrody Stalinowskiej. *Rp 98:* st. g. — Nowa architektura ZSRR w służbie nowego człowieka (wystawa w W-wie); *100:* Nadanie nagród stalinowskich; *101:* M. Skatkin — Szkoła radziecka uczy młodzież miłości i szacunku dla innych narodów. *TL 99, 100, 101, 102:* J. Dembowski — Teoria Miczurina—Łysenki; *104:* K. Simonow — Wielki dzień literatury radzieckiej. *TR 93:* A. Samarin — Nauka radziecka mobilizuje siły przyrody i społeczeństwa; *98:* Sukcesy nauki i sztuki radzieckiej; *109:* Osiągnięcia szkolnictwa radzieckiego [odczyt min. Skrzeszewskiego]. *Wo 77:* I. Konfederatow — Człowiek, który o pół wieku wyprzedził czas [o wybitnym uczonym S. Czapłyginie]; M. Dubinin i N. Figurowski — Triumf rosyjskiej nauki [o D. Miendielejewie]; *81:* Świadectwo wielkiego postępu [przyznanie Nagród Stalinowskich]; *85:* S. Konstantinow — Wielkie sukcesy literatury radzieckiej; *86:* Radziecka nauka agronomiczna w walce o wysoką kulturę rolnictwa; M. Czulaki — Rozkwit muzyki radzieckiej; *87:* W. Szczerbina — Wybitne filmy [w r. 1948]; *88:* Rozkwit radzieckiej literatury i sztuki; *90:* P. Sysojew — Najlepsze dzieła sztuki plastycznej.

B) Maj 1949. *DL 130:* (af) — J. W. Miczurin, wielki uczony; (T. S.) — Aleksander Popow, wynalazca radia [to samo *DP 127*]. *DP 143:* A. Cejtlin — Aleksander Puszkin, bojownik o realizm i ludowość w literaturze. *DZ 132:* F. Jewnin — O rosyjskim satyryku Sałtykowie-Szczedrinie; *143:* J. Spinc — Aleksander Puszkin [charakterystyka poety na tle epoki]; *EK 122:* J. Wyszomirski — 150 [w rocznicę urodzin Puszkina]; S. R. Dobrowolski — Niezwykłe życie i wspaniała twórczość dramaturga Suchowa-Kobylina. *GaK 86:* J. Polanowski — Twórczość Puszkina, źródłem natchnienia kompozytorów radzieckich; *91:* S. Wawiłow — Lenin a filozoficzne zagadnienia współczesnej fizyki; *101:* Tenże — Bliżej życia [związek nauki z praktyką]. *KC 136:* P. Sysojew — Radzieckie nagrody za plastykę; B. Kusakow — Architektura Moskwy przyszłości. *Rp. 122:* Święto nauki i techniki [Nagrody Stalinowskie]; *130:* Dekada literatury kazachskiej *138:* A. Jegolin — Puszkin, wielki piewca twórczych sił narodu rosyjskiego; *145:* A. Cejtlin — Życie i twórczość Puszkina. *TL 136:* Narody radzieckie czczą pamięć Aleksandra Puszkina; *140:* L. Zycki — Aliszer Nawoi [poeta uzbecki]; *143:* B. D. — Wielki satyryk rosyjski M. Sałtykow-Szczedrin. *TR 125:* D. Zasławski — W 60 rocznicę śmierci Sałtykowa-Szczedrina. *Wo 99:* W. Fiedorow — Wynalazca karabina rosyjskiego [S. Mosin]; *100:* S. K. — Szkolenie nauczycieli w ZSRR; S. Kożewnikow — Rosja, ojczyzna radia; *101:* S. Wawiłow — Nauka a przemysł socjalistyczny; *105:* W. Barakin — Kulturalne instytucje radzieckich związków zawodowych; *109:* A. Jegolin — Geniusz poezji rosyjskiej [pośw. Puszkinowi]; *112:* W. Malinin — Klasyczny wzór bolszewickiej partyjności w filozofii [40-lecie pracy Lenina «Materializm i empiriokrytycyzm»]; *114:* L. Rudniew — Wspaniały przybytek nauki radzieckiej; *117:* Nowe kadry inteligencji radzieckiej; M. Kozakow — Ostatnie mieszkanie wielkiego poety [Puszkina]; *118:* I. Sokołow — Średnie wykształcenie medyczne w Związku Radzieckim.

STOSUNKI POLSKO-RADZIECKIE

A) Kwiecień 1949. *DP 96:* S. Rymarz — «Jesteśmy z Polską dlatego, że jesteśmy Rosjanami» [stosunek A. Hercena do Polski]; *108:* W. Moczałow — Niezłomna przyjaźń [to samo *TL 108* i *TR 103*]; *108:* (J. Ryg.) — Cztery lata prawdziwej przyjaźni; A. Wozniesienski — Cieszymy się z każdego sukcesu Polski. *GaK 64:* J. Cywiak — W czwartą rocznicę sojuszu polsko-radzieckiego. *PZb 105:* (H-l) — Rozwój polsko-radzieckich stosunków gospodarczych; *107:* J. K. Czerwoński — Polska i ZSRR związane sojuszem w jednym obozie walki o pokój.

B) Maj 1949. *TR 121:* I. Kairow — Owocna współpraca polsko-radziecka w dziedzinie oświatowej.

KRAJE DEMOKRACJI LUDOWEJ

(ogólnie)

Maj 1949. *GaK 81:* P. Judin — Kraje demokracji ludowej na drodze do socjalizmu [to samo *TR 119*]. *GaL 110:*

W. Ustasiak — Dorobek państw demokracji ludowej [udział w Targach Poznańskich w rb.]. *Wo 104:* S. Niewski — Szczera, braterska współpraca [stos. gospodarcze między ZSRR a krajami dem. lud.]; *116:* L. Drajaszew — Wiosna wolnej pracy [siewy wiosenne w krajach dem. lud.].

CZECHOSŁOWACJA

A) Kwiecień 1949. *DP 92:* J. Pilarz [Pilař] — Kultura na czeskiej wsi; *106:* A. Piwowarczyk — W stolicy Moraw [to samo *DZ 105*]; *111:* K. Zbijewska — Praski przyjaciel Polski [o J. Karásku, polonofilu i kolekcjonerze sztuki polskiej]. *GaL 86:* Słowacja stała się krajem przemysłowym. *Rp 95:* A. Piwowarczyk — Czechosłowackie «Výrobní Smlouvy»; *111:* A. Kulisiewicz — Nowości polskie w Pradze Czeskiej.

B) Maj 1949: *DL 129:* (I. P.) — Perspektywy rozwojowe rolnictwa czechosłowackiego. *DP 143:* A. Piwowarczyk — Rewolucja w Brnie [trzydniowe «rządy» młodzieży w Brnie w maju br.]. *Rp 123:* Z. Eggers — Czechosłowacki przemysł włókienniczy. *Wo 116:* W. Polakow — Reforma szkolna w Czechosłowacji.

BUŁGARIA

A) Kwiecień 1949. *GaL 79:* (Tel) — W trosce o pokój na Bałkanach [I roczn. traktatu radziecko-bułgarskiego]; *92:* Irian — Ochotnicze brygady pracy w Bułgarii.

B) Maj 1949. *DL 143:* L. Rubach — Polsko-bułgarska współpraca kulturalna; *144:* (v) — Christo Botew wódz poetów i rewolucjonistów bułgarskich. *DP 139:* D. R. — Christo Botew poeta bułgarskiej rewolucji [to samo *DZ 139* i *Rp 138*]; *146:* K. M. Kujew [Kuev] — Christo Botew; *147:* Rocznica polsko-bułgarskiego paktu przyjaźni; R. Haubenstock — Muzyka Bułgarii. *TL 146:* G. F. Kozovsky [= gen. F. Kozovski] — Bułgaria i Polska.

JUGOSŁAWIA

A) Kwiecień 1949 *Rp 99:* T. Bazylewicz — Wróciłem z Jugosławii; *103:* Tenże — «Miłośnicy prawdy» [dziennikarstwo w obecnej Jugosławii]; *107:* Tenże — mniejszości narodowe w Jugosławii. *TL 101:* J. Winnicki — Titowski reżim zdrady i białego terroru.

B) Maj 1949. *DZ 131:* Klika Tito pcha Jugosławię do przepaści. *Rp 138:* T. Bazylewicz — Manowce titoizmu. *TL 126* i *129;* B. Wiernik — Przejazdem przez Jugosławię.

RUMUNIA

A) Kwiecień 1949. *DL 113:* Wieś rumuńska na nowej drodze. *DZ 96:* P. Mateiescu — Co słychać w Rumunii? *TL 111:* R. Werfel — Rumunia na nowej drodze.

B) Maj 1949. *GaK 84:* A. B. — Rozwój życia kulturalnego w Rumunii. *Wo 104:* A. Mierkułow — Wiosna we wsi rumuńskiej.

WĘGRY

A) Kwiecień 1949. *DZ 106:* J. B. — Nowe filmy węgierskie; *113:* J. Białowąs — Węgry przed wyborami. *Rp 108:* J. Misiewicz — Po 150 latach konfliktów i nieporozumień [w związku z układem czechosłowacko-węgierskim]. *Wo 76:* Znamienne sukcesy [projekt 5-letniego planu gospodarczego]; *87:* Rozwój gospodarki narodowej Węgier.

B) Maj 1949. *DL 123:* (ki) — Węgry, kraj wina, pszenicy i tytoniu. *DP 137:* (K) — Trzecie wybory. *Rp 134:* J. Misiewicz — Przed trzecim etapem [wybory na Węgrzech]. *SP 122:* j. n. d. — Powieść węgierska w polskim przekładzie [trylogia T. Arona «Abel w puszczy», «Abel w mieście» i «Abel w Ameryce»]. *TL 138:* J. Starec — Po wspaniałym zwycięstwie Węgierskiego Frontu Ludowego. *TR 126:* T. Szafar — Węgry idą do wyborów. *Wo 105:* Sukcesy węgierskiego przemysłu.

ALBANIA

A) Kwiecień 1949. *DZ 109:* Fr. Niedzielski — Młodzi Albańczycy studiują w Gliwicach. *TL 111:* J. Głażewski — Jak agenci Tita chcieli skolonizować Albanię. *Wo 72:* S. Biezsudnow — Nowe życie wsi albańskiej.

B) Maj 1949: *GaL 113:* Dzieci nowej Albanii. *TL 133:* B. Wiernik — Albania zaciera ślady titowskiej okupacji; *141:* J. L. — W dniu święta narodowego Albanii.

II. Periodyki

ZSRR

Zagadnienia polityczne

A) Kwiecień 1949. *NM 4/49:* G. Fadiejew — Potężna broń ideologiczna [radz. ideologia wojenna]. *OTPDL 8/49:* W. Krużkow — Klasyczne dzieło towarzysza Stalina [«O podstawach leninizmu»]; A. Surkow — Naród radziecki w walce o pokój. *Pń 13/49:* J. Dąbrowski — Komunistyczna metoda budowy socjalizmu; *14/49:* Komsomoł — duma narodu radzieckiego. *Sa 4/49:* L-ski — Radzieckie związki zawodowe. *TW 15/49:* B. Polewoj — Orle pokolenie [w związku ze zjazdem Komsomołu]; *16/49:* Drogowskaz partii marksistowskich [znaczenie pracy Stalina «O podstawach leninizmu»]. *WŻ 4/49:* Kronika ZSRR i krajów demokracji ludowej — Deklaracja uczonych radzieckich w obronie pokoju, Walka z kosmopolityzmem w ZSRR i in.

B) Maj 1949. *MMP 5/49:* N. Nowikow — ZSRR socjalistyczne mocarstwo morskie. *NM 5/49:* B. Baczko — Zagadnienia wojskowe w pracach Stalina; A. Mirek — Marksizm-leninizm o istocie i charakterze armii. *OTPDL 9/49:* A. Pauker — Zwiazek Radziecki przewodzi walce o pokój; *10/49:* M. Mitin — Niezawodny oręż ideowy partii komunistycznych [40 rocznica pracy Lenina «Materializm i empiriokrytycyzm»]. *PZa 17/49:* Włodzimierz Iljicz Uljanow Lenin; *18/49:* Generalissimus Józef Stalin [w związku z 25-leciem pracy «O podstawach leninizmu»]. *Pń 17/49:* A. Owczarowa — «O podstawach leninizmu»; Awangarda postępowej młodzieży świata [XI zjazd Komsomołu]; W. Berezowski — Radziecka gazeta, trybuna mas; J. Wierzbicka — Antoni Makarenko, wychowawca młodzieży radzieckiej; *18/49:* A. Donskoj — Armia pokoju i braterstwa; P. Bieriezow — Maksym Gorki w walce z imperializmem amerykańskim; *20/49:* Prof. Berestniew — Wielki oręż w walce z imperializmem [40-lecie dzieła Lenina «Materializm i empiriokrytycyzm»]; *21/49:* Radzieckie związki zawodowe współgospodarzami państwa; W trzecią rocznicę śmierci Michała Kalinina. *ŚP 16—17/49:* W. Wudel — Związek Radziecki ostoją pokoju i postępu świata; *18/49:* A. Grebniew — Prasa radziecka, prasa nowego typu. *WŻ 5/49:* Kronika ZSRR i krajów dem. lud.: X zjazd radzieckich związków zawodowych; XI zjazd Wszechzwiązkowego Leninowskiego Komunistycznego Związku Młodzieży. *ZSz 21/49:* W. B. — Maria Uljanowa matka Lenina. *ŻP 17/49:* pł — Czołowa siła postępu i pokoju. *ŻG 10/49:* L. Siennicki — X Zjazd Związków Zawodowych ZSRR; 25-lecie «Zagadnień leninizmu».

Zagadnienia gospodarcze

A) Kwiecień 1949. *GP 4/49:* S. Orłow — O planie techniczno-przemysłowo-finansowym radzieckiego przedsiębiorstwa przemysłowego; J. Czubakow — Radzieckie przedsiębiorstwo w walce o przyspieszenie obrotowości środków; (J) — Budżet ZSRR na r. 1949; K. — Elektryfikacja wsi radzieckiej w planie pięcioletnim; (M. C.) — recenzja z książki I. Hannopolskiego «Plan produkcji przedsiębiorstwa przemysłowego»; (Gg) — recenzja z pracy W. Diaczenki «Finanse radzieckie w pierwszej fazie rozwoju państwa socjalistycznego». *MCh 3—4/49:* J. Rataj — Pierwsza delegacja chłopów polskich na Ukrainie; A. Mitura — Człowiek, który kieruje urodzajnością gleby [Wasyl Wiliams i jego nauka]; W. Diaczenko — Odrębność i wyższość radzieckiego systemu finansowego. *PZa 15/49:* S. Rodionow — Wzrost produkcji rolniczej w ZSRR; *16/49:* Pawilon radziecki na Targach w 1949 r. [w Poznaniu]. *PkS 8—9/49:* J. Rataj — Wrażenia z pobytu pierwszej delegacji chłopów polskich na Ukrainie Radzieckiej. *Prz 208/49:* E. Karłowicz — Człowiek, który rządzi przyrodą [o metodach Łysenki]. *Pń 13/49:* Z. J. Wyrozembski — Walka o plony; *14/49:* Tenże — Triumf socjalistycznego uprzemysłowienia; *15—16/49:* Tenże — Przede wszystkim ciężki przemysł. *WŻ 4/49:* A. Kaduszkiewicz — Dynamika radzieckiego budżetu. *ZSz 14/49:* A. Szyćko — Rozwój rolnictwa w drugim planie pięcioletnim w ZSRR [cz. I w nrze 13].

B) Maj 1949 *GP 5/49:* Istotny sens radzieckiej dyskusji o statystyce; J. Kowal — Trzyletni plan rozwoju hodowli w ZSRR; Z radzieckich do-

świadczeń gospodarczych (L. Majzenberg — Kontrola rublem, Rozrachunki finansowe pomiędzy przedsiębiorstwami i rola systemu kredytowego, Plan finansowy przedsiębiorstw i budżet państwowy; A. Gaponenko — Podstawowe zasady planowania rolnictwa w ZSRR) A. — Wykonanie planu radzieckiego w I kw. 1949; Z prasy radzieckiej [«Planowoje Chozjajstwo», «Woprosy Ekonomiki»]. *Pń 17/49:* Z. J. Wyrozembski — Droga rolnictwa radzieckiego; *18/49:* J. Zajączkowski — Pawilon postępu [ZSRR na Targach Poznańskich]; Z. J. Wyrozembski — Gospodarka radziecka w czasie wojny; Stopa życiowa narodu radzieckiego stale wzrasta. *Wś 22/49:* J. A. Król — Nowa Syberia. *ZSz 19/49:* A. Szyćko — Rolnictwo ZSRR w okresie trzeciej pięciolatki. *ŻG 9/49:* A. Zworykin — Współzawodnictwo, potężna siła rozwoju społeczeństwa socjalistycznego; Na marginesie zagadnień leninizmu i planowania [recenzja z czasop. «Woprosy Ekonomiki»]; *10/49:* T. Bołdyriw — Radziecki plan podniesienia hodowli.

Zagadnienia kulturalne

A) Kwiecień 1949. *DJ 13/49:* Z. Lichniak — Tiutczew po polsku. *Fm 7/49:* P. Juriew — Majakowski, człowiek filmu. *GF 5/49:* J. Giżycki — Zagadnienie scenariopisarstwa [obrady Plenum Zarządu Zw. Pisarzy Radz.]. *Ku 16/49:* E. Tarle — Lermontow w świetle nowych badań. *MW 4/49:* numer poświęcony w całości zagadnieniom nauki Miczurina i Łysenki (piszą: J. Dembowski, W. N. Stoletow, M. Prenant, J. B. S. Haldane, J. Lévy, B. Friedman, N. I. Gradszczenow, T. N. Godniew). *NM 4/49:* L. Bukowiecki — Trzeci szturm [nowy film o wojnie]; B. Polewoj — Żywi bohaterowie radzieckiej literatury. *PdZ 3—4/49:* W. Hensel — Prace badawcze archeologów radzieckich [«Sowietskaja Archieologija», t. IX]. *Prz 211/49:* J. Rachwał — Urbaniści z rozmachem [wystawa architektury narodów ZSRR w W-wie]. *Pń 13/49:* M. Gero — Wielki rewolucjonista, przyjaciel Polaków [Aleksander Hercen]; *14/49:* A. Tatoń — Szkoły zawodowe w ZSRR; A. Stern — Majakowski żywy [ze wspomnień o M.]; Człowiek, który sam był uniwersytetem [o M. W. Łomonosowie]. *RŚ 14/49:* T. K. — Aleksander Puszkin; *15, 16, 17/49:* Radiofonia w Związku Radzieckim; *17/49:* (p) — Dymitr Szostakowicz. *TW 15, 16/49:* M. Kierczyńska — Z zagadnień dramaturgii radzieckiej; *17/49:* Z. Lissa — Pieśń ludowa a pieśń masowa w Związku Radzieckim. *Wż 4/49:* Kronika ZSRR i krajów dem. lud.: Działalność naukowa kobiet radzieckich, 135 rocznica urodzin Szewczenki, Bibliografia dzieł Marksa i Lenina i in. *Wś 14/49:* K. Kawecki — Z dziejów nauczycielstwa radzieckiego; *16—17/49:* A. Wozniesienski — Szkoła radziecka i jej zadania. *ŻN 39* [marzec]: S. Rozmaryn — Organizacja szkolnictwa wyższego w ZSRR. *ŻP 13/49:* D. J. Płoński — Wiara w przyszłość [rec. z czas. radz. «Technika dla młodzieży»]; *15/49:* Tenże — Moskiewski Teatr Dramatyczny na występach w Polsce.

B) Maj 1949. *Ku 17/49:* S. Pollak — Radziecki Teatr Dramatyczny w Łodzi; E. Csató — Występy Moskiewskiego Teatru Dramatycznego; J. Pregerówna — Książka o pracy w służbie socjalizmu [W. Ażajew «Daleko od Moskwy»]; Kronika radziecka [Nagrody Stalinowskie]; *18/49:* E. Sawrymowicz — W teatrach Moskwy i Leningradu; *21/49:* L. Gomolicki — Michał Sałtykow-Szczedrin 1826—1889. *Oe 18/49:* J. Maśliński — Teatr twórczej pasji [o występach Państw. Mosk. Teatru Dram.]. *Prz 212/49:* M. Markowski — Teatr prawdy [Mosk. Teatr Dramatyczny]. *Pń 17/49:* Z. P. — Nagrody im. Józefa Stalina za rok 1948; Architektura narodów ZSRR; Historia pewnego wynalazku [w związku z wynalezieniem radia przez A. Popowa]; *21/49:* G. Suszczenko — «Sojusz nauki z pracą» — dewiza Akademii im. Timiriazewa; Ciekawy wykład przed oryginalnym audytorium [wykład prof. Głuszczenki w Warszawie o nauce Łysenki]. *RŚ 18/49:* Radiofonia w Związku Radzieckim; *21/49:* Z. Lissa — Pieśń masowa w ZSRR. *ŚP. 20/49:* W. Wudel — Premie Stalinowskie. *TW 18 i 19/49:* E. Dr. — Nowy kierunek rozwoju biologii [teoria Miczurina—Łysenki]. *Wż 5/49:* S. Pollak — O poezji i poetach Rosji Radzieckiej; Kronika ZSRR i krajów dem. lud.: Komsomolcy na wyższych uczelniach

ZSRR; Nagrody stalinowskie w 1948 roku; Posiedzenie Akademii Nauk ZSRR; Obchód rocznicy urodzin M. Gorkiego w Akademii Nauk ZSRR i in. *Wś 19/49:* B. Suchodolski — Podstawy wychowania w oświetleniu pedagogiki radzieckiej; J. Pomianowski — Przyczynek do przekładów A. Czechowa; J. Waleńczak — Życie literackie Białorusi; *22/49:* A. Mickiewicz — Puszkin [art. pośmiertny, 1837]; B. Mejłach — Puszkin a romantyzm rosyjski; Z dawnych przekładów Puszkina; J. Pomianowski — Uwagi o Mickiewiczu i Puszkinie; M. J. — Rok puszkinowski w ZSRR. Stosunki polsko-radzieckie

A) Kwiecień 1949. *Ku 13/49:* S. Pollak — Sprawy rosyjskie w poezji Słowackiego; *15/49:* A. Ważyk — Polska strofa «Oniegina» [zagadnienie tłumaczenia poematu Puszkina]. *PkS 8—9/49:* H. Kassyanowicz — W czwartą rocznicę zawarcia paktu polsko-radzieckiego. *Pń 15—16/49:* Z. Mitzner — Poręka potęgi i rozkwitu [zagadnienie przyjaźni polsko-radz.]; A. Galli — Wspomnienie o polskiej szkole w Taszkiencie; N. B. — Moskwa uczciła pamięć Słowackiego. *RŚ 16/49:* F. Istner — Historyczne dni [w rocznicę paktu polsko-radz.]. *ŚP 15/49:* Sojusz polsko-radziecki. *TW 16/49:* L. Z. — W czwartą rocznicę polsko-radzieckiego układu o przyjaźni. *ZSz 17/49:* A. Juszkiewicz — W czwartą rocznicę układu polsko-radzieckiego.

B) Maj 1949 *Pń 19/49:* I. Sztachelska — «Z bronią jak burza naglą, z sercem i pieśnią polską» [z pobytu w ZSRR w czasie wojny]; B. Kostecki — Śladami Pierwszej Dywizji; K. Kuryłukowa — Z Państwowym Moskiewskim Teatrem Dramatycznym po Polsce; *20/49:* Pierwsza polska wystawa przemysłu lekkiego w Moskwie; T. Kapeliński — Pomoc radziecka przy odbudowie telefonów w Warszawie; *21/49:* S. Wroński — Rozwój T-wa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej.

CZECHOSŁOWACJA

A) Kwiecień 1949. *Fm 7/49:* L. Rubach — Jan Rohacz z Dube [czechosł. film historyczny]; K. Mirski — Królestwo butów — krótkiego metrażu [zlińskie atelier filmowe]; F. Cihak — W Czechosłowacji [upowszechnienie filmu]. *GP 4/49:* Z prasy czechosłowackiej [«Planované Hospodarství»]. *MCh 3—4/49:* Polityka gospodarcza — Droga rolnictwa czechosłowackiego. *Oe 16—17/49:* I. Średnicka — Audycje dla dzieci w radiofonii czechosłowackiej. *OTPDL 7/49:* V. Fuks — Ostrawska organizacja okręgowa KPCz w walce o wykonanie nowych zadań. *PdA 3* [marzec 49]: Uka — Z prasy czeskiej [«Blok»]; *4/49:* H. Pieńkowska — Wycieczka do Pragi koła historyków sztuki UJ [cz. I-a tego artykułu w nrze 2/49]. *PdZ 3—4/49:* A. J. Kamiński — Na progu czechosłowackiej pięciolatki. *RŚ 16/49:* Antoni Dworzak [Dvořák]. *WŻ 4/49:* J. Śliziński — Średniowieczne zamki czeskie; Kronika ZSRR i krajów dem. lud. — Rocznica urodzin Fryderyka Smetany. *ŻP 15/49:* Miesiąc w ČSR z Domem Wojska Polskiego.

B) Maj 1949. *GP/49:* M. J. Ziomek — Organizacja służby planowania w Czechosłowacji. *Oa 15/49:* J. Bojar — Słowackie powojenne przekłady. *OTPDL 9/49:* K. Gottwald — Przegląd bojowych sił mas pracujących; *10/49:* W. Kopecký — Czechosłowacja na drodze do socjalizmu. *PZa 18/49:* W. Tur.— [Polsko-czechosłowacka współpraca gospodarcza]; *21/49:* A. Łączyńska — Artysta i jego dzieło [o Czechosł. Teatrze Marionetek]. *Prz 215/49:* Z. K. Rogowski — Zajezd do Polska [o Czechosł. Teatrze Marionetek]. *TP 20/49:* zsm — Powieści czeskie [recenzje z książek K. Čapka: «Hordubal», «Księga apokryfów», «Meteor» i J. Drdy «Niema barykada»]. *Wś 19/49:* J. Miller — «Anna Proletariuszka» [recenzja z powieści I. Olbrachta].

BUŁGARIA

A) Kwiecień 1949. *GP 4/49:* A. Stam — Bułgarski plan budowy podstaw socjalizmu

B) Maj 1949. *Oa 17/49:* (zjk) — Śladami Boteva i Romanowskiego; Ch. Radewski [H. Radevski] — Plan 5-letni a zadania literatury bułgarskiej; I. Wazow — Od małej trupy do wielkiego teatru; Z J. Kempf — W młynie i rzeźni rodził się bunt poety [o M. J. Vapcarovie]; K. Drenowska — Wolność trzeba zdobyć [o L. Karavelovie]. *OTPDL 10/49:* W. Kola-

row — Walka przeciw nacjonalizmowi w Komunistycznej Partii Bułgarii. *TP 19/49:* ajk. — Kronika bułgarska.

JUGOSŁAWIA

A) Kwiecień 1949. *OTPDL 7/49:* Klika Tito w obozie imperialistów; D. Nowakow — Wzmaga się opór mas ludowych Jugosławii przeciw klice zdrajców; *8/49:* J. Revai — Klika Tito — faktycznym zwolennikiem paktu atlantyckiego. *TW 15/49:* W. Barcz — Tito w obozie imperialistów.

B) Maj 1949. *OTPDL 9/49:* G. Gheorghiu-Dej — Klika Tito, śmiertelny wróg socjalizmu; *10/49:* R. Zambrowski — Droga zdrady i zaprzaństwa trockistów jugosłowiańskich; D. Szewlagin — Antyradziecka tuba kliki Tito [«Borba», organ KC KPJ]. *ŚP 16—17/49:* W. Larski — Tito w obozie imperialistów.

ŁUŻYCE

Oa 14/49: Łużycki socjalista [o J. Skale]; Jeszcze o Łużyczanach (H. Batowski; E. Osmańczyk): *PdZ 3—4/49:* W. Kochański — Pierwszy rok autonomii kulturalnej.

RUMUNIA

Kwiecień i maj 1949. *OTPDL 7/49:* L. Kiszyniewska — Związki zawodowe Rumunii na nowym etapie. *PiP 5/49:* J. Starościak — Rumuńskie Rady Narodowe. *PZa 21/49:* Ama — Plastyka rumuńska.

WĘGRY

Kwiecień i maj 1949. *GP 5/49:* (H. M) — Typy spółdzielni rolniczych na Węgrzech. *OTPDL 9/49:* M. Rakosi — O umocnienie ustroju demokracji ludowej; *10/49:* M. Joborn — Demokratyczny Związek Kobiet Węgierskich; *PdA 3* [marzec 49]: M. Nyiry — Z dziejów malarstwa węgierskiego; *4/49:* A. Wróblewski — Dwaj akwareliści węgierscy [T. Csorba i L. Bartha]. *RŚ 17/49:* K Sonne — Półmilionowy abonent Radia Węgierskiego. *ŚP 19/49:* W. Wudel — Przed wyborami na Węgrzech.

ALBANIA

OTPDL 9/49: E. Hodża [Hoxha] — Naród albański w walce o socjalizm i pokój.

as

PRZEGLĄD CZASOPISM

ZSRR

Woprosy Istorii. Moskwa 1948 (r. IV), nry 1—12, str. 160, 176, 160, 160, 144. 160, 160, 160, 144, 176, 160, 192.

Organ Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR, wychodzący od r. 1945, pod redakcją W. P. Wołgina (red. nacz.), W. M. Chwostowa, N. M. Drużinina, Je. N. Gorodieckiego, B D. Griekowa, Je. A. Kosminskiego, I. A. Kudriawcewa, I. I. Minca, Z W. Mosiny, A. M. Pankratowej, A. Ł. Sidorowa i M. N. Tichomirowa — ogłosił w r. ub. 12 okazałych zeszytów, zawierających znaczną ilość artykułów, komunikatów, recenzyj i notatek z zakresu dziejów ZSRR i powszechnych. Nie sposób tu wymienić wszystkiego, a poniższy wybór rzeczy «najciekawszych» oczywiście może być bardzo nie wystarczający.

Nr 1: E. Gienkina — Działalność polityczna Lenina w r. 1921; I. Smirnow — Społeczny charakter powstania Bołotnikowa; Je. Drakochrust — Halickie Podkarpacie i ruch opryszków; Je. Kosminskij — Agrarna historia Anglii w XV w.; A. Baraboj — Walka pańszczyźnianych chłopów zach. Sybiru o wolność; T. Korotkowa — Niemiecko-turecka inwazja w perskim Azerbajdżanie 1914—5 r.; Je. Sztejnberg — Wojny anglo-mysorskie w końcu XVIII w.

Nr 2: E. Kandel — Z okresu przed wydaniem Manifestu Partii Komunistycznej; B. Tielpuchowskij — Wielka bitwa o Stalingrad; S. Klackin — Tworzenie Armii Czerwonej w r. 1918; A Łozowskij — Labour Party a Rewolucja Październikowa; N. Rubinsztejn — Podstawowe zagadnienia kostrukcji historiografii rosyjskiej; M Tichomirow — Historiografia rosyjska XVIII w.; L. Lewin — Manifest Partii Komunistycznej w Rosji w latach 1850—80; Z. Mosi-

na — Karol V i konetabl Bourbon; wśród recenzyj — ocena «Bellony» pióra I. Millera; notatki o kilku polskich książkach historycznych (N. Assorodobraj, F. Popiołek, K. Piwarski).

Nr 3: W. Wołgin — W 100-lecie Manifestu Partii Komunistycznej; U. Szuster — Poznańskie powstanie 1848 r.; M. Zacharowa — O genezie idei T. Jeffersona ; K. Pażitnow — W kwestii «przełomu» w przemyśle manufakturowym XVIII w.; I. Bekker — Dekabryści a sprawa polska; B. Ryśkin — Smerdowie na obszarach kolonizacji niemieckiej w XI—XIII w.; A. Kunina — Z dziejów ekspansji imperialistycznej USA w Europie po I wojnie światowej.

Nr 4: E. Żełubowskaja — Belgia w r. 1848; R. Raimow — Z dziejów utworzenia Baszkirskiej ASRR; W. Koroluk — Spotkanie w Birżach i pierwsze rozmowy o sojuszu polsko-rosyjskim; I. Bak — W sprawie genezy formacji kapitalistycznej w obszarniczym gospodarstwie Rosji; W. Wołgin — Pecqueur po r. 1848; B. Rodow — Z dziejów rozmów japońsko-amerykańskich 1941 roku; A. Bielik i Ju. Kononow — Nowy dokument dla dziejów rosyjskiej myśli społecznej w końcu XVIII w.

Nr 5: M. Jegorow — Ruch chłopski w centralnym obszarze Czarnoziemu 1907—14; M. Bogusławskij — Walka polityczna w Polsce w związku z atakiem agresorów faszystowskich na Czechosłowację; N. Zastenker — «Góra» r. 1848; S. Borowoj — W sprawie tworzenia się kapitalizmu w Rosji w XVIII w.; S. Kan — Przedparlament i pierwsze powstanie badeńskie 1848 r.; A. Reuel — «Położenie klasy robotniczej w Anglii» F. Engelsa w ocenie prasy rosyjskiej r. 1860; w dziale ocen W. Koroluk omawia rocz. 1947 «Kwartalnika Historycznego».

Nr 6: P. Sofinow — Dzieła J. Stalina jako źródło dla poznania dziejów wojny domowej w ZSRR; W. Turok — Od planu Dawesa do paktu gwarancyjnego; N. Ratner — Powstanie ugody węgiersko-chorwackiej 1868 r.; S. Strumilin — Charakter gospodarczy pierwszych manufaktur rosyjskich; N. Sladkiewicz — W sprawie polemiki Mik. Czernyszewskiego z publicystyką słowianofilską; W. Samojłow — Powstanie tajnej ekspedycji przy senacie; wśród artykułów krytycznych I. Bak pisze o P. Laszczenki «Historii gospodarczej ZSRR» (I), M. Tichomirow omawia niektóre bułgarskie prace historyczne, S. Nikitin i I. Miller oceniają najnowszą «Historię Czech» (zob. «Życie Słow.», 1948, nr 1—2, str. 47), a I. Udalcow pisze o pracy Instytutu Słowianoznawstwa Akademii Nauk ZSRR.

Nr 7: W. Illerickij — Poglądy historyczne W. Bielinskiego; S. Nikitin — Narody słowiańskie w rewolucji 1848 r.; F. Rotsztejn — Hitler i jego poprzednicy; P. Perszin — Chłopskie komitety ziemskie w okresie przygotowywania Rewolucji Październikowej; O. Wierszadskaja — Rozmach ruchu robotniczego w Niemczech z pocz. XX w; S. Bachruszin — Zagadnienia dziejów ZSRR w oświetleniu «Historii gospodarczej» wyd. w Cambridge; w dziale ocen W. Ditiakin ocenia wydany w r. 1948 «Sławianskij sbornik» (zob. «Życie Słow.» 1948, nr 10—11, str. 454) a I. Udalcow omawia książkę A. Klimy «Rok 1848 v Čechách».

Nr 8: A. Hirszfeld — O roli USA w organizacji interwencji antyradzieckiej w Syberii i na Dalekim Wschodzie; L. Fridberg — Działalność wydawnicza N. I. Nowikowa w Moskwie (1779—92); Je. Czerniak — Poglądy społeczno-polityczne radykałów angielskich w latach ponapoleońskich; A. Pogriebinskij — Mobilizacja przemysłu Rosji carskiej w latach 1914—17; I. Mielnikowa — Ukraina Zakarpacka w rewolucji 1848 r.; S. Bachruszin — S. K. Bogojawlenskij jako historyk; w dziale ocen m. in. omówienia radzieckich publikacyj dokumentów dyplomatycznych, oraz pamiętników Bonneta i Paul-Boncoura.

Nr 9: Pamięci A. Żdanowa; O krótkim kursie historii WKP(b); D. Lichaczow — O latopisowym okresie historiografii ruskiej; I. Miller — Sprawa chłopska w programie polskiego Towarzystwa Demokratycznego po roku 1830; C. Hofman — Z dziejów pierwszego statku agitacyjnego WCIK «Krasnaja zwiezda»; W. Gołobuckij — Stosunki społeczne na Zaporożu w XVIII w ; w dziale ocen m. in. M. Artamow omawia książkę

P. Trietjakowa «Wostoczno-sławianskije plemiena».

Nr 10: B. Wierchowień — Radziecka ustawa o kontroli pracy; Je. Łuckij — Ustawa o socjalizacji ziemi; M. Misko — Z dziejów ruchu rewolucyjnego w Polsce w r. 1918—9; E. Kandel — Z dziejów powstania Manifestu Partii Komunistycznej; A. Szelubskij — Wojenno-morski Komitet Rewolucyjny r. 1917; R. Awerbuch — Październikowe powstanie w Wiedniu 1848 r.

Nr 11: D. Dawidowicz — Powstanie hamburskie 1923 r.; A. Stanisławskaja — Anglia i Rosja w latach 1787—91; A. Gurewicz — Reforma ziemsko-wodna w Uzbeckiej SRR 1925—9; W. Radus-Zieńkowicz — Z dziejów związku komunistów 1850—1; L. Walew — Do charakterystyki poglądów społeczno-politycznych Hrista Boteva; w dziale ocen m. in. O. Miller omawia książkę J. Macůrka «Dějepisectví evropského východu», a I. Udalcow pisze o wrocławskim Zjeździe historyków polskich 1948 r.

Nr 12: (Art. redakcyjny) Przeciw obiektywizmowi w nauce historycznej; Je. Pietropawłowskij — VIII Wszechrosyjski Zjazd Rad; A. Licholat — Ukraińscy burżuazyjni nacjonaliści na służbie u zagranicznych imperialistów (1919); N. Ułaszczik — Pańszczyźniana wieś litewska i zachodnio-białoruska w przeddzień reformy r. 1861; P. Osipowa — Z dziejów rządów angielskich w Palestynie 1919—30; P. Alefirienko — Poglądy ekonomiczne W. N. Tatiszczewa; I. Udalcow — Z dziejów powstania praskiego w r. 1848; M. Ałpatow — Idee polityczne Fustel de Coulanges'a; N. Rubinsztejn — W awangardzie walki o pokój i bezpieczeństwo narodów [w związku z książką W. M. Mołotowa «Woprosy wnieszniej politiki», zob. «Życie Słow.» 1949, str. 73—4].

hb

CZECHOSŁOWACJA

Světové rozhledy, Praga 1949, rocz. III. Numer 1, 2, 3/49. Str. 1—256.

Pierwsze trzy numery z 1949 roku miesięcznika poświęconego sprawom międzynarodowym przynoszą wiele interesujących artykułów z zagadnień ogólnej polityki jak i poszczególnych krajów. M. in. K. Kreibich pisze o działalności Lenina na arenie polityki światowej w art. «Pierwszy bojownik przeciw imperializmowi i wojnie» (nr 1); M. Galuška omawia «Międzynarodowe znaczenie lutego» (tj. przełomu w Czechosłowacji w lutym ub. r.), V. Karra «Przyjaźń i współpracę krajów demokracji ludowej» (nr 2); Z. Fierlinger rozważa zagadnienia współpracy polsko-czechosłowackiej w art. «W związku z drugą rocznicą umowy czechosł.-polskiej» (nr 3). Wszystkie trzy zeszyty dają przegląd najważniejszych wydarzeń światowych w rubr. «Miesiąc w świecie» kolejno w mcu grudniu 1948, styczniu i lutym 1949. Dział «Problemy międzynarodowe» przynosi m. in. art. K. Wintera o «Pakcie atlantyckim i sporach atlantyckich», omówienie polityki mocarstw zachodnich w Niemczech na podstawie zbioru dokumentów «Związek Radziecki a kwestia berlińska», wydanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych ZSRR (nr 1), art. J. Drtiny o zależności W. Brytanii od kapitalizmu amerykańskiego (nr 2) i G. S. Vojtovičovej o pakcie północno-atlantyckim pt. «Układy imperialistyczne» (nr 3). W dziale cytatów z przemówień zamieszczono m. in. (nr 1) wyjątek z mowy min Minca na Kongresie Zjednoczeniowym o polskim planie 6-letnim. Każdy numer zawiera przynajmniej po dwa artykuły poświęcone ZSRR («Kraj socjalizmu»), w tym Št. Rais pisze o znaczeniu bitwy pod Stalingradem (nr 1), J. Pokorná «Człowiek radziecki przetwarza przyrodę» (nr 2), «Komuniści główną siłą pięciolatki» (nr 3). Dział «Kraje demokracji ludowej» przynosi wypowiedź J. Dimitrova na temat «Federacja Słowian południowych a kwestia macedońska», omówienie zjednoczenia partii robotniczych w Polsce, art. K. Marka «Rok ludowo-demokratycznej republiki Rumunii» (nr 1); M. Rákosi omawia «Wyniki planowania węgierskiego», H. Glaserová «Rozwój gospodarczy Polski ludowej»; G. Drajašev «Rozmach nowej Albanii» (nr 2), J. Poznański «Współpracę gospodarczą polsko-czechosłowacką» (nr 3). Każdy numer zawiera wiadomości z «Frontów walki o wyzwolenie narodowe», artykuły z życia polity-

cznego lub gospodarczego różnych krajów całego świata (poza ZSRR i krajami demokracji ludowej) w dziale «Polityczny rozwój poszczególnych krajów». Ponadto rubryki jak «Nasze portrety» (sylwetki polityków), «Drobne uwagi o wielkich sprawach» (uwagi na marginesie aktualnych wydarzeń), «Dokumenty», «Książki» (m. in. omówienie pamiętników Z. Fierlingera w nrze 2), «Kronika», i in.

as

Dnešné Slovensko (Современная Словакия.) — Slovakia to-day — Slovaquie d'aujourd'hui). Bratislava 1948, nry 1 i 2, str. 64 i 76 (4°).

Urząd pełnomocnika informacji i oświaty w Słowacji wydaje ten luksusowy kwartalnik pt. «Dzisiejsza Słowacja» (1948 — rocz. II), w czterech językach: słowackim, rosyjskim, angielskim i francuskim. Zeszyt 1, rocz. 1948 poświęcony został stuleciu rewolucji 1848 r. Zawiera on artykuły: L. Novomeský — Idee postępowe w pierwszym słowackim powstaniu narodowym; J. Lukačovič — Rok 1848; M. Falťan — Słowacka kwestia rolnicza od r. 1848; J. Pokorný — Słowacja w Europie w r. 1848; S. Janšák — Sytuacja gospodarcza Słowacji w ramach feudalnych Węgier; K. Goláň — Słowacy i Czesi 1848; A. Mráz — Echo wydarzeń rewolucyjnych 1848—9 r. w literaturze słowackiej. — Natomiast zesz. 2 poświęcono słowackiej sztuce ludowej; A. Melicherčik — Elementy słowiańskie w słowackiej sztuce ludowej; A. Güntherová-Mayerová — O słowackiej kulturze ludowej; K. Šourek — Słowacka ludowa wypowiedź artystyczna; M. Kolečányi — Słowacka bajka ludowa; V. Mencl — Architektura ludowa; J. Kresánek — Pieśń ludowa; S. Bednár — Stosunek malarza do sztuki ludowej. — Oba zeszyty wydano na kredowym papierze z wielu pięknymi, częściowo barwnymi, ilustracjami.

ei

Naše Doba, czasopismo poświęcone nauce, sztuce i życiu społecznemu pod redakcją dr J. Macka w Pradze.

Numery 6—10 (marzec—wrzesień 1948), rocznik LIV. oraz numery 1—5 (październik 1948—luty 1949), rocznik LV [1]) (poszczeg. nry o 48 stronach). Zgodnie z podtytułem pismo to przynosi artykuły z różnorodnych dziedzin, przy czym szeroko uwzględnia tematykę społeczną. Ograniczymy się tu do wskazania tych pozycji, które mogą zainteresować czytelnika polskiego.

J. Macek — Socjalizm dnia powszechnego; J. Janáček — Wielkie znaczenie gospodarcze ubezpieczenia narodowego; Fr. Modráček — Tworzymy nowy porządek społeczny (nr 6/LIV); O. Odložilík — Dwa okresy Uniwersytetu Karola; J. Macek — Prawo pracy; Z. Peška — Postanowienia społeczne i gospodarcze w konstytucji francuskiej; O. Jírovec — Praca naukowa i popularyzacja (nr 7/LIV); K. Stloukal — Znaczenie roku 1848; J. Macek — Co jest ciągłe (w rozwoju społecznym?; E. Barker — Moc obowiązująca prawa (nr 8/LIV); J. Macek — O drogach do pokoju; J. Teindl — Fabryka jako ośrodek produkcyjny i kulturalny; J. B. Čapek — Masaryk a polityka kulturalna; O. Jírovec — Przygotowanie pracowników naukowych (nr 9/LIV); J. Macek — O przyjmowaniu krytyki [w polityce] (nr. 10/LIV); A. Patočka — Ku pięciolatce; J. Macek — Kierunek postępu społecznego; J. Pázman — Uwagi na marginesie planu gospodarczego; O. Heidrich — Niemiecka propaganda wojny w Szwecji (nr 1/LV); J. Macek — Kilka słów o tolerancji [w polityce]; J. B. Čapek — Nowy humanizm, zwłaszcza w nauce o literaturze; J. Jankovský — O racjonalizację konsumcji; J. S. Kvapil — Tematyka ludu czeskiego w powieści (nr 2/LV); V. T. Miškovská — Kongres filozoficzny 1948; J. Vacek — Nieco doświadczeń z niemiecką gospodarką «planowaną» (nr 3/LV); J. Macek — Technika, organizacja i służba [uw. w związku z przystąpieniem do planu 5-letniego]; K. Rozsypal — Przed nowymi zadaniami polityki cen i płac; W. M. Batyriew i W. K. Sitnin — Oszczędności ludności [zagadnienie rezerw pieniężnych ludności ZSRR] (nr 4/LV); J. Macek — W związku

[1]) Z numerem 5/LV czasopismo «Naše Doba» przestało wychodzić. *Red.*

z «Zagadnieniem czeskim» Masaryka; F. Laichter — Znaczenie prasy wydawniczej; J. B. Čapek — Dzieło i postać poety Hviezdoslava; B. Prušová — Od zwiększenia poziomu życiowego do zwiększenia wydajności pracy; O. Večadlo — Przyjaciel wolnych Indii [o pisarzu amerykańskim E. M. Forsterze] (nr 5/LV).

Ponadto wszystkie numery zawierają stały dział przeglądów (polityka, nauka, sztuki plastyczne, muzyka, czasopisma), literatury pięknej i naukowej i in.

as

Polski numer czasopisma «Kultúrny Život» [1])

Zainteresowania Słowaków kulturą polską tak żywe przed wojną zostały podjęte. Wystarczy przejrzeć obecną prasę słowacką, by się przekonać ile miejsca poświęca się w nich sprawom zarówno politycznym, społecznym jak i literaturze naszego kraju. Mnożą się przykłady. Rośnie szczere zainteresowanie naszymi sprawami. Przekonuje nas o tym również numer 14—15/48 miesięcznika «Kultúrny Život», który w całości poświęcono kulturze polskiej. Materiał w przeważnej mierze jest pióra polskich autorów. Z artykułów słowackich należy wymienić dra L. Šimoviča «Możliwości współpracy kulturalnej czechosłowacko-polskiej» [2]), dra J. Bánskiego «Na marginesie stosunków międzysłowiańskich» i dra J. G. Žatkuliaka «Zarys prac socjologicznych w dzisiejszej Polsce». Spośród artykułów polskich do ciekawszych należą: impresje z Polski, (w rubryce «Wiatrem przywiane»); art. prof. Schaffa «O nową demokrację», prof. Siemieńskiego o «Rozwoju pracy oświatowej w Polsce», dra Frančića o krakowskiej slawistyce i prof. Mysłakowskiego «Wychowanie a polityka». Prócz tego znajdujemy tu szereg artykułów informacyjnych a więc o prozie polskiej, o teatrze, malarstwie współczesnym, muzeach i filmie. Przekłady z poezji, fragment prozy i liczne zdjęcia uzupełniają numer, który czyni b. dodatnie wrażenie. Główna w tym zasługa drów J. G. Žatkuliaka i J. Bánskiego, którzy w czasie swego pobytu w Polsce materiał ten zebrali i opracowali.

ab

RUMUNIA

Pragnąc zaznajomić naszych czytelników z najważniejszymi periodykami rumuńskimi podajemy poniżej krótką ich charakterystykę.

Contemporanul był od chwili swego powstania pionierem frontu idei postępowych. Misja jego polegała na szerzeniu teorii marksistowsko-leninowskiej oraz poglądów postępowych w problemach życia politycznego, społecznego i kulturalnego, na pogłębieniu i wyodrębnieniu głębokiego znaczenia realizacji demokracji ludowej, oraz przemian, jakie zaszły w Rumuńskiej Republice Ludowej. Odkrywał on i zwalczał przejawy ideologiczne ginącego kapitalizmu i jego zwolenników. Po dwóch i pół latach swego istnienia, «Współczesny» zdobył najwybitniejsze miejsce w prasie rumuńskiej, pozyskując współpracę najznaczniejszych pisarzy rumuńskich. Ukazały się tam liczne artykuły na tematy teoretyczne marksistowsko-leninowskie, jak również studia nad zmianami, które zaszły w kraju, problemami narodowościowymi, reformą szkolnictwa, oraz ideologią demokracji ludowej. «Contemporanul» zajął się ostatnio rolą i twórczością wielkich klasyków rumuńskich, naświetlając w zupełnie nowy sposób sprzeczności ideologiczne w dziełach Eminescu, Caragiale i innych, wydając przy tej okazji całą serię dokumentów, trzymanych w ukryciu przed ówczesną historią literatury, dotyczących wpływu klasy robotniczej na dzieła wielkich pisarzy rumuńskich na przełomie XIX i XX wieku.

Flacăra — organ Tow. Literatów, Kompozytorów i Artystów-Plastyków, wychodzący od 1. 1. 1948 r. to nie tylko przegląd literacki. Zajmuje się on wszystkimi problemami dotyczącymi życia artystycznego i kulturalnego, pozostającego na usługach ludu. «Pochodnia» stara się w całym szeregu

[1]) Notatkę o tym numerze przynosimy z opóźnieniem spowodowanym nawałem materiału. *Red.*

[2]) W nrze 12/48 (str. 529) przynieśliśmy tłumaczenie tego artykułu. *Red.*

artykułów zacieśnić więzy między artystami a warstwą robotniczą, nie ograniczając się jedynie do sprawozdania z występu artystów w kopalniach i fabrykach, ale podaje również utwory, powstałe pod wpływem obcowania z robotnikami. Artykuły i sprawozdania z ośrodków kulturalnych, bibliotek i objazdów artystycznych dla ludu, wskazują na to, że «Flacăra» zajęła miejsce w pierwszych szeregach tych, którzy pośredniczą w podniesieniu poziomu kulturalnego ludu.

Viața Românească — organ Tow. Literatów, wychodzący od r. 1940, zwalcza za pomocą surowej krytyki wpływy literatury Zachodu, które odrzuciwszy tradycję realizmu, dążą do obniżenia godności człowieka. Ciekawe to pismo pragnie wprowadzić do kultury rumuńskiej, nową krytykę naukową i konstruktywną, opartą na naukowej teorii estetyki, która odrzuca na zawsze formuły idealistyczne. «Życie Rumuńskie» wydało szereg prac, opartych na dokumentach, w których wykazało schyłek literatury burżuazyjnej na Zachodzie.

Lupta de Clasă. Pismo teoretyczne i polityczne Centralnego Komitetu Partii Robotniczej ma piękną tradycję walki. Pierwszy jego numer ukazał się przed 28 laty w lipcu 1920 r., kiedy to w Rumunii powstała rewolucyjna partia proletariatu: Rumuńska Partia Komunistyczna. W historycznej walce klasy robotniczej, «Walka klasowa» pełniła rolę przewodnika na drodze do socjalizmu, starając się przekazać i wpoić ludowi naukę Marxa, Engelsa, Lenina i Stalina. Drugim z kolei zadaniem «Lupta de Clasă», jest przeprowadzenie analizy problemów rozwojowych demokracji ludowej z punktu widzenia marksistowsko-leninowskiego i bezlitosna walka z przejawami ideologii klasy wyzyskującej, zatrutej ideologią prawicowych socjal-demokratów oraz innych zwolenników ideologii imperialistycznej

Studii. Jako przegląd naukowo-filozoficzny jest pismo to dzięki swej strukturze dumą demokracji ludowej. «Studii» to jakby wskaźnik kulturalny dla nowoczesnego naukowca, który nie ograniczony do jednej dziedziny, walczy na polu ideologii. «Studia» przedstawiają obraz działalności naukowej i badań uczonych rumuńskich. Należy podkreślić rolę, jaką pismo to odegrało w szerzeniu największych zdobyczy nauki i filozofii ZSRR. «Studii» wydały pierwsze prace Łysenki pt. «Poziom nauki z zakresu biologii», oraz «Przegląd historii filozofii» opracowany przez filozofów radzieckich. Specjalną zasługą «Studii» jest wydanie oryginalnego tekstu dzieł Marxa, nie ogłoszonego dotąd w literaturze marksistowskiej, pt. «Studia przyrodnicze K. Marxa». Tekst zawiera niesłychanie ciekawy materiał, który w sposób całkiem nowy, naświetla mało znane zainteresowania twórcy naukowego socjalizmu.

Analele Româno - Sovietice. Pismo wydawane przez Instytut Badań rumuńsko-radzieckich. Celem jego jest zapoznanie uczonych rumuńskich z problemami wiedzy radzieckiej i metodami prac naukowców w ZSRR, oraz przedłożenie bogatego materiału dokumentarnego z zakresu badań uczonych radzieckich we wszystkich dziedzinach nauki. Pierwsze miejsce zajmują sprawozdania z artykułów, zamieszczonych w poszczególnych wydawnictwach, które nie tylko przedstawiają cenną wartość dla badaczy, ale równocześnie dają pełny obraz rozkwitu i postępu w ZSRR.

ib

Od Redakcji. Numer niniejszy wydajemy z końcem lipca z opóźnieniem spowodowanym, podobnie jak przy numerach 3 i 4, względami technicznymi.

Od Administracji. Nasi prenumeratorzy otrzymają przy niniejszym numerze spis treści i skorowidz do rocznika 1948.

637 Druk W. L. Anczyc i Sp. pod zarządem państwowym w Krakowie M-48231

DODATEK DO MIESIĘCZNIKA
„ŻYCIE SŁOWIAŃSKIE"

Nr 5—6 Maj — czerwiec 1949

B. GAWRIŁOW

NIEŚMIERTELNE DZIEŁO NAUKOWEGO KOMUNIZMU
(W 25-lecie ukazania się pracy Stalina «O podstawach leninizmu)

Przed 25 laty ukazała się genialna praca tow. Stalina «O podstawach leninizmu». W tym klasycznym dziele komunizmu naukowego leninizm został po mistrzowsku uzasadniony i w sposób twórczy rozwinięty. Poświęcając swą pracę leninowskiemu wezwaniu do partii, tow. Stalin upowszechnił w niej całe teoretyczne bogactwo spuścizny ideowej Lenina, zebrał i rozpatrzył pod kątem widzenia nowej epoki historycznej, przedstawił to wszystko nowe i specyficzne, co związane jest z imieniem Lenina, co Lenin wniósł w rozwój teorii marksistowskiej. Praca tow. Stalina «O podstawach leninizmu» oznaczała gigantyczny krok naprzód w rozwoju nauki marksizmu-leninizmu Podniosła ona zagadnienia nauki Lenina na bardzo wysoki pod względem zasadniczym poziom, stanowiąc nieoceniony wkład w skarbnicę komunizmu naukowego.

Nieśmiertelna praca tow. Stalina uzbroiła wtedy i uzbraja teraz komunistów wszystkich krajów w najskuteczniejszą broń rewolucyjnej teorii marksizmu-leninizmu. Pod sztandarem idei tej pracy Stalina komuniści wszystkich krajów prowadzą nieprzejednaną walkę przeciw imperialistycznemu obozowi reakcji, bronią dzieła pokoju, demokracji i socjalizmu.

•

Dnia 21 stycznia 1924 r. komunistów i klasę robotniczą całego świata dotknęło bardzo wielkie nieszczęście. Umarł nauczyciel i ojciec, najlepszy przyjaciel i obrońca pracujących, założyciel partii bolszewickiej i państwa radzieckiego — wielki Lenin.

Po śmierci Lenina agentura kontrrewolucyjna — trockiści, bucharinowcy i zinowjewcy wzmogli ataki na partię, na naukę Lenina. Ci nikczemni najmici imperializmu, kierowani przez trockistów, starali się rozbroić partię ideowo, zmusić ją do zboczenia z drogi leninizmu, odbudować w ZSRR ustrój kapitalistyczny, zamienić leninizm na trockizm.

Tow. Stalin wystąpił w obronie leninizmu. Broniąc wielkiej nauki Lenina, zdemaskował podłe usiłowania trockistów i wykazał, że «zadanie partii polega na tym, by zniszczyć trockizm jako kierunek ideowy». W walkach z wrogami leninizmu tow. Stalin zespolił partię wokół jej Komitetu Centralnego i zmobilizował ją do dalszej walki o zwycięstwo socjalizmu.

W pracy swej «O podstawach leninizmu» tow. Stalin z największą wnikliwością i wyrazistością zdemaskował usiłowania trockistów, bucharinowców i zinowjewców, by przedstawić leninizm jako czysto narodowe zjawisko rosyjskie, i by tym samym przeciwstawić marksizm leninizmowi. Przedstawiwszy w sposób przekonywujący istotę i cechy leninizmu, tow. Stalin z szczególną siłą ukazał jego internacjonalny charakter, posiadający korzenie w całym międzynarodowym ruchu proletariackim. Na podstawie tej analizy tow. Stalin daje wyczerpujące określenie leninizmu: «Leninizm jest to marksizm epoki imperializmu i rewolucji proletariackiej. Ściślej mówiąc: leninizm — to teoria i taktyka rewolucji proletaria-

ckiej w ogóle, teoria i taktyka dyktatury proletariatu w szczególności» [1]).

To określenie leninizmu przez tow. Stalina dokładnie ukazujące historyczne warunki jego powstania, z całą mocą wskazuje właśnie twórczy charakter nauki Lenina, powstałej w nowych warunkach rozwoju kapitalizmu i klasowej walki proletariatu. W epoce imperializmu Lenin odrodził marksizm, podniósł go na nowy stopień rozwoju W sposób genialny ukazał on wszystkie przeciwieństwa epoki imperializmu, wykazawszy, że imperializm jest «umierającym kapitalizmem», że przeciwieństwa kapitalizmu osiągnęły tę granicę, za którą zaczyna się rewolucja. Rozwijając leninowską analizę epoki imperializmu, tow. Stalin zaznacza, że dalsze istnienie kapitalizmu hamuje postępowy rozwój ludzkości Reakcja imperialistyczna wchodzi na drogę rozpasanej terrorystycznej dyktatury niewielkiej grupy magnatów kapitału. W takich warunkach milionowe masy proletariatu bądź powinny zdać się na łaskę kapitału, wegetować i gnuśnieć albo chwycić za broń, zniszczyć panowanie burżuazji i ustanowić swoją władzę proletariacką.

Rozwój walki rewolucyjnej w Rosji przekonywująco potwierdził w praktyce wywody Lenina. Obaliwszy carat, proletariat uderzył w kapitalizm i zniszczył go. Rewolucja proletariacka, zwyciężywszy w Rosji, otwarła nową erę w historii ludzkości — erę demokracji proletariackiej, erę władzy radzieckiej Od tego czasu siły socjalizmu niepomiernie wzrosły. Przejście ludów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej na drogę demokracji i socjalizmu ponownie udowadnia wielką słuszność zasad leninizmu i naocznie ukazuje całemu światu nieuchronność ostatecznego upadku kapitalizmu.

Dla proletariatu międzynarodowego nauka Marxa-Lenina jest najskuteczniejszym narzędziem walki przeciw wyzyskiwaczom, bronią dla wywalczenia i stworzenia nowego społeczeństwa socjalistycznego

Głęboko i wszechstronnie analizuje tow. Stalin historyczne korzenie leninizmu. Wykrywa on, dlaczego Rosja stała się ojczyzną tej największej nauki. Zaznaczywszy, że na początku XX w. centrum rewolucji z Europy Zachodniej przeniosło się do Rosji, tow. Stalin podkreślił, że właśnie tu przeciwieństwa imperializmu doszły do ostatecznych granic. Ale też tu wtedy powstała wielka siła, zdolna na drodze rewolucyjnej rozwiązać przeciwieństwa kapitalizmu. Taką siłą rewolucyjną stała się klasa robotnicza i jej sojusznik, rewolucyjne chłopstwo. To wszystko, jak wykazuje tow. Stalin, doprowadziło do tego, że «Rosja bardziej niż jakikolwiek inny kraj była brzemienna w rewolucję i z tego względu tylko ona potrafiła rozwiązać te sprzeczności w drodze rewolucyjnej» [2])

Rewolucja burżuazyjna, która wzbierała w Rosji z początkiem XX w., koniecznie musiała przerodzić się, jak wykazuje tow. Stalin, w rewolucję proletariacką, wstrząsnąć samymi podstawami imperializmu światowego.

Walka komunistów rosyjskich przekonywująco wykazała nieuchronność krachu kapitalizmu. Oni wykuwali dla proletariatu światowego nowe narzędzie walki: teorię i taktykę rewolucji proletariackiej, ułatwiające mu dzieło obalenia kapitalizmu.

Z tych wszystkich powodów właśnie Rosja stała się ojczyzną leninizmu a wódz komunistów rosyjskich Lenin stał się twórcą tej teorii i taktyki, oraz wodzem proletariatu międzynarodowego. W ten sposób zasadnicza wytyczna tow. Stalina o międzynarodowym charakterze leninizmu i teraz jest naczelną zasadą dla partyj komunistycznych wszystkich krajów. Ma ona także bardzo ważne teoretyczne i praktyczne znaczenie dla klasy robotniczej całego świata.

W najbardziej ostrej walce z oportunizmem II Międzynarodówki, z jego mizernym filisterstwem, wykuwała się rewolucyjna metoda leninizmu Rozwijając tę metodę, tow. Stalin pokazał, że metoda ta w praktycznej walce rewolucyjnej obaliła jako nieżyciowe i nie dające się utrzymać teoretyczne dogmaty II Międzynaro-

[1]) Wyd. polskie, str. 10 (wyd. ros., str. 2).

[2]) Str. 12 (4); pierwsza cyfra — wyd. polskiej, druga (w nawiasie) — rosyjskie.

Generalissimus Związku Radzieckiego
JÓZEF WISSARIONOWICZ STALIN
Prezes Rady Ministrów

dówki, następnie odbudował naruszoną przez socjal-zdrajców jedność teorii i praktyki, zdobył zaufanie klasy robotniczej, oraz przestawił całą pracę w partii na nowy porządek rewolucyjny, kładąc u podstaw działalności partyj proletariackich krytykę i samokrytykę, to jest rewolucyjną taktykę wychowania i kształcenia partyj na ich własnych błędach. Rewolucyjna metoda leninizmu zniweczyła ograniczoność i politykierstwo, renegactwo i socjal-szowinizm II Międzynarodówki, uzbroiła proletariat i powiodła go do walki przeciw kapitalizmowi. «Bez takiej przedwstępnej pracy — poucza tow. Stalin — nie było sensu wyruszać na wojnę z kapitalizmem. Bez takiej pracy groziło proletariatowi niebezpieczeństwo, że stanie w obliczu nowych zmagań rewolucyjnych niedostatecznie uzbrojony lub nawet wręcz bezbronny» [3]).

Rewolucyjna metoda leninizmu jest bronią politycznej walki proletariatu wszystkich krajów, przy pomocy której partie komunistyczne i robotnicze doprowadzą proletariat do pełnego zwycięstwa.

Szczególnie ważne znaczenie dla partyj komunistycznych wszystkich krajów ma wskazanie tow. Stalina o roli teorii rewolucyjnej i jej nierozerwalnym związku z praktyką rewolucyjną. «Teoria — mówi tow. Stalin — jest to doświadczenie ruchu robotniczego wszystkich krajów, rozpatrywane w jego ogólnej postaci. Oczywiście, teoria staje się bezprzedmiotowa, jeśli nie jest związana z rewolucyjną praktyką, podobnie tak jak i praktyka staje się ślepa, jeśli nie oświetla sobie drogi rewolucyjną teorią» [4]). Teoria tylko wtedy stanowi bardzo wielką siłę, jeśli tworzy się i rozwija w nierozerwalnym związku z praktyką rewolucyjną Lekceważenie tego najważniejszego wskazania tow. Stalina wiedzie prosto do zerwania z leninizmem. Negując znaczenie upowszechnionego przez teorię Lenina doświadczenia ruchu robotniczego, zdrajcy z kliki Tita otwarcie zboczyli na drogę podporządkowania ruchu robotniczego — ideologii burżuazyjnej Tito i jego pomocnicy stworzyli swój «marksizm jugosłowiański», który prostą drogą doprowadził ich do lokajstwa wobec anglo-amerykańskich imperialistów. Dążąc całą duszą do zasłużenia sobie na aprobatę swoich patronów, ta nikczemna klika burżuazyjnych nacjonalistów otwarcie prowadzi walkę z KPJ i klasą robotniczą, wstąpiwszy na drogę represyj i mordów politycznych. Takie jest istotne oblicze «marksizmu jugosłowiańskiego».

Tow. Stalin w pracy swej z maksymalną wnikliwością ukazuje potężny, teoretyczny geniusz Lenina. On pokazuje jak Lenin w sposób twórczy rozwijał i posuwał naprzód naukę marksizmu Leninizm powstawał i rozwijał się w zasadniczej walce z oportunizmem i rewizjonizmem. Tow. Stalin głęboko analizuje w swojej pracy oportunistyczną «teorię» samorzutności w ruchu robotniczym, ukazując, że ta teoria jest ideologią «chwostyzmu» [5]), ideologią burżuazyjną, której znaczenie sprowadza się do umniejszania roli świadomego działania w ruchu robotniczym. Odsłoniwszy najgłębszą polityczną szkodliwość tej teorii, tow. Stalin wykazał, że teoria ta jest logiczną podstawą wszelakiego oportunizmu, że jest to «teoria faktycznego zaprzeczania kierującej roli awangardy klasy robotniczej, partii klasy robotniczej» [6]).

Demaskując kapitulanckie teorie trockistów, socjaldemokratów i innych wrogów leninizmu, usiłujących poderwać wiarę mas pracujących w zwycięstwo socjalizmu, tow. Stalin daje wszechstronną analizę i dalsze rozwinięcie leninowskiej teorii rewolucji proletariackiej. Teoria leninowska stała się największą bronią ideową partii bolszewików i partyj komunistycznych wszystkich krajów świata. Wprowadziła ona i wprowadza mocne przekonanie w ostateczne zwycięstwo proletariatu, odkrywa szerokie perspektywy rewolucyjne, pobudza inicjatywę i prowadzi klasę robotniczą do walki przeciw panowaniu swojej burżuazji narodowej. Uzbrojona w teorię rewolucji proletariackiej, kierowana przez partię bolszewików, klasa robotnicza w sojuszu z rewolucyjnym chłopstwem

[3]) Str. 16 (9)
[4]) Str. 20 (14).
[5]) Wleczenie się w ogonie (zob. wyd. polskie, str. 22).
[6]) Str. 22 (15).

obaliła w Rosji carat, zniszczyła panowanie burżuazji, ustanowiła swoją władzę i zbudowała socjalizm.

Wielkie doświadczenie historyczne partii bolszewickiej, leninowsko-stalinowska teoria rewolucji socjalistycznej — dały partiom komunistycznym w krajach demokracji ludowej możność osiągnięcia znakomitych zwycięstw. Wspólne wysiłki wszystkich krajów, które weszły na socjalistyczną drogę rozwoju i które idąc nią w ścisłym kontakcie i przy pomocy Związku Radzieckiego, ogromnie wzmacniają obóz demokracji i socjalizmu, dają mu możliwość pomyślnego przeciwstawienia się imperialistycznemu obozowi reakcji, oraz pomyślnej walki o dzieło pokoju w całym świecie.

To wszystko przekonywująco wskazuje, że leninowsko-stalinowska teoria rewolucji proletariackiej i jej praktyczna realizacja mają wszechświatowe znaczenie historyczne.

•

W pracy swej tow. Stalin wnikliwie opracowuje i rozwija to, co jest najważniejsze w leninizmie — naukę o dyktaturze proletariatu, o warunkach jej zwycięstwa i utrwalenia. Tow. Stalin stwierdza, że dyktatura proletariatu jest bronią rewolucji proletariackiej, że reprezentuje ona sobą panowanie klasy robotniczej nad burżuazją, że władza radziecka jest państwową formą dyktatury proletariatu.

Analizując tezę Lenina, że podstawowym zagadnieniem rewolucji jest zagadnienie władzy, tow. Stalin zaznacza, że zagadnienie dyktatury proletariatu jest podstawą rewolucji proletariackiej, stanowi jej najważniejszy punkt oparcia. Zwycięstwo rewolucji i przejście władzy w ręce proletariatu nie jest zakończeniem a tylko początkiem walki przeciw obalonej burżuazji. Ażeby utrzymać objętą władzę, wzmocnić i uczynić ją niezwyciężoną — jak udowadnia tow. Stalin, konieczne jest rozwiązanie przynajmniej trzech głównych zadań:

«a) złamać opór obalonych i wywłaszczonych przez rewolucję obszarników i kapitalistów, unicestwić wszystkie i wszelakiego rodzaju [7]) ich próby przywrócenia władzy kapitału;

b) zorganizować budownictwo w duchu skupienia wszystkich pracujących wokół proletariatu i prowadzić tę pracę w kierunku przygotowującym likwidację, zniesienie klas;

c) uzbroić rewolucję, zorganizować armię rewolucji do walki z wrogami zewnętrznymi, do walki z imperializmem».

Dyktatura proletariatu przedstawia, jak uczy tow. Stalin, twardą i zdecydowaną władzę zdolną do wypełnienia tych zadań.

Pierwszym zadaniem zwycięskiej dyktatury proletariatu jest zgniecenie oporu obalonych klas wyzyskujących.

Obalona burżuazja dąży do przywrócenia dawnych porządków, do odzyskania utraconego panowania. Dlatego dyktatura proletariatu jest pełną samozaparcia, najbardziej nieubłaganą wojną nowej klasy przeciw silnemu i potężnemu wrogowi, który zaciekle opiera się władzy robotniczej. Jest to walka krwawa i bezkrwawa, pokojowa i przy pomocy gwałtu, zbrojna i gospodarcza, w dziedzinie pedagogicznej i administracyjnej. Dlatego, jak uczy tow. Stalin, nowa władza winna po dyktatorsku rozprawić się z wrogami klasowymi. W walce tej cieszy się ona poparciem i zrozumieniem ze strony szerokich mas pracujących.

Dla zgniecenia obalonych klas wyzyskujących dyktatura proletariatu przede wszystkim powinna złamać dawną maszynę państwową i stworzyć nowy aparat państwowy. To najtrudniejsze i najbardziej złożone zadanie było pomyślnie rozwiązane w kraju radzieckim pod kierownictwem Lenina i Stalina. Partia bolszewików stworzyła armię państwa socjalistycznego, organa wymiaru sprawiedliwości, wykształciła pracowników aparatu państwowego. Radzieckie państwo socjalistyczne pomyślnie uporało się ze zgnieceniem oporu klas wyzyskujących, złamało sabotaż, rozgromiło wojenne usiłowania burżuazji własnej i międzyna-

[7]) W przekładzie wydanym przez «Książkę»: «wszelkie ich próby» (str. 32), ale w oryginale szerzej: «wsie i wsiakije ich popytki» (str. 27).

rodowej, dążącej do przywrócenia dawnego ustroju. Odparłszy wszystkie zapędy reakcji światowej, dyktatura proletariatu w ZSRR stała się tym rozstrzygającym orężem, przy pomocy którego w kraju na zawsze zwyciężył socjalizm. Opierając się na zdobyczach ustroju socjalistycznego, Armia Radziecka na frontach II wojny światowej pobiła na głowę armię niemiecko-faszystowskich najeźdźców i złamała imperialistyczną Japonię. Broniąc wolności i niezawisłości swej Ojczyzny, Armia Radziecka w przebiegu tej bohaterskiej walki przyniosła oswobodzenie zawojowanym narodom Europy, co wielu z nich dało możność wprowadzenia u siebie nowego demokratycznego ustroju, wstąpienia na drogę rozwoju socjalistycznego.

Kraje demokracji ludowej, postępując w myśl leninowsko-stalinowskiej nauki o dyktaturze proletariatu, opierając się na doświadczeniu ZSRR, pomyślnie przezwyciężyły opór obalonych klas wyzyskiwaczy i wprowadziły u siebie ustrój socjalizmu. Zdobycze tych krajów są oczywiste. One są przekonywującym dowodem wielkiej siły i prawdziwości leninowsko-stalinowskiej teorii dyktatury proletariatu.

Renegacka klika Tita, zdradziwszy proletariat jugosłowiański i międzynarodowy, wyrzekła się leninowsko-stalinowskiej teorii dyktatury proletariatu. W miejsce wytrwałej walki klasowej, w miejsce złamania oporu wyzyskiwaczy, Tito i jego pomocnicy dobrowolnie odstępują burżuazji jedną pozycję za drugą, prowadząc kraj na drogę przywrócenia kapitalizmu.

Lenin i Stalin niejednokrotnie udowadniali, że oportuniści i renegaci II Międzynarodówki, podając się za marksistów, tylko w słowach uznawali walkę klasową. Demaskując ich kłamliwe zapewnienia, Lenin udowodnił, że prawdziwym marksistą jest tylko ten, kto rozpowszechnia uznawanie walki klasowej aż do dyktatury proletariatu. Stąd jest oczywiste, skąd jugosłowiańscy «marksiści» wzięli swój bagaż ideowy. Ich działalność praktyczna jest teraz wodą na młyn imperializmu anglo-amerykańskiego, ponieważ zamiast nieprzejednanej walki klasowej i zniszczenia burżuazji przygotowują się oni do odbudowania dawnego ustroju.

Przed dyktaturą proletariatu w ZSRR stanęło, niewidziane w swym skomplikowaniu i ogromie, zadanie budowy nowego społeczeństwa socjalistycznego. Rozwijając tezę Lenina, że «przejście od kapitalizmu do komunizmu to cała epoka historyczna», tow. Stalin naucza: «Ta epoka historyczna niezbędna jest nie tylko dla stworzenia gospodarczych i kulturalnych przesłanek do zupełnego zwycięstwa socjalizmu, lecz po to, by dać proletariatowi możność — po pierwsze — wychować i zahartować siebie samego jako siłę, zdolną do rządzenia krajem, po drugie — wychować na nowo i przerobić warstwy drobnomieszczańskie, w kierunku zabezpieczającym organizację produkcji socjalistycznej»[8]).

Rozpatrując klasową treść dyktatury proletariatu, tow. Stalin ze szczególną siłą wskazuje na to, że jest ona specjalną formą klasowego sojuszu proletariatu i pracujących mas chłopstwa. Sojusz ten jest konieczny dla obalenia kapitalizmu, dla całkowitego, ostatecznego zwycięstwa socjalizmu. Kierującą siłą tego sojuszu, jak uczą Lenin i Stalin, jest klasa robotnicza. Opierając się na szerokich warstwach ludu pracującego, dyktatura proletariatu jest prawdziwie demokratyczną formą rządzenia krajem. Jest to demokracja dla szerokich mas pracujących. Uwolniwszy pracujących od ucisku i wyzysku burżuazji, dyktatura proletariatu powołuje do życia i rozwija twórcze zdolności mas. Dlatego w bardzo krótkim czasie osiąga ona potężne przeobrażenia, tworzy warunki dla szybkiego, postępowego, technicznego i kulturalnego rozwoju. Po Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej Rosja z kraju biednego i zacofanego w niebywale krótkim czasie przeobraziła się w potężne państwo socjalistyczne z wysoko rozwiniętym przemysłem, silnym zmechanizowanym rolnictwem, w kraj najbardziej przodującej, socjalistycznej kultury. Cała przodująca, postępowa ludzkość z nadzieją patrzy na ZSRR. Z twardej i nieugiętej polityki Związku Radzieckiego narody miłujące pokój czerpią pe-

[8]) Str. 33 (28).

wność dnia jutrzejszego, łączą się wokół ZSRR, wspólnie z którym walczą przeciw imperialistom dążącym do wtrącenia ludzkości w otchłań nowej wojny światowej.

Szczególną uwagę poświęca tow. Stalin Radom, jako państwowej formie dyktatury proletariatu. Wielki Lenin studiując tworzone w drodze walki rewolucyjnej klasy robotniczej Rosji organizacje samych mas — Rady — widzi w nich nowe formy organizacji proletariatu, zdolne do odegrania roli grabarza aparatu państwa burżuazyjnego i do zamienienia go na nowy aparat — demokrację proletariacką.

Rady jako najbardziej wszechogarniające, masowe organizacje proletariatu i wszystkich pracujących i wyzyskiwanych, są najbardziej potężnymi, najbardziej demokratycznymi, to znaczy, podkreśla tow. Stalin, «najbardziej autorytatywnymi organizacjami mas, maksymalnie ułatwiającymi im udział w organizowaniu nowego państwa i w rządzeniu nim, oraz maksymalnie wyzwalającymi energię rewolucyjną, inicjatywę, zdolności twórcze mas w walce o zburzenie starego ustroju, w walce o nowy, ustrój proletariacki» [9]).

Lenin wysunął swoją znakomitą formułę zamiany republiki parlamentarnej na republikę Rad jako najbardziej celową formę politycznej organizacji społeczeństwa w przejściowym okresie od kapitalizmu do socjalizmu. Ta znamienna teza Lenina jest najpoważniejszym krokiem w dziedzinie rozwoju teorii i praktyki marksizmu. Wymierzyła ona druzgocący cios zgniłej teorii «czystej» demokracji przy kapitaliźmie, propagowanej w swoim czasie przez leaderów II Międzynarodówki i rozpowszechnianej obecnie dla wygody swoich patronów przez Labour party i prawicowe partie socjalistyczne. Mówić teraz o demokracji w państwie kapitalistycznym to znaczy znieważać demokrację, to znaczy pozbawić ją jej treści.

Rozwijając leninowska ideę demokracji proletariatu, tow. Stalin wykazał, że demokracja burżuazyjna nie jest niczym innym jak dyktaturą grupy wyzyskiwaczy nad eksploatowaną większością. Tylko demokracja proletariacka jako demokracja większości zabezpiecza rzeczywistą wolność masom pracujących, faktycznie przyciąga robotników i chłopów do kierowania państwem.

Leninowsko - stalinowska teoria dyktatury proletariatu ma ogólnoświatowe znaczenie historyczne. Teoria ta jest ideową bronią proletariatu o ogromnej sile. Uzbraja ona klasę robotniczą i jej awangardę — partie komunistyczne — w ich walce o władzę, o demokrację i socjalizm. Na podstawie tej znakomitej leninowsko-stalinowskiej nauki ludy Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej zdobyły u siebie władzę polityczną. Kierowani przez postępowy oddział proletariatu — partie komunistyczne — robotnicy tych krajów w sojuszu z chłopstwem pozbawili kapitalistów i obszarników wielkiej własności i obrócili ją na własność państwa. W ten sposób ludy krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej wstąpiły w okres przejściowy od kapitalizmu do socjalizmu. Ten przewrót rewolucyjny dokonał się w rezultacie druzgocącej klęski zadanej przez Armię Radziecką armii niemiecko-faszystowskich najeźdźców i ich satelitów, w rezultacie bezinteresownej i szlachetnej pomocy, którą okazał Związek Radziecki ludom uciskanych krajów w ich walce narodowo-wyzwoleńczej przeciwko faszyzmowi.

W krajach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej powstał nowy ustrój państwowy — reżim demokracji ludowej, który realizuje teraz przejście do socjalizmu, wypełnia funkcje i zadania dyktatury proletariatu. Lenin i Stalin jako najwięksi teoretycy i praktycy komunizmu zawsze wskazywali na to, że rewolucyjne zdolności twórcze mas są niewyczerpane. Walcząc o socjalizm, masy ludowe wynajdują coraz to nowe i nowe formy swej politycznej organizacji. Jak wskazywał Lenin: «przejście od kapitalizmu do komunizmu oczywiście nie może nie dać wielkiej obfitości i różnorodności form politycznych, lecz treść ich będzie siłą rzeczy jedna: d y k t a t u r a p r o l e t a r i a t u» (Dzieła [wyd. ros.], t. XXI, str. 393). Jak wykazało doświad-

[9]) Str. 38 (33).

czenie ZSRR, Rady są najwyższą formą politycznej organizacji proletariatu. To jednakże nie wyklucza istnienia innych form jego władzy państwowej. Już teraz doświadczenie historyczne wykazało, że przejście od kapitalizmu do socjalizmu może być realizowane w formie Rad i reżimu demokracji ludowej, w którym pozycja kierująca należy do klasy robotniczej, prowadzonej przez partie komunistyczne i robotnicze. W ten sposób reżim demokracji ludowej zaprowadzony w krajach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej jest jedną z politycznych form dyktatury proletariatu.

W warunkach współczesnej walki dwu światów — kapitalistycznego i socjalistycznego — przejście do socjalizmu Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej możliwe jest tylko na podstawie trwałego sojuszu całego obozu socjalistycznego, na podstawie wzajemnej pomocy, na podstawie przyjaźni i sojuszu z pierwszym na świecie państwem socjalistycznym — Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. Przyjaźń i współpraca krajów demokracji ludowej ze Związkiem Radzieckim jest gwarancją pomyślnej budowy socjalizmu w tych krajach, główną gwarancją ochrony ich narodowej wolności i niezawisłości. Tylko przy pomocy Związku Radzieckiego mogą one pomyślnie przeciwstawiać się reakcyjnym intrygom burżuazji imperialistycznej, nieustępliwie i pomyślnie dążyć do swego wielkiego celu.

Tej prawdzie zaprzeczają zdrajcy sprawy socjalizmu w Jugosławii. Narodowa klika Tita prowadzi politykę wrogości w stosunku do ZSRR i krajów demokracji ludowej. Jugosłowiańscy nacjonaliści zrzucili z siebie maskę «przyjaciół ZSRR» i ukazali całemu postępowemu światu ohydne oblicze służalców imperializmu anglo-amerykańskiego. Tito i jego pomocnicy prowadzą bezczelną propagandę antyradziecką. Dlatego nie znajdują oni ani jednego słowa na potępienie agresywnych zamiarów podżegaczy do nowej wojny.

W dziele «O podstawach leninizmu» tow. Stalin przeprowadza uogólnienie i głęboko analizuje kwestię chłopską i narodową. Rozpatrzywszy wszechstronnie zagadnienie chłopskie, tow. Stalin wskazuje, że chociaż zagadnienie to ma ważne, aktualne, znaczenie w leninizmie, tym niemniej jest ono zagadnieniem pochodnym, ponieważ zagadnienie chłopstwa jest zagadnieniem dotyczącym sojusznika proletariatu w jego walce o władzę. Proletariat walcząc o władzę, nie może nie interesować się sprawą swych prawdziwych sojuszników, powinien on całkowicie znać swoje rezerwy, na które może liczyć, walcząc o wprowadzenie swej dyktatury. Stąd największym praktycznym zadaniem proletariatu jest poparcie mas chłopskich w walce przeciw niewoli i wyzyskowi, za uwolnienie od ucisku i nędzy. Ale proletariat, uczy tow. Stalin, wspomaga nie każdy ruch chłopski, lecz tylko taki, który ułatwia wprost lub pośrednio wyzwoleńczą walkę proletariatu i który przyczynia się do przekształcenia chłopstwa w rezerwę i sojusznika klasy robotniczej.

Rozpatrując historyczne zagadnienie, jak tworzył się sojusz robotników i chłopów, tow. Stalin wykazał, jak toczyła się walka o chłopów między burżuazją liberalną a proletariatem, jak odbywało się oswobodzenie chłopów spod wpływu burżuazji liberalnej, oraz, jak dokonał się ich odwrót od ideologii burżuazyjnej i nawrót w stronę proletariatu, w stronę partii bolszewików. To przejście dokonało się pod wpływem tego, że chłopi przekonali się, że tylko proletariat jest jedyną siłą, na którą mogą oni liczyć w swej walce o ziemię i wolność. Bez tych oczywistych lekcyj historii — hegemonia proletariatu, jak uczy tow. Stalin, byłaby niemożliwa.

Tow. Stalin szczegółowo rozpatruje pozycję chłopów w czasie rewolucji proletariackiej tj. w okresie od lutego do października 1917 r. Wskazuje on, że charakterystycznym rysem tego okresu jest dalsze rewolucjonizowanie chłopów i ich nawrót w stronę bezpośredniego zespolenia się wokół proletariatu. W okresie tym, jak wskazuje tow. Stalin, dwie demokracje: drobnomieszczańska — eserzy i mienszewicy oraz proletariacka — bolszewicy, walczyły o opanowanie większości ludu wiejskiego. Przekonawszy się, że tylko polityka

bolszewików odpowiada ich interesom, większość chłopów poparła walkę proletariatu o pokój, o władzę Rad. Te okoliczności, jak wskazuje tow. Stalin, ułatwiły proces przerastania burżuazyjno-demokratycznej rewolucji w rewolucję socjalistyczną. Tak powstała dyktatura proletariatu.

Po zdobyciu i utrwaleniu władzy radzieckiej, kiedy na pierwszy plan wysunęły się zadania budownictwa gospodarczego, stworzenia fundamentu gospodarki socjalistycznej, zagadnienie wciągnięcia chłopów do tej sprawy nabrało większego znaczenia. Lenin ukazał partii skuteczną drogę przyciągnięcia chłopów do tego budownictwa — drogę rozwoju spółdzielni wszystkich rodzajów po wsiach, szczególnie spółdzielni wytwórczych, oraz wciągnięcia do nich wielomilionowych mas chłopów. Spółdzielczość i jej całkowity rozwój. Lenin uważał za «nową zasadę organizacji społeczeństwa», nowego «społecznego ustroju» przy dyktaturze proletariatu.

Te tezy Lenina tow. Stalin opracował w formie harmonijnej nauki o socjalistycznej organizacji rolnictwa, o przejściu drobnego, rozdrobnionego i indywidualnego gospodarstwa w potężne, zmechanizowane, kolektywne gospodarstwo socjalistyczne. Doświadczenie ZSRR w walce o kolektywizację rolnictwa ma wielkie znaczenie dla krajów demokracji ludowej, przed którymi teraz w całej pełni staje nowe i trudne zadanie — stworzenia podstaw socjalizmu w rolnictwie.

Bardzo doniosłe znaczenie dla klasy robotniczej wszystkich krajów i jej partyj ma leninowsko-stalinowska teoria rozwiązania zagadnienia narodowego. Rozwiązanie tego zagadnienia w ZSRR i wytworzona tam przyjaźń narodów, będąca jedną z poruszających sił państwa radzieckiego, wskazuje klasie robotniczej wszystkich krajów i jej partiom drogę pomyślnego rozwiązania u siebie zagadnienia narodowego.

Bolszewicy jeszcze długo przed Wielką Październikową Rewolucją Socjalistyczną zajmowali się teoretycznym opracowaniem zagadnienia narodowego. Największe znaczenie w tej pracy ma teoretyczna i praktyczna działalność tow. Stalina, który dał głębokie i wszechstronne rozwiązanie tego zagadnienia w warunkach zwycięstwa rewolucji proletariackiej w Rosji. Wykorzystując teoretyczne i praktyczne doświadczenie partii bolszewików, kraje demokracji ludowej pomyślnie rozwiązują u siebie kwestię narodową.

Leninizm w ujęciu i rozwiązaniu zagadnienia narodowego wychodzi z tego założenia, że uciskanym ludom w koloniach i krajach podległych potrzebna jest stała podpora i pomoc w ich walce o rzeczywistą wolność ludów, o stworzenie własnych państw samodzielnych. Dlatego proletariat powinien popierać takie ruchy narodowe, które skierowane są ku osłabieniu i obaleniu imperializmu.

Upowszechniając leninowską tezę, tow. Stalin podkreśla, że ruch narodowy krajów uciskanych powinno się oceniać nie z punktu widzenia formalnej demokracji, lecz z punktu widzenia faktycznych rezultatów w ogólnym bilansie walki przeciw imperializmowi, to jest jak uczy Lenin, «nie w sposób oderwany, lecz w skali światowej». Rozwijając tę tezę Lenina, tow. Stalin wskazuje, że zagadnienie narodowe jest częścią ogólnego zagadnienia rewolucji proletariackiej, częścią zagadnienia dyktatury proletariatu

Ze szczególną siłą podkreśla tow. Stalin konieczność walki z wielkomocarstwowym szowinizmem «socjalistów» panujących narodów, którzy nie chcą walczyć ze swymi rządami imperialistycznymi i nie popierają walki uciskanych narodów za swoje wyzwolenie i samoistność państwową. Bez tej walki, jak zauważa tow. Stalin, «nie da się pomyśleć wychowanie klasy robotniczej narodów panujących w duchu prawdziwego internacjonalizmu, w duchu zbliżenia z masami pracującymi krajów zależnych i kolonij, w duchu rzeczywistego przygotowania rewolucji proletariackiej. Rewolucja w Rosji nie zwyciężyłaby, a Kołczak z Dienikinem nie zostaliby pobici, gdyby proletariat rosyjski nie posiadał sympatii i poparcia narodów uciskanych byłego imperium rosyjskiego. Ale by zjednać sobie sympatię i poparcie tych narodów, musiał on przede wszystkim

skruszyć kajdany imperializmu rosyjskiego i wyzwolić te ludy spod ucisku narodowego. Bez tego nie byłoby możliwe utrwalenie Władzy Radzieckiej, ugruntowanie prawdziwego internacjonalizmu i stworzenie tej doskonałej organizacji współpracy narodów, która zwie się Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, i która jest żywym pierwowzorem przyszłego połączenia się ludów w ramach jednolitego gospodarstwa światowego»[10]).

Ta teza tow. Stalina jest podstawą międzynarodowego wykształcenia proletariatu. Wytyczna ta jest szczególnie prawdziwa w czasach dzisiejszych, gdy imperializm amerykański dążący do panowania nad światem stara się zgnieść i ujarzmić ludy, pozbawić je niezawisłości i suwerenności narodowej. Leninowsko-stalinowska nauka o zagadnieniu narodowym całkowicie demaskuje wielkomocarstwowy szowinizm i rasowe «teorie» amerykańskich imperialistów, przysłaniających te «teorie» głoszeniem abstrakcyjnego kosmopolityzmu — współczesnej ideologii podżegaczy do nowej wojny.

*

W pracy «O podstawach leninizmu» tow. Stalin daje dalsze twórcze rozwinięcie leninowskich idei o strategii i taktyce proletariatu — bardzo wszechstronne i głębokie teoretyczne przedstawienie i uzasadnienie nauki Lenina o partii nowego typu.

Określiwszy strategię i taktykę jako naukę o kierowaniu klasową, rewolucyjną walką proletariatu, tow. Stalin daje wyczerpujące teoretyczne uzasadnienie wszystkich ważniejszych zagadnień tej nauki. Wykazuje on, że tylko w okresie kiedy zagadnienie rewolucji proletariackiej było prostą praktyczną koniecznością, zaistniały warunki dla opracowania celowej strategii i w szczegółach opracowanej taktyki proletariatu. Genialne wskazówki Marxa i Engelsa w tych zagadnieniach, bez względu na wszystkie usiłowania oportunistów trzymania ich w tajemnicy, zostały szczegółowo opracowane przez Lenina, rozwinięte i dopełnione nowymi myślami i połączone «w system reguł i zasad naczelnych kierowania walką klasową proletariatu».

Pod kątem widzenia strategicznego i taktycznego kierownictwa partii, tow. Stalin rozpatrzył zasadnicze etapy historii bolszewizmu, pokazawszy, jak komuniści rosyjscy na podstawie marksistowsko-leninowskiej strategii i taktyki mądrze prowadzili swój lud od jednego zwycięstwa do drugiego, zwalczając trudności na swej drodze i łamiąc opór wszystkich elementów oportunistycznych.

Wyczerpujące teoretyczne uzasadnienie przez tow. Stalina podstawowych zagadnień strategicznego i taktycznego kierownictwa partii jest poważnym wkładem w naukę marksizmu-leninizmu. Jest ono nieocenioną wskazówką dla rewolucyjnej działalności komunistów wszystkich krajów, zaopatruje ich w najskuteczniejszą broń — naukę o kierownictwie rewolucyjną walką proletariatu.

Wyjaśniając podstawy nauki leninizmu o partii, tow. Stalin wskazuje, że okres otwartych walk z kapitalizmem i zadanie jego bezpośredniego zaatakowania potrzebowały stworzenia: «nowej partii, partii bojowej, partii rewolucyjnej, dostatecznie odważnej na to, by poprowadzić proletariuszy do walki o władzę, dostatecznie doświadczonej, by zorientować się w skomplikowanych warunkach sytuacji rewolucyjnej i dostatecznie giętkiej, by ominąć wszystkie i wszelkiego rodzaju kamienie podwodne na drodze do celu.

Bez takiej partii nie da się myśleć o obaleniu imperializmu, o wywalczeniu dyktatury proletariatu.

Ta nowa partia — to partia leninizmu»[11]).

Ze szczególną siłą podkreśla tow. Stalin właściwości partii nowego typu. Wykazał on, że marksistowska partia proletariatu stanowi jego czołowy, świadomy oddział, uzbrojony w teorię rewolucyjną i znajomość praw rozwoju społecznego. Partia jest wodzem politycznym klasy robotniczej, jest jego sztabem bojowym. Jest ona ściśle związana z klasą ro-

[10]) Str. 53—4 (51) — w naszym cytacie drobne poprawki stylistyczne.

[11]) Str. 67 (65) — w naszym cytacie drobne poprawki stylistyczne.

botniczą i wrasta w nią wszystkimi swymi korzeniami. Dlatego, jak uczy tow. Stalin, partia powinna wchłonąć w siebie wszystkie lepsze elementy klasy robotniczej, przyjąć ich doświadczenie, rewolucyjność i oddanie sprawie proletariatu. «Partia powinna przodować klasie robotniczej, powinna widzieć dalej niż klasa robotnicza, powinna prowadzić za sobą proletariat» [12]). Partia — jest zorganizowanym oddziałem klasy robotniczej, jest ona silna przez swą świadomą dyscyplinę, powstawała ona i hartowała się w walce ze swawolą organizacyjną elementów oportunistycznych. Tow. Stalin uczy, że «partia — to nie tylko s u m a organizacyj partyjnych. Partia jest zarazem jednolitym s y s t e m e m tych organizacyj, ich formalnym zjednoczeniem w jednolitą całość, z wyższymi i niższymi organami kierowniczymi, z podporządkowaniem się mniejszości członków — ich większości, z praktycznymi uchwałami obowiązującymi wszystkich członków partii» [13]). Warunki te czynią partię całością organizacyjną i dają jej możliwość urzeczywistniać planowe i zorganizowane kierownictwo walką proletariatu. Partia jest najwyższą formą klasowej organizacji proletariatu. Swoją walkę z kapitałem proletariat prowadzi przy pomocy całego szeregu organizacyj — związków zawodowych, spółdzielni, organizacyj kulturalno-oświatowych i innych. Partia wykonuje jednolite kierownictwo klasą robotniczą, organizuje pracę wszystkich tych stowarzyszeń w jednym kierunku, opracowuje jednolitą linię i skierowuje wszystkie wysiłki do jednego celu. Partia przekształca organizacje bezpartyjne w pasy napędowe łączące je z klasą. Partia jest bronią dyktatury proletariatu. Przy jej pomocy proletariat osiąga zwycięstwa, wzmacnia i rozszerza swoją dyktaturę i osiąga pełne zwycięstwo socjalizmu. Partia to jedność woli klasy robotniczej, która to jedność nie da się połączyć z istnieniem frakcyj i ugrupowań. Ale tym samym, jak uczy tow. Stalin, w partii dopuszcza się walkę poglądów, rozwijając krytykę i samokrytykę.

[12]) Tamże (rosyj.: 66).
[13]) Str. 70 (68).

«Lecz kiedy walka poglądów jest już zakończona, krytyka wyczerpana i uchwała powzięta, jedność woli i jedność działania wszystkich członków partii jest koniecznym warunkiem, bez którego nie da się pomyśleć ani jednolita partia, ani żelazna dyscyplina w partii» [14]). «Partia wzmacnia się przez to, że oczyszcza się z żywiołów oportunistycznych» [15]), z wszystkich wślizgujących się, wnoszących do partii ducha wahania i oportunizmu, wyobrażających ideologię grup drobnomieszczańskich i będących źródłem dezorganizacji i frakcyjności. Bez walki z tymi elementami i oczyszczenia z nich swoich szeregów partia nie może wypełnić wszystkich swych zadań.

Taką partią jest leninowsko-stalinowska Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia bolszewików.

Służy ona za wzór dla wszystkich partyj komunistycznych i robotniczych, ponieważ jest wielką siłą polityczną, stojącą na czele potężnego państwa socjalistycznego. Prowadzona i inspirowana przez swych wodzów Lenina i Stalina, osiągnęła ona ogólnoświatowe historyczne zwycięstwa komunizmu.

*

Nieśmiertelne dzieło tow. Stalina «O podstawach leninizmu» przedstawia obraz twórczego rozwoju nauki marksizmu-leninizmu. Na pracy tej kształcili się i kształcą teraz komuniści w duchu oddania i wierności dla leninizmu.

Praca tow. Stalina uzbraja komunistów wszystkich krajów w naukę praw rozwoju społecznego, inspiruje proletariat całego świata do walki o trwały pokój, demokrację i socjalizm [16]).

B. Gawriłow

«Sławianie», nr 5/49, str. 14—22.

[14]) Str. 73—4 (73).
[15]) Str. 74 (74).
[16]) Praca pt. «O podstawach leninizmu» (O osnowach leninizma) stanowi tekst wykładów wygłoszonych przez Józefa Stalina w Uniwersytecie Swierdłowskim w r. 1924.

Od Redakcji «Życia Słowiańskiego». Cytaty z pracy Stalina «O podstawach leninizmu» podano z przekładu, ogłoszonego przez Spółdz. «Książka» (wyd. III, 1948), z drobnymi odchyleniami, — na które zwrócono uwagę w każdym poszczególnym wypadku — o ile porównanie z oryginałem rosyjskim («Woprosy leninizma», wyd. XI), nasuwało możliwość bardziej precyzyjnego tłumaczenia lub lepszej stylizacji. Wszystkie objaśnienia pod tekstem dodała Redakcja «Życia Słowiańskiego».

637 Druk W. L. Anczyc i Sp. w Krakowie M-4823f

СОДЕРЖАНИЕ (№ 5-6/1949)

Г. Свионтковский: Во имя мира и социализма — Р. Шидловский: День победы — Г. Батовский: 22 июня — К. Пиварский: Возрождение немецкого империализма — Б. Клапковский: Пятилетний хозяйственный план Чехословакии — В. Франчич: Франце Прешерен — А. Брош: Павел Орсаг-Гвездослав — Новые книги: «Делегации СССР, УССР и БССР на II-й сесии Генеральной Ассамблеи Организации Объединённых Наций. Сборник речей и заявлений, сентябрь—ноябрь 1947.» (Г. Батовский) — И пр. Политическая, экономическая и культурная хроника — Польская пресса о СССР и странах народной демократии — Обзор журналов — Приложение. Б. Гаврилов: Бессмертное произведение научного коммунизма.

СЛАВЯНСКАЯ ЖИЗНЬ. Общественно-политический ежемесячный журнал посвящённый славянским делам, жизни СССР и стран народной демократии, мирному сотрудничеству народов. Издается Президиумом Славянского Комитета Польши, Варшава, аллея И. Сталина 12. Редакционная коллегия: Генрих Батовский (гл. редактор), Казимир Пиварский, Генрих Свионтковский, Иосиф Серадзкий, Станислав Трояновский.

Редакция и администрация: Kraków, Basztowa 15.

CONTENTS (№ 5-6/1949)

H. Świątkowski: In the Name of Peace and Socialism — R. Szydłowski: Victory Day — H. Batowski: The 22-nd June — K. Piwarski: German Imperialists' Revival — B. Kłapkowski: The Economic Five-Year-Plan of Czechoslovakia — V. Frančić: Francis Preseren — A. Brosz: Paul Országh Hviezdoslav — New Books — Political, Economic and Cultural Annals — USRR and Countries of People's Democracy in Polish Press — Survey of Reviews. Supplement. B. Gavrilov: Immortal Work of Scientific Communism.

SLAVIC LIFE, a monthly magazine devoted to Slavic matters, to the life of the USRR and the states of People's Democracy, to peaceful cooperation of nations. Published by the Presidential Office of the Slavic Committee in Poland, Warsaw, al. J. Stalina 12. Editorial Board: Henryk Batowski (editor), Kazimierz Piwarski, Józef Sieradzki, Henryk Świątkowski, Stanisław Trojanowski.

Editorial and booking office: Kraków (Cracow), Basztowa 15.

SOMMAIRE (№ 5-6/1949)

H. Świątkowski: Au nom de la paix et du socialisme — R. Szydłowski: La fête de la Victoire — H. Batowski: Le 22-ème juin — K. Piwarski: Renouvellement de l'impérialisme allemand — B. Kłapkowski: Le plan économique quinquennal de la Tchécoslovaquie — V. Frančić: François Prešeren — A. Brosz: Paul Országh Hviezdoslav — Livres parus — Chronique politique, économique et culturelle — Parmi les revues. Supplément. B. Gavrilov: L'oeuvre immortel du communisme scientifique.

LA VIE SLAVE. Revue mensuelle consacrée aux problèmes slaves, à la vie de l'URSS et des pays de la Démocratie Populaire, à la coopération des nations pour la paix. Publiée par la Présidence du Comité Slave de Pologne, Varsovie, al. J. Stalina 12. Comité de Rédaction: Henryk Batowski (directeur), Kazimierz Piwarski, Józef Sieradzki, Henryk Świątkowski, Stanisław Trojanowski.
Rédaction et Administration: Kraków, Basztowa 15.

Cena 100·— zł